

Luk Mon Aposel Polpu Ek Se Andilmin Wumb Oł Enjing Ei Pulum

Jiisas Eim Ek Dinga Nipi, “Gos Gui Ka Kindmbii,” Nim

¹⁻² O Tiopilas, na mon ei, ok nam pei puls. Jiisas eim epi pei erpi, wumb andan topu erim ek ei, na puls. Kumb ok ni, pe kunum ele, eim kongun pulngun mundum. Ekii se, eim tonu epin ba erim kunum ei, eim ek se andilmin wumb kengip ngopu noman dinga ei, Gos Gui Ka kin ngurum. Ekii se, nga Gos Jiisas tonu epin sim. ³ Jiisas ngenj kumbii kulum. Kulum poru neng kin, nga ekii se, eim ek se andilmin wu mulnjung konu konj tor om. Pe eim epi ei erang kin, nam konj mol ni piingii nipi yi nim. Pe kunum 40 ele, Jiisas eim kenjing kunum ele, Jiisas eim Gos epi pei tep erpi, kanpi molum ei, ek nipi ngum. ⁴ En enim tep to molk kin, eim wumb ei ek nipi ngum. Enim Jerusalem konu, ele si kindnerngii, ba Erinjpin Gos ek yi nim, “Na enim epi ngumbii ei, enim epi ei kui erik mulngii. Molk kin, na ek yi mił nip enim ngunj. ⁵ Jon wumb nol pendpi ngum, ba kunum endi kinan punenmba ei, Gos Gui Ka enim nol pendpi ngumba.”

⁶ Pe kunum ele, Jiisas wumb kin tep tok mulnjung. Molk kin, eim kii sinjing, “Jiisas Owundu! Nim Esrel tilap wumb paki tokun, Rom wumb to mani kindnjii min? Kunum ele, Esrel wumb

nga wii muḥngii.” ⁷ Pe eim ek nipi ngum, “Ei enim epi mon; pe enim kunum kunum pingii kapli enermba ei Erinjpin Gos eim elim. Pe eim enim tep moḥum. ⁸ Ba ekii se Gos Gui Ka, enim kin omba. Nga eim enim noman dinga ngumba. Ngang, na ek Jerusalem konu ningii ei Juriya konu orung ni Sameriya konu ni, mei konu orung orung pei pang kapli ermba.”

Jiisas Eim Ei Epin Konu Orung Pum

⁹ Jiisas eim ek ei nipi poru nim; pe en enim kanik mulnjung. Muḥangin kin, Jiisas eim tonu pum. Pe kupu endi eim tonu sipim. Sipang wumb kanik mulnjung ni am sipim.

¹⁰ Eim pum, pe Jiisas nge wumb en enim ei muḥ eḥ kanik enjing. Pe sikir wu taḥ konduk kuru pim, wu taḥ tor onjnguḥ ¹¹ Wu taḥ okuḥ yi ninjngiḥ, “Enim Galilii wumb, enim nimbiḥ erang angk ei muḥ eḥ kanik moḥmun? Ei Jiisas, pe Gos eim kin sipi orung sipi ei tonu epi sipipi, eim nga orung omba ei enim pe kaninmin miḥ yi orung omba.”

Wu Endi Juras Kongun Simba Ni To Tonu Kind-njing

¹² Yi erang, en enim komung ei si kindik, komung ei embe Olip, pe Jerusalem konu orung punjung. Komung pim ei, Jerusalem konu mandi pim. ¹³ Pe en enim konu owundu eḥ tuk punjung; en enim tuk moḥumun konu eḥ tonu punjung. Punjung, wu embe yi miḥ Piisa, Jon, Jeims, Pilip, Endru, Tomas, Basolomu, Masyu, Elpiyas kingam Jeims, Jeims kingam Juras. Saimon wu endi wumb ei nge Rom wumb to mani kindngii nirim.

¹⁴ Pe wu ombu en enim noman ende kindik, prei

erik mulnjung. Amb kombur ni, Mariya Jiisas mam ni, Jiisas angim noꝓ yi ku prei erik mulnjung.

15-19 Wu Juras yi miꝓ erim. Wu ei mei endi top erim ku ei kuꝓmaꝓ kaꝓiꝓmin wumb owundu ngunjung. Ngangin kin, eim oꝓ kis er pendpi, wumb sipipi Jiisas muꝓum konu andan tum. Eim bok topu mani pum. Pe eim nge ngenj tuk eꝓe engin topu eim kirim ni tuꝓup nipi tor pum. Ekii se wumb pei Jerusalem konu mulk wumb pei ek ei piik nik punjung. Pe en enim ek eꝓe konu ei ‘Akeltama’ nik mei konu ei wumb miyem konu ninjing. Wumb kuꝓou toꝓmun kunum ei, Piisa pii gii wumb kumb eꝓe angpi, ek endi nipi ngum. Pe wumb 120 miꝓ pei mulnjung.

Piisa ek nim, “Engnan noꝓ, enim piyei! Gos pipe mon endi multum, kumb ok Gos Gui Ka wu Deipis gupu eꝓe nipi tor kindrim. Juras kin nim, pe ei eim Jiisas ba konu andꝓam andan tang, wumb Jiisas keningii. Ek ei pepi peni eꝓe omba, nik pe pepi tor onum.

Ok Jiisas Juras sin kin to tonu kind mondꝓum. Moꝓu, sin kongun ende er muꝓpun eꝓmin nipi,” Piisa yi nim.

20 Piisa yi nim, “Ek ei mer mon Sam eꝓe Jura wumb golang Deipis puꝓum ek yi nipi nim, ‘Eim ngii konu wii simba, wu endi mulermba,’ mon Sam eꝓe ek yi ninim. ‘Pe nga wu eipi endi eim kongun simba,’ pa ninim.”

21-22 “Wumb endi Jiisas nga konj tonu om kenim ni wu ei sin kin tuk omba. Wu ei sinim kin tep topun endinmin. Kunum kunum Jiisas eim sinim kin pupu opu er moꝓum. Kunum eꝓe Jon eim wu amb noꝓ pendpi ngurum. Kunum eꝓe

nga Gos Jiisas sipi orung epin konu simba,” pa nim. ²³ Piisa ek yi mił nim, “Kapli wu tał embe tumun.” Wu endi Josep, Basapas ninmin wu ei, wu ei embe eipi endi pałim ku, embe endi Jasas, pe wu endi embe Masaiyas. ²⁴ Pe en enim prei erik, “Owundu! Nim wumb pei noman tuk nim piin. Wu tał nii endi mulmba ei nim to tonu kindin ei nim sin andan to! ²⁵ Tan wu ei Juras elim kongun ei ermba. Juras eim kongun ei si kindpi eim dup konu ele pum.” ²⁶ Pe wumb en enim prei erik, Gos wumb andan tang angil tonu kindnjing ni Masaiyas wumb pei engki nga endeim ele tuk kindangin kin, kongun ele enjing.

2

Gos Gui Ka Mani Om

¹ Gos Gui Ka mani om kunum ei Pendikos nilmin. Pasopa kunum 50 poru neng, Pendikos kunum om. Pii gii wumb en enim ngii endi ele kulou tunjung. ² Pe sikir tonu mul ele ek tengim, konu gur gali mił, owundu endi top ngii ele nirik wumb mulnjung konu om. ³ Pe wumb molk kenjing ni dup anmbil mił pei onjung. Pe epi ei gal topu wumb mulnjung konu eipi eipi punjung. ⁴ Gos Gui Ka Jiisas nge wumb mulnjung konu tuk opu poru nim. Gos Gui Ka je erang wumb pei, wumb ek eipi eipi tengnjing. Ei Gos Gui Ka erang yi enjing.

⁵ Pe Juras wumb Jerusalem konu mulnjung wumb, ei Gos ek piilmin wumb konu orung orung pei onjung. ⁶ Pe konu gur gali owundu neng kin, wumb ok kulou tunjung. Wumb ok molk

ek ei piinjing ni, Gos nge wumb ek eipi eipi nik mulangin kin, nimbil erang puku sik mulnjung. ⁷ Wumb puku sik noman embin tang mulnjung. Molk, ek yi ninjing, “Nimbil erang wumb ei ek eipi eipi nik enmin, ei Galilii wumb min? ⁸ Nimbil ol erang sinim ek erinjin menjpin nol sinim ngopun ele ek ei piimin mil nilmin. Wu ombu Galilii konu wumb min? ⁹ Sinim wumb Parsiya ni konu Miriya ni Eilam, Mesoposemiya konu sinim wumb konu orung orung wumb, Juriya ni Kaparosiya, ni Ponsas ni Eisiya wumb molmun. ¹⁰ Prisiya ni Pampiliya, Eisip ni, wumb orung orung Aprika konu Sairiini, ni sin Rom wumb ya ele pei ya ele molmun. ¹¹ Wumb Griis ni Areipiya ni sinim Jura wumb ni wumb tilap eipi ei sinim Jura elmin ol ei enmin. Ba sinim wumb pei sin sinim ek piimin; Gos nge jep ol pei nipi sinim ek ele nipi ngolum.” ¹² Pe puku sik, noman embin tang mulnjung. En enim ek dinga nik piik enjing. “Epi nimbil ol enim?” ¹³ Ba wumb kombur en enim ek bul morung nik ek dinga ninjing, “En enim nol nok wulu pang kin, ek eipi eipi ninmin,” pa ninjing.

Piisa Gos Ek Ka Ei Nipi Wumb Ngum

¹⁴ Pe Piisa engki nga endeim mulnjung konu ele tuk angpi wii dinga topu ek dinga nipi wumb ngum. “Enim Jura wumb ni wumb ok Jerusalem konu wumb ok molmun; enim kom sek, ol enim ei ni ngamb piingii,” pa nim. ¹⁵ “Enim wumb ombu nol nok wulu punum ni piinmin ba mon; akip konu kupiiring eni pim. ¹⁶ Ba ol ei Gos nge ermba ol ei piipi nilim wu Joel yi ninim.

17 ‘Gos ek yi nim, ekii se poru nimba kunum mandi erang Gos Gui Ka wumb pei ngamb eim Gos pei ngumbii,’ pa yi nim. ‘Pe enim kingenjing embilenjing ni Gos oł ekii se ermba ei piik nilmin wumb ek tangilmin mił yi tengingii. Noman ka wii enim wu kangi wu mułngii konu andan tumbii, or kumb mił er keningii. Pe wu tukui ombu piingii konu or kumb ka andan tamb keningii, pa nim. 18 ‘Kunum ei enim wu amb kongun wumb na Gui Ka pei ngumbii ku. Ngamb kin Gos oł ekii se ermba ei piik nilmin wumb ei ek nilmin mił ningii. 19 Pe na tonu kupu muł ełe jep oł eipi mił kombur ermbii. Mani mei ełe na miyem ni dup ni, dup eskił owundu ni jep oł ermbii,’ nim. 20 ‘Eni kunum ei eramb emii pimba; pe oi ei eramb, miyem mił ermba. Pe ekii se Jiisas orung omba kunum ei tangpi tiłang owundu ermba,’ pa nim. 21 ‘Pe wumb pei Gos embe pii gii nik wii tungii wumb ei sipi orung seng kin, Gos eim nge wumb mułngii. Gos ermba oł piipi nilim wu Joel,’ yi ninim.

22 “Enim Esrel wumb, enim ek ei piingii: na enim Jiisas Naseres wu nge nip ngumbii end. En enim kaninmin, oł dinga ni kongun erpi jep oł kanim kanim enim oł ombu enim piik kanik ełmin ei, Gos eim mendpił wu ei Jiisas kindang om. 23 Wu ei Jiisas kumb ok epi pei Gos Eim piipi ek nipi pendrim. Pe wu ei enim angil ełe kindim. Enim Jura wumb ek kis nik enjing. Nimbił erang tor wumb ei Jiisas ond peri ełe nil to kundnjung?

²⁴ Ba Gos eim Jiisas nga er konj sim. Eim ngenj kumbii kulpu erim ei Gos eim kulnjung wumb konu eŕe si kindpi nga er konj sim. ²⁵ Ok Deipis yi miŕ puŕum, Jiisas ek dinga nirim,

‘Gos Owundu na kumb eŕe kunum kunum moŕum. Eim nam angil tundung orung muŕang kin na epi endi kapli to mani kindnermba mon! ²⁶ Yi erang kin, na noman ka seng, gupu tokuŕ paŕim. Nam piind ei nam ngenj ei epi ekii se omba nip moŕ. (Ba Gos kin pii gii nip moŕ). Yi miŕ ku epi endi nam ngenj ei kapli ambiŕ gii ninermba. ²⁷ Pe na noman tuk ei pang, Gos eim dinga eŕe na paki tang, wumb kuŕii konu mulermba mon. Pe nim nge kinganim mendpiŕ eim ngenj purnermba mon! ²⁸ Nim na noman konj bii andŕam eŕe andan to kun erngii. Nim na kin muŕun na ka piip minj muŕmbii,’ Deipis ek yi nim.

²⁹ “Engnan noŕ na sinim kupenjpin Deipis mul-tum miŕ nip kun kun ermbii end. Deipis eim kultum tukpu tuk, tuk ei akip sinim moŕmun konu ya saŕim. ³⁰ Ba Deipis eim Gos ekii se ermba oŕ ei piŕim ku. Gos ek dinga nipi yi nim, ‘King Deipis kinganim ekii se nim peŕ moŕun konu eŕe muŕmba,’ nim. ³¹ Ba kumb ok Deipis eim Gos ermba epi ei kan poru nirim. Pe yi nirim, Kraiŕ Owundu wu ekii se omba wu ei, nga konj tonu orung omba nirim. ‘Gos eim wumb kuŕii konu wak tunenmba. Eim ngenj purpu kumun ngunermba ku.’

³² Jiisas wu ei, Gos eim sipi orung nga konj sim. Sin wumb pei ei kanpin kin ninmin. ³³ Pe Jiisas

eim angpi tonu pupu Gos Jiisas eim angil tunding wu Owundu mundum. Pe ei Gos Gui Ka sim. Ei ok Gos nirim mił yi erang kin akip Gos Gui Ka pei ngang, sinim wumb sipin kin sin ek eipi eipi ninmin ei enim kanik piik enmin. ³⁴ Deipis eim ngenj ei epin konu tonu punerim. Ba ei ek nipi pułum. Gos Owundu ek nipi nam wu num ei ekii se omba. Yi mił nipi ngum,

‘Nim na angil tunding orung mulnjii. ³⁵ Pe ekii se nim opu orung wumb ei na to mani kindmbii mendpił. Sip, nim simb ełe mandring kindmbii.’

³⁶ “Pe sinim Esrel wumb tilap pei sinim ek ei pii kun er mułmun. Pe Jiisas ei sinim sipin ond peri ełe tonu kindpin, ei Gos eim sipi Kraiss wu Owundu ekii se omba ei mundang mołum!” Piisa ek yi nim.

Wu Amb Gos Ek Piik Noman Ak Tok Noł Pinjing

³⁷ Wumb en enim ek ei piinjing noman ełe embin tum. Piisa kin wu kombur kin kan yi ninjing, “Enginpin noł, sin nimbił oł ermin?”

³⁸ Pe Piisa ek nipi wumb ngum, “Enim noman ak tok ok Jiisas Kraiss embe ełe noł pingii, ei Jiisas enim noman kis kil ngumba. Enim yi erangin kin Gos nge Gui Ka enim kin wii ngumba. ³⁹ Ok Gos ek dinga yi nipi pendim. Enim kin en enim kangil ni wumb konu turii mołmun wumb pei ngumbii nirim mił Gos Owundu wumb ei wii tang, onjung. Wumb ei Gos eim ek dinga nipi ngum.”

⁴⁰ Piisa ek nga endi nipi tuk kindim; ek pei dinga nipi ngum, “Enim piik kun er mułngii; mon pim kin, enim wumb oł kis enmin wumb ei kin

pei poru nimba.” ⁴¹ Yi neng kin, wumb pei Piisa ek nim mił pii gii nik noł pinjing. Pe kunum ełe wumb 3,000 pei Jiisas kin pii gii ninjing. ⁴² Gos nge ek se andiłmin wumb ei ek ninjing. Wumb ei dinga piinjing ei engnjing noł paki tok, kuni ende nok, prei erik enjing.

Wumb Tuk Ok Gos Ek Piinjing Wumb Ei Oł Ka Enjing

⁴³ Pe wumb pei puku sik Gos jep oł pei eim nge ek se andiłmin wumb kin erim. ⁴⁴ Wumb pei Jiisas kin pii gii ninjing, wumb ei ende mulnjung. Pe epi sałim min simba ei pii gii wumb epi ende sałim. ⁴⁵ Wumb ei en enim epi ni, mei ni, wumb ok top to sengin, ku ni epi ei sik, wumb eipi epi sinerang mołmun wumb ei ngunjung. ⁴⁶ Wumb en enim noman ende sek, ka piik enjing. Kunum kunum en enim men ngii owundu engim konu puk puk ełmin. En enim kuni ngii eipi eipi ełe ende nok nok ełmin. ⁴⁷ Kunum kunum Gos embe ambilk tonu kindik, Jerusalem wumb yi piinjing. Wumb pii gii wumb, en enim noman tuk ka seng mołmun. Kunum kunum Gos eim wumb kopur sipi orung sipi erang, wumb Jiisas kin pii gii nik enjing wumb ei pei pei orung sim.

3

Wu Endi Eim Simb Kis Mułum Ei Opu Ka Pum

¹ Piisa Jon teł tonu men ngii owundu prei ermbił ni punjnguł. Kunum ei konu eni tekliki erang punjnguł. ² Wu endi mułum, wu ei ok mam mengrim kunum ei simb yi er pirim mił pim. Wu ei tu wuk men ngii owundu ełe, ondu embe,

“Ka wii eġe mundangin,” kunum kunum moġpu, wumb ongii kom ku kenim nipi, er muġmba nik mundangin moġlum. ³ Wu ei moġpu kenim ni Piisa kin Jon teġ men ngii owundu eġe nirik punguġ nge onjnguġ. Wu ei ek nipi wu taġ ngopu yi nim, “Epi endi na ngeġ,” nim. ⁴ Piisa kin Jon kin wu ni dinga kenjingiġ. Piisa ek nim, “Nim ya siġ kenjii!” ⁵ Pe eim kan ak topu kenim ni, wu taġ epi endi na ngunguġ ni piim. ⁶ Ba Piisa ek yi nim, “Na ku pinaġim. Ba na paġim epi ei ni ngumbii. Naseres konu, Jiisas embe eġe na nind, ‘Nim angkin po!’ ” ⁷ Piisa angii tundung orung wu ni ambiġ tonu sim. Wu ni Jiisas dinga sipi, simb si kun er engim. ⁸ Wu ni puku sipi angpi pum. Pe wu taġ kin men ngii nirik punjung; wu ni men ngii owundu pupu, puku sipi er andpi Gos embe ambiġ tonu kindim. ⁹ Wumb pei mulk kenjing ni wu ei andpi Gos embe ambiġ tonu kindpi endim. ¹⁰ Wumb piinjing wu endi men ngii owundu ondu ka wii eġe moġpu, ku ni epi ngei nipi, kenim ni moġlum, ei wumb kenjing ni wu ei keimi muġum, kanik puku sik oġ erim puġe pii poġ tunenjing.

Piisa Gos Ngii Owundu Eġe Gos Ek Ka Ni Ngum

¹¹ Wu ei Piisa kin Jon teġ punjnguġ konu ekii se pum. Pe wu amb pei sikir ok Solomon palting men ngii owundu palting endi konu andaring eġe onjung. ¹² Piisa ei kanpi ek dinga nipi wumb ngum, “Enim Esrel wumb nimbiġ erang, enim oġ ei noman embin to piinmin? Nimbiġ erang siġ kin kanik enmin? Enim yi ni piinmin, siġ nge dinga eġe ni siġ oġ ka eġmbiġ eġe nge wu ei erambiġ opu andpi punum ni piingii? Ei mon!”

¹³ Eiparam ni, Aisak ni, Jeikop ei, Gos sinim ok sinim kupenjpin noł Gos ei, eim kongun wu Jiisas eim ambıl tonu kindmin. Wu ei enim sik opu orung wumb ngunjung. Ba wu num owundu Pailos si kindmbii ni piim; ba enim wumb dinga puk mon nik eim kin buł ngunjung. ¹⁴ Enim wu ei oł kis endi enarpi wii kun ka multum, wu ei Jiisas Gos kingam mendpił buł ngok, yi nik, wu endi wumb to kundum wu ni piimba, ei kindangin kin, sin kin wanglı nik. ¹⁵ Jiisas Gos kingam mendpił ei sinim wumb sipi noman konj ngołum. Wu ei enim to kundjung, ba Gos nga er konj sim. Pe sił mołpuł kenjpił, ek ei ni tor kindmbıl nge mołmbuł. ¹⁶ Sił Jiisas kin pii gii nembıl kin Jiisas enim. Jiisas dinga ełe yi wu ka elim. Enim kanik piinmin ei Jiisas eim sił pii gii ełe nge erpi, enim wumb pei ningıł ełe enim.

¹⁷ “Keimi na piind engnan noł enim kin wumb owundu kin pii kun enarik kin Jiisas to kundjung. ¹⁸ Ba kumb ok Gos eim nge ek keimi niłmin wumb ek yi nik, Gos eim nge kingam Kraıs ngenj kumbii kułpu kułmba nirim. Pe akip enim wumb oł kis enmin ei, ek ni tor kindiłmin wumb ninjing opu peni ełe keimi punum. ¹⁹ Pe enim piik kin noman ak tunjung kin, kaplı Gos eim enim oł kis ombu kil ngopu poru nimba. ²⁰⁻²¹ Yi enjing kin Gos enim kin tep mułmba. Pe Gos enim noman tuk dinga ngang, ka piik mułngii. Gos ok ek dinga nirim, ‘Na Kraıs King Owundu enim kin kindmbii.’ Gos eim wu owundu ei sinim kin kindmba, wu ei embe Jiisas. Pe epin konu Jiisas er mołum. Kunum ei Gos epi pei konj nga ermba mił ok eim ek keimi niłmin wumb en enim gupu ełe niłmin. Kunum

ele Gos Jiisas mei ele mani nga kindang eim ol ei ermba. ²²⁻²³ Moses ek yi nirim,

‘Owundu ei enim Gos, pe enim engnjing sipi, Gos eim ek keimi nilmin wu ei, nam mił yi mulmba. Enim eim ek nimba mił piingii. Piik, nimba mił erngii. Pe wumb pei ek keimi nilim wu mił nimba ei piinerngii wumb ei Gos wumb top kundmba. Pe wumb ei Gos nge wumb nga mulerngii, Gos yi neng,’ Moses piipi nirim.

²⁴ Gos ek ni tor kindilmin wumb ok yi nik, Samyuel kin Gos ek nilmin wumb ekii se tonu onjung. Pei yi ninjing,

‘Kunum ei akip salim kunum ei,’

pa ninjing. ²⁵ Enim Gos nge ek keimi nilmin wumb ei nge kingenjing mił mulngii. Enim nge kupenjing nol Gos ek dinga nipi pendrim mił sil mulngii. Gos Eiparam kanpi ek dinga nipi ngurum.

‘Nim nge tilap ele wumb tilap pei na kengip ek ka nip ngumbii.’

²⁶ Gos eim nge kongun wu Jiisas er mundum. Pe kindang enim mulnjung konu ok om. Opu, enim Gos ek ka kengip top nipi ngumba nge om. Nimbil erang eim enim ol kis ombu kil ngumba nge om.”

4

Piisa Kin Jon Tel Kan Ngunjung

¹⁻³ Wu tal wumb kankil, ek nikił mulnjungul; pe men ngii owundu ele wu tal wumb kankil ek yi mił ninjngil, Jiisas angpi tonu konj nga om. Pe yi ku wumb kulnjung wumb ei angk tonu ongii.

Yi nengil, kulmaŋ kalilim owundu kin, men ngii tep elim wu owundu kin, wumb kolk nga konj punaŋmin ni, piilmin wumb ombu ok, mon ek piik kis piinjing. Pe emii peng wu taŋ ambiŋ gii nik, kan ngunjung. “Kupiiring elip kos piimin,” ninjing. ⁴ Ba wumb pei ek ei piik, pii gii ninjing. Pe wumb pii gii nengin kin, wumb pei ei yi miŋ 5,000 wumb mulnjung.

⁵⁻⁶ Topuŋ Jura wumb owundu ni, men ngii kongun wumb ni, lo andan toŋmun wumb ni, Jerusalem konu kulou tumun ninjing. Men ngii ele moŋumun wumb ei Anas ni Kaiyapas ni Jon ni Elikander ni kulmaŋ kalilim owundu, eim nge wumb pei, kulou tunjung. ⁷ Gos nge ek se andilmbiŋ wu taŋ en enim kumb ele engnjingil. Angkil, wu taŋ kii sinjing, “Elip dinga nipe elip embe nii nge ele oŋ ei enjingil?” ⁸⁻⁹ Gos Gui Ka Piisa kin piki top muŋum; pe eim ek yi nipi ngum, “Enim Esrel wu owundu ni men ngii kongun elmin wumb. Enim siŋ wu endi simb kis muŋang, paki topuŋ enjpiŋ ni, siŋ kin ek ningii enmin min? Wu ei er ka muŋum miŋ nenj ei enim piinmin min? ¹⁰ Yi erpi nim kin enim pei piyangin, enim Esrel wumb ei pei piingii ku. Jiisas Kraiŋ Naseres konu wu, eim embe ele wu ei ka muŋum. Moŋpu, yi enim kumb ele muŋum. Enim Jiisas ond peri ele to kundnjung, ba Gos eim Jiisas nga er konj seng opu konj pum. ¹¹ Ond tumunj endi enim ngii takilmin wumb si kindnjing ei nimbiŋ erang enim konu ele kindngii ni piinenjing. Jiisas eim ond tumunj ei miŋ muŋang kin Jiisas eim ngii tumunj mendpiŋ miŋ muŋum. Eim ngii takilmin wumb si kindnjing. ¹² Wu eipi endi sinim kapli paki tunermba mon!

Ei Gos sinim wu endi eipi andan topu ngunanim. Jiisas endeim sinim sipi orung simba.

¹³ Wumb kenjing ni Piisa kin Jon teġ ek dinga nikiġ, dinga pu mulnjunguġ. Wu taġ wumb kin mund mong kulenjngiġ. Yi piinjing ek mon ngii punaġmbiġ ni piinjing. Wu taġ mulnjunguġ yi piik kin noman pei piinjing ei ok wu taġ eġe Jiisas kin tep to mulnjunguġ ni piinjing. ¹⁴ Pe wu ei kenjing, ni wu ei ka moġpu, wu taġ kin angpi muġum ei, wumb en enim kenjing. Pe ek nik wu taġ ngungii ek endi pinerim. ¹⁵ Wu taġ kaunsil ngii si kindkiġ tor peġ ninjing. Wu taġ pangiġ miġ, en enim ek nik piinjing. ¹⁶ “Pe sinim wu taġ kin nimbiġ oġ ermin? Wu taġ jep oġ endeim erangiġ kin, wumb Jerusalem wumb pei kenjing. Pe ei sinim kapġi koi ermin miġ mon. ¹⁷ Ba mon pim kin, ek ei wumb konu pei pang piingii. Yi ermba ei piikiġ kin wu taġ kin ek dinga nimin. Pe wu taġ nga Jiisas embe eġe nikiġ wumb eipi ngunerngiġ.” ¹⁸ Pe wu taġ wii to orung sik yi ninjing, “Eġip nga ek endi Jiisas embe eġe nikiġ enerngiġ mon!” ninjing.

¹⁹ Ba Piisa kin Jon teġ nikiġ orung kindinjngiġ. Pe siġ Gos ek si kindpiġ enim ek ningii miġ piimbiġ. Ei Gos kumb eġe kapġi ermba min? Ei enim piingii. ²⁰ Ba wu taġ yi ninjngiġ, ‘Siġ gupu pandi tumbuġ miġ mon. Epi kanpiġ ek piipiġ enjpiġ miġ ei, wumb kanpiġ nimbiġ ni piinjngiġ. ²¹ Pe kaunsil wumb ek dinga endi nik wu taġ ngunjung. Wu taġ si kindkiġ punjnguġ. Pangiġ, kaunsil wumb andġam endi kurpun, wu taġ kan ngumun, ni piik enjing. Nimbiġ erang wumb pei Gos eim embe ambilk tonu kindangin kin, kaunsil wumb wu taġ kan

ngumun nik enjing kapli enerim. ²² Wu ei wu tał, Gos jep oł erangił opu konj pum wu ei, kung ngii 40 pei mołum.

Gos Nge Tilap Wumb Prei Dinga Erik, Dinga Sik Gos Ningii Enjing

²³ Wu tał eł elip wumb puł kombur kin pun-jnguł. Pukuł, wumb ei kankił kułmał kałiim owundu, ni tep ełmin wumb ombu ek ninjing mił wumb kan ninjngił. ²⁴ Ek ei piik poru ni pendik, en enim noman ende kindik prei yi mił enjing. “Gos Owundu nim ei epin en, ya mani mei en, pe ep noł en, ei pei nim er sin. ²⁵ Gos Gui Ka je sin erinjin Deipis ek gupu ełe tor orum.

‘Ei Gos nim nge kongun wu, Gui Ka ek nirim. Nimbil erang wumb tilap eipi ei popuł sinmin. Pe wumb tilap ek yi ninjing. Sin epi owundu eramin piingii nik piinjing; ba ei kapli energii. ²⁶ Pe King pei konu orung pei kui er molk opu ermin ninjing. Pe wumb tep ełmin wumb owundu kułou tok Gos Owundu to mani kindmin ninmin. Eim kingam Kraiss eim ekii se omba wu ei to mani kindmin nimin.’

²⁷ Keimi mendpił konu owundu ełe, ya Eros ni Pailos ni wumb eipi ni Esrel wumb pei kułou tok Gos nim nge kongun wu ka wii, nim Kraiss ok kindan eim ya mani om. ²⁸ En enim kułou owundu tok, ek nik pendik, ek ei dinga pimba ni Jiisas ok yi nirim mił yi erik. ²⁹ O wu owundu, nim piin wumb nim kin ek dinga ninmin. Ninim sin kongun wu mołmun ei paki tan, sin nim ek ei sin dinga kindpin ni tor kindmin. Kindpin, sin mund

mong piinermin mon! ³⁰ Nim angil to kindan ening pimba wumb ei ka mulngii. Jiisas nge embe ele jep ol enjii. Nim nge kongun wu ka wii Jiisas.”
³¹ Prei er poru nengin kin ngii mulnjung ngii ei olup erim. Pe Gui Ka en enim kin tuk opu piki to poru nim. Pe Gos embe ambilk tonu kindik Gos ek dinga nik, wumb kin mund mong piinenjing.

Gos Nge Tilap Wumb Noman Ende Sinjing

³² Pii gii wumb en enim noman ende sinjing. En enim ek endeim minj piik mulnjung. Wu endi epi eipi simba, ei na epi mendpil ninermba mon; epi sinim epi ende. ³³ Jiisas nge ek se andilmin wumb ei, Jiisas nga konj tonu pum nik, ek ei ninjing. En enim ek ninjing, ek ei dinga pim. Pii gii ninjing wumb ei Gos nge noman ka molpu poru nim. ³⁴ Enim molmun konu wu endi kuni ni epi sinerang, ka mulmba wu ei wumb pei mei sep ngii molangin wumb, ei epi wumb eipi ngok, ku sikmin, ku ei tu wunjung wunjung. ³⁵ Tu wangin kin, ku ei sipik, Jiisas nge ek se andilmin wumb simb ele kindnjing. Pe Jiisas nge ek se andilim wu ei sik kanik, wumb kuni sinarpi elim wumb kanik mok tok ngolmun.

³⁶ Pe wu endi Saipris konu mulum wu ei embe Josep. Eim Liwai wu endi, Gos nge ek se andilmin wumb, eim embe eipi endi ngunjung ei embe Banapas ninjing. Embe ei nge pu le yi, wumb noman tuk paki tolum wu. ³⁷ Wu ei eim, wu eipi endi, eim mei ei top erim ku ei tu wupu kin, Gos nge ek se andilmin wumb mulnjung simb ele kindim.

5

Ananaiyas Kin Sipaira Tel

¹ Ba wu endi mułum wu ei embe Ananaiyas, ambim nge embe Sapaira. Ananaiyas eim mei orung ei wu eipi ngopu ku sim. ² Pe ku sirim ku aninga ei nge ambilpi wiik top se mułum. Eim ambim ei piipi mułum. Ananaiyas eim ku orung sipi tu wum. Tu wupu, Gos nge ek se andikmin wumb muljung konu simb ełe sim. ³ Pe Piisa ek nim, “Nimbił erang Seisen nim noman kin piki topu mołum. Pe nim Gui Ka kin ek kend to pendkin, mei ku orung sin ku ei orung tu wun pałim. ⁴ Ok wumb mei top enenjing kunum ei, mei ei nim nge, ba mei top er poru nengin, pe ku ei nim nge sim. Nimbił erang nim noman yi mił pałim. Nim wumb kankin ek kend ton ni piin ei mon; nim Gos kin ek kend to ngon.” ⁵ Ananaiyas ek ei piipi, mani pupu, bok topu kułum. Pe wumb ek ei piik, mund mong kuljung. ⁶ Pe wu kangi wu ok, wu ei alap pandi to sipik, kui tunjung.

⁷ Ekii se eni tekliki o pang, Ananaiyas ambim opu tor om. Ba oł yi eim piinenim. ⁸ Pe Piisa ek nipi amb ei ngum, “Nimbił oł en? Ełip mei ku sinjngil kaplı yi mił enim min mon?” Pe amb ek nim, “Ei keimi nin. Yi mił sił sinjpił.” ⁹ Piisa ek nga nipi ngum, “Nimbił erang ełip ek ni endi kind pendkił Gos Gui Ka enim mił ei kenmbił ni enjngil? Nim nge wanim wumb sik kui tungii sipnjing wumb ei ok ngii ondu ełe mołmun. En enim pe nim sipngii ku.” ¹⁰ Pe nga sikir amb ni, Piisa simb ełe mani opu bok topu kołpu pim. Ba wu kangi wu ombu nirik onjung. Ok, kenjing ni

amb ei kolpu pim. Ok, sipik wam pim konu mandi eim kui tunjung. ¹¹ Pe Gos nge pii gii wumb konu orung orung ei mulnjung wumb ei, mund mong kulk mulnjung.

¹² Gos nge ek se andilmin wumb, jep ol kanim kanim wumb pei mulnjung konu tuk enjing. Pe pii gii nilmin wumb en enim, men ngii owundu andaring Solomon nge palting ele ek nik kulou to molulmun. ¹³ Pe tor wumb mund mong kulk ok ende mulenjing. Pe wu amb en enim pii gii wumb Gos embe ambilk tonu kindnjing. ¹⁴ Wumb pei Jiisas kin pii gii ninjing. Pe Jiisas nge tilap ele wumb pei tuk onjung. ¹⁵ Wumb enim kis erim wumb ei, tu wuk andlam ele pendnjing. Pe pel kanim kanim tu wuk pendnjing. Pendik, yi ni piinjing, eni tang, Piisa opu kin, eim min men ei wumb to tingndang wumb ombu ka mulngii ni piinjing. ¹⁶ Wumb konu orung orung wumb, kin Jerusalem wumb orung pei mulnjung wumb, pei ok kulou tunjung. Wumb ei ok mit, ening pim wumb tu wunjung. Pe gui kis tuk mulum wumb kombur tu wunjung wumb ombu pei ka molk poru ninjing.

Gos Nge Enjel Kindang Ek Se Andilmin Wu Ombu Si Tor Sim

¹⁷ Kulmal kalilim wu owundu ni, eim nge wumb ni wumb kolk nga konj angk piinalmin wumb ni pei wumb ei Jiisas nge ek se andilmin wumb kin noman kis piinjing. ¹⁸ Pe wumb ombu ok Gos nge ek se andilmin wumb sik, er kan ngii kindnjing. ¹⁹⁻²⁰ Ba epin emii peng, Gos eim enjel kindang opu, kan ngii owundu aki topu, wu

ombu si tor tu wum. Tu wupu yi nim, “Enim puk, nirik men ngii owundu ele puk, pe noman konj ek onum ek ei wumb kanik ningii,” pa nim. ²¹ Gos nge ek se andilmin wumb ek ei piik pendik punjung. Kupiiring okrii puk men ngii owundu ele wumb ek ni wumb ngunjung. Kulmał kalilim wu owundu ni ei wu kombur kin onjung. Ok kaunsil ni Esrel wumb noman pim wumb kin kulou tunjung. Tok, ek nik kan ngii kindik, Gos nge ek se andilmin wu ombu kindangin, wangin ninjing. ²² Pe kan ngii ele tep molulum wumb puk kan ngii ele kenjing ni, Gos nge ek se andilmin wumb mulenjing. Kanik, puk ek yi ninjing. ²³ “Sin kan ngii ele kenjpin ni ngii ondu dinga ngo pendnjing. Nga kan ngii tep wumb ngii ondu ele angk mulnjung. Pe sin kan ngii aki topun, kenjpin ni wumb endi nirik mulenjing.” ²⁴ Men ngii owundu ele tep molulum wu owundu ni kulmał kalilim wu owundu ni wumb ek ei piik noman embin to piinjing. Piik yi ninjing, “Pe nga nimbil ol ermbe,” ninjing. ²⁵ Pe wu endi opu yi nim, “Enim wu kombur kan ngii kindnjing, wu ombu puk mer men ngii owundu ele wumb kanik Jiisas ek nik ngok molmun,” pa nim. ²⁶ Kan ngii tep elim wu ni eim wu kombur ni puk, wu ombu simin ni punjung. Puk, wu ombu kepil tunenjing. En enim mund mong kulnjung, wumb ok ku sik tungii ni piinjing.

²⁷⁻²⁸ Pe wu ombu tu wuk kaunsil wumb mulnjung konu tuk ele engindnjing. Pe kulmał kalilim wu owundu ek dinga nim. “Sin enim kanpin mon ninjpin, enim wumb kanik Jiisas embe ei nge nik wumb ngunerei mon ninjpin. Pe enim

wumb Jerusalem konu wumb enim ek ei nge pei mołmun. Enim ek nik, sin wu ei to kundunjpun,” ninmin. “Gos sin kin ekii se kos piimba.” ²⁹ Ba Piisa kin Gos ek se andilmin wu pei ek dinga ninjing. “Sin Gos nge ek ei piimin, wu ek ei piinermin mon!” pa ninjpin. ³⁰ “Enim Jiisas ond peri eke to kundnjung. Ba sinim ok kupenjpin noł nge Gos opu Jiisas erpi konj sim. ³¹ Gos eim si mengpi sipi, eim angil tunding orung mundang mołum. Pe eim sinim nge wu owundu mołpu, sinim paki top mołum. Pe Esrel wumb noman to ak topu sinim oł kis ombu kil ngopu erpi pum mołum. ³² Sin wu ombu epi pei mołum, ei nge kenjpin ni tor kindpin onmun. Pe Gos nge Gui Ka ek yi ninim. Gos eim ek piik pii gii ninmin wumb ei Gos Gui Ka wumb ombu ngonum.”

Gameliyel Ek Nim Ek Se Andilmin Wumb Kaunsil Ek Ka Nim

³³ Pe wu owundu ombu ek ei piik, noman kis peng kin, Jiisas nge ek se andilmin wumb to kundmun, ni piik enjing. ³⁴ Pe kaunsil konu lo ek piilmin wu endi engim. Wu ei eim lo ek piilim wu num, wu ei embe Gameliyel. Eim wumb lo ek nipi ngang wumb eim embe ambil tonu kindilmin. Wu ei yi nim, “Jiisas nge wumb ei anda kindangin pangin,” nim. ³⁵ Eim ek nipi kaunsil wumb ngum, “Enim Esrel wumb, pe enim oł endi ya wu ombu ermin ni enjing kin, enim Esrel wumb, en enim pii kun erik erngii,” pa nim. ³⁶ “Enim piinmin! Ok wu endi multum. Embe ei Tiyras eim yi nim, ‘Na, nam noman dinga palim.’ Yi neng kin, wumb 400 eim ek ekii sinjing. Ba wumb eim

to kundnjung. Pe eim ekii sinjing wumb tungu punjung. En enim kongun ei wii mił enjing. ³⁷ Ekii se gapman wumb embe pułang Galilii wu Juras eim wumb kombur nipi sim. Wumb ei Juras nim ek ei puk gapman wumb kin opu erpin tumun ninjing. Ba eim yi ku kułum. Kułang, wumb eim kin ekii sinjing wumb, ei tungu eipi eipi puk poru ninjing. ³⁸ Yi ku akip na enim kanip nind. Enim Jiisas ek se andiłmin wumb ombu nge kanik tungu erngii. Erik, kan wiik to mułngii. Pe wu endi eim kongun ei puł pendip ermbii ni ermba. Wumb ombu ek ei keimi punermba mon nik. ³⁹ Gos eim kongun ełe nge puł wu pim kin, enim andiłam ondu ngunerngii. Ondu ngunenjing kin enim Gos kin opu erngii.” ⁴⁰ Yi neng kin, eim nim ek ei piinjing; Gos ek se andiłmin wu ombu wangin tunjung. Enim Jiisas ek se andiłmin wu ombu wangin kepıi tunjung. Tok, ek yi ninjing, “Enim nga Jiisas embe ełe nik enerngii mon!” ek dinga nik ninjing. Nik, si kindangin punjung. ⁴¹ Pe Jiisas ek se andiłmin wu ombu kaunsil ni wumb mulnjung si kindik, anda punjung. Puk yi piinjing, Gos yi nipi piim, “Sinim wumb owundu mił mołmun ni, Gos sinim to tonu kind mundum. Nimbił erang, Jiisas nge embe ełe sinim singambił piinmin.” ⁴² Kunum kunum men ngii owundu ełe ni en enim ngii konu ei, wumb kanik Gos ek nik ngok er mulnjung. Ek yi ninjing, “Jiisas wu ei ekii se omba, wu ei eim ek poł ka wii ei si kindnenjing, kongun er andik nik minj mulnjung.”

Wu Angil Orung Nga Tał Jiisas Nge Se Andilim Wumb Paki Tunjung

¹ Kunum nga Jiisas nge wumb pei tonu onjung. Wumb Jiisas nge wumb Griik ek nilmin wumb ei Eipru wumb ek nilmin wumb ei kin kis piinjing. Yi nilmin, “Wumb kombur kuni ni epi sinerim wumb ei kunum kunum paki tołmun. Ba sin amb enim paki tunanmin. Amb wenjing kulnjung amb ombu sinim paki tunanmin.” ² Yi erangin kin, Jiisas nge ek se andilmin wu engki nga tał molk Gos nge wumb pei wii tok, “Wei!” ninjing. “Pe sin Gos nge ek ni ngołmun ei si kindpin kuni mok to mulnjupun kin ei kapli enermba mon. ³ Ba engnan noł enim wu angil orung nga tał kurngii. Wu ombu en enim embe ka peng, wumb Gos ek piik erangin, en enim Gos Gui Ka tuk ełe mułang wumb ei ni Gos Gui Ka wumb ei kin mułngii. Wumb ei ni peng ka pepi ermba wu ei, sin to tonu kindamin sinim kongun ei tep erngii. ⁴ Pe sinim kunum kunum prei erpin Gos ek nipin, wu amb ngopun mołmun.” ⁵ Pe wumb pei ek ei piimin ni, ka piinjing. Pe wumb nik tonu kindangin Siipen ni wu ei pii gii wu dinga wii, Gui Ka eim kin piki to mułum. Pe Pilip to tonu kindnjing. Prokoras ni Nikanor, ni Taimon, ni Parmenas, ni Nikolas. Nikolas eim tilap eipi Andiyok konu wu, ba ok Jura wumb tilap ełe tuk orum. ⁶ Pe wu ombu Jiisas nge ek se andilmin wumb kumb ełe engnjing. Pe Jiisas nge ek se andilmin wu prei erik angil tonu kindik enjing.

⁷ Pe Jiisas ek ei pang wumb pei piinjing. Pe wumb pei Jiisas nge wumb Jerusalem konu mulnjung. Jiisas kin kułmał kałilmin wumb ei pei pii

gii ninjing ku.

⁸ Siipen eim Gos nge noman ka nipi eim wu dinga mulum. Pe eim jep oł pe wumb kin mołmun konu tuk elim. ⁹ Pe wumb ok Siipen kin ek opu er nik. Wumb men ngii endi engim. Wumb ombu ngii takik ei Jura konu tuk ele tekik. Ek ei men ngii ele nge “Priiman,” pa niłmin. Pe Jura wumb kombur konu Sariiniya ni Aleksandriya ni Silisiya, Eisiya konu wumb onjung kin Siipen ek opu er ninjing. ¹⁰ Gos Gui Ka Siipen mulum konu noman ka ngum. Yi erang kin, wumb wii eim ek to mani kindngii ba pinerim. ¹¹ Pe wumb ek kend tok erangin, wumb eipi kombur ek ni piik punjung. Pe wumb ombu yi ninjing, “Sin piinjpin. Eim Moses kin Gos tel ek ei nipi kis erim.” ¹² Wumb ei ok, wu amb mulnjung konu kend tok nik, wu lo ek pulmun wumb ni men ngii kongun wumb ei kanik nik, pei mulnjung konu kanik ek kend tok ninjing. Nik puk, Siipen ambıl gii nik sipik, kos ngii konu sipnjing. ¹³ Enim wu kombur kindangin kin andik angk eim kin ek kend tok ninjing wumb ombu yi nik. “Kunum kunum wu ei eim ek kis nipi ya Gos ngii konu ele nipi lo ek nipi elim ku. ¹⁴ Sin piinjpin eim yi nim, ‘Jisas Naseres eim konu ele kis mondpu, Moses oł ok nirim ek ei topu eipi kindpi ermba,’ ” pa nim. ¹⁵ Wumb pei kaunsil ngii mulnjung wumb ei, pei wu ei minj kenjing. Pe wumb kanik mulnjung ni Siipen kumb ningıl ei Gos wu sinim tep elim wu kumb ningıl yi mił nge sim.

Siipen Eim Ek Nipi Ek Pii Kun Ełmin Wumb Ngum

¹ Pe kulmał kalilim wu owundu ei yi nim, “Ek ei keimi min?” ² Siipen yi nim, “Erinjpin noł ni engnan noł, enim piyei! Ok sinim kupenjpin Eiparam eim Mesoposemiya konu owundu multum. Eran konu puneririm kunum ełe Gos eim nge tilang ka wii ełe Eiparam kin tor om. ³ Pe yi nim, ‘Nim mei konu ni angnim noł si kindnjii. Pe nim pan, na mei endi nim andan to ngumbii,’ nirim. ⁴ Pe Eiparam eim Kaltiya konu si kindpi, Eran konu pupu mułum. Pe ekii se eim arim kułum. Kułang, Gos eim kindang opu, ya mei ełe mułum; konu pe sinim mołmun konu ei. ⁵ Gos Eiparam mułmba mei konu endi ngang, kongun er mułmba mei konu endi ngunerim mon! Pe mei aninga endi ngumba ei ngunerim mon. Ba Gos ek yi nim, ‘Ekii se mei ei ngamb, nim embilnjii, ei nim tilap ni nim kinganim noł ełe mułngii.’ Eiparam kangil mulenjing kunum ei Gos ek yi nim. ⁶ Gos ei yi mił nim, ‘Ekii se nga kinganim noł wumb mei eipi nge ełe mułngii. Nim nge kinganim noł wumb mei eipi nge ełe molk wumb mei wumb ei kongun wii er mułngii. Mułangin, wumb eipi enim oł embin tui er kis mundngii, ei kung ngii 400,’ pa nim. ⁷ ‘Nim nge kinganim noł wumb ei kin kongun wii er mułngii, ba ekii se, na wumb tilap eipi ei kin kos er ngumbii. Nimbil erang nim nge tilap mei ei si kindik pungii.’ ⁸ Ba ok kunum ełe Gos eim Eiparam kin, ek dinga mon endi ni pendrim. Gos eim Eiparam kin ek dinga nip ekii se ermba ei nirim.

⁹ “Ok sinim kupenjpin noł wu engki nga tał,

Josep kin noman kis piik, Josep wumb eipi ngok ku sik. Pe wumb ei Josep sik Eisip konu sipik. Ba Gos Josep paki topu multum. ¹⁰ Epi endi eim kin omba erim ei Gos eim paki tum. Pe Gos Josep kin noman ka ngopu erang, Josep kongun ka erim. King Pero yi nim, 'Nim Eisip konu tep wu owundu molkun, na ngii konu epi pei tep mulnjii,' nirim. ¹¹ Ekii se Eisip konu kumb kuni owundu sim. Pe Keinan konu orung orung, kuni owundu sim ku. Oł embin tui ei pim. Pe sinim kupenjpin noł ombu kuni ka si nungii mił pinerim. ¹² Ba Jeikop mołpu piim ni, kuni wuł Eisip konu pei mołum ninjing. Pe eim kingam noł, sin kupenjpin noł ei kumna Eisip konu kindang punjung. ¹³ Ekii se nga kindang punjung. Pe Josep eim angim noł ek dinga nim, 'Na Josep moł.' Yi neng kin, Pero piim Josep nge wumb tiłap ende onjung ni piim. ¹⁴ Pe Josep ek nipi kindpi, 'Arim Jeikop wangli,' nim. Eim kin eim nge wumb tiłap ei 75 mendpił ouni onjung. ¹⁵ Pe Jeikop wuł mani Eisip konu pum. Pu mołpu kułum. Eim kingam noł ei sinim kupenjpin noł kulnjung ku. ¹⁶ Pe Jeikop eim kingam noł eim sipik Sekim konu kui tunjung. Ok Eiparam eim Emor wumb kin mei Sekim top er sirim.

¹⁷ "Gos kunum ei epi ei ermbii ni piirim. 'Ok Eiparam kanpi ermba,' pa nirim. Kunum ei epi pei tonu omba enim. Esrel wumb tiłap ei Eisip konu owundu tonu onmun ei ok Eisip konu piki tonum. ¹⁸ Ekii se Eisip king endi tonu orum. Ei Josep pii poł tuneririm. ¹⁹ Wu King ei sinim nge wumb tiłap ełe ambiił gii dinga nirim. Sinim nge kupenjpin noł oł kis erpi ngum. King ei ek dinga

nipi Esrel wumb, wu kangil mengingii ei anda kind pindangin kolk poru ningii nirim. ²⁰ Kunum ele Moses tonu om. Kangi ei Gos kan ka kenim ni Gos kangi ei kin noman ngum. Arim mam tel ngii konu tep er mulangil oi tekliki o pum. ²¹ Ekii se kangi Moses eim andaring pendnjing. Pe king Pero ambilam eim kan sim. Sipipi eim kingam mil se mulum. ²² Moses eim Eisip ol elmin mil ei andan tangin er molulum. Eim wu dinga molpu, kongun erpi, ek dinga nipi elim.

²³ “Moses eim molpu pang kin, kung ngii 40 pei o pang, molpu piim. Esrel engnan nol molmun konu pup kenmbii ni piim. ²⁴ Pupu kenim ni, Eisip wu endi pupu Esrel wu mulum konu kepil tum. Pe pupu Esrel wu ni paki tum. Moses eim wu ei to orung kindim. Kindpi, Eisip wu ei to kundum. ²⁵ Eim yi piim, nam tilap Esrel wumb ende ni piim. Gos sinim Moses angil ele paki tonum ni piingii ni piim. Ba wumb yi ni piinenjing. ²⁶ Kupiiring nga wu tal opu enjingil, Moses konu ele tor om. Opu, wu tal opu enjingil ei, embii ermbii ni erim. Yi nim, ‘Elip angim angim, nimbil erang opu erngil enmbil?’ ²⁷ Pe wu endi angim kin opu erim wu, ei Moses ambil peri ngum. Ngopu yi nim, ‘Nim wu wumb nii nim wu owundu mundang molkun sin tep erii?’ nim. ²⁸ ‘Oltin Eisip wu endi to kundun mil, akip na to kundnjii en min?’ ²⁹ Wu ei yi neng kin, Moses sikir tonu pupu Miriyan konu eipi nge ele mulum. Ekii se eim kingam tal mulnjungul.

³⁰ “Mulangil, eim kung ngii 40 pei opu pum. Gos kindang sinim tep enim, enjel ei nge opu

ond kembis endi pim konu eġe dup erang num. Konu eġe mandi pupu dup kenmbii ni piim. Dup komung Sainai mani num. Dup tukrung eġe moġpu ek endi yi nim. ³¹ Moses oġ ei kanpi piim; eim kum sep piipi mandi pup kenmbii ni pum. Pe Gos Owundu ek yi nim, ³² ‘Na Gos nim nge kupanim noġ Gos moġ. kupenjing Eiparam, Aisik, Jeikop, wu kei na Gos moġ.’ Pe Moses puku sim. Sipi, eim Gos kenmba gaġ erim. ³³ Pe Owundu ek yi nim, ‘Nim simb kum paġim ei sikind! Na Gos moġ, ya konu eġe nim angilin konu ei konu ka wii mendpiġ saġim. ³⁴ Na nge wumb, Eisip konu kis er moġmun ei, na kanip moġ. Na enim kei ninjing ei piinj. Pe na mani op paki tumbii nge ombii. Kongun embin tui ei si kindmbii. Pe nim na kindamb Eisip konu punjii,’ ” pa yi nim.

³⁵ Siipen ek yi nim, “Moses ei ok enim ni wu owundu moġpu sin tep muġii nim?” Yi ninjing, “Gos eim dinga eġe enjel ei kindang ond kembis Moses mandi eġe pum. Wu ei nga Gos kindang pupu tep wu moġpu Esrel wumb sipi orung simba nge pum. ³⁶ Moses eim wumb sipim. Pe eim Gos nge jep oġ kanim kanim erim. Erpi pupu, ep noġ kundii muġum konu jep oġ erim. Pe konu wumb mulenjing konu, kung ngii 40 pei opu pum. ³⁷ Esrel wumb pei mulnjung. Pe Moses eim Esrel wumb kanpi nim. Enim nge engnjing endi Gos sipi, to tonu kindmba wu ei, nga Gos kongun endi, oġ ekii se ermba ei piipi nipi ermba. ³⁸ Ekii se wumb mulenjing konu eġe kuġou tunjung. Pe Moses Esrel wumb kin mulnjung. Enjel eim ek nikiġ tonu kumung Sainai komung mulnjunguġ. Molkuġ kin, Gos nge ek sim. Ek ei ek konj ka seng

kin sinim kupenjpin noł, Moses nipi ngurum. Ek ei konj seng kin, pe nga ek ei sinim sałim ku.

³⁹ “Ba sinim kupenjpin noł ei Moses ek piinerman ninjing. Nik, ‘Mon,’ pa nik. ‘Sinim Eisip konu orung nga pamin,’ pa nik, yi piinjing. ⁴⁰ Pe Esrel wumb Eron kanik ninjing, ‘Nim sin nge gos eran kin kumb se pang kanpin ekii se bin,’ ninjing. ‘Pe Moses eim sin Eisip konu tor tu wumba; ba eim jili orung punum, sin piinanmin.’ ⁴¹ Kunum ełe kung kou wał endi enjing. Pe kułmał kalk gos kend ei ngunjung. Pe epi ei en enim angil ełe enjing epi ei kin ka piik embe ambil tonu kindik er mulnjung. ⁴² Yi erangin kin, Gos en enim kin buł ngum. Ngang kin, en enim oi, kanjip, eni ei embe ambil tonu kindik, epi ombu sin gos erngii nik, Gos erngii mer mon ełe Gos ek ei ekii se ermba piłmin. Wumb ei ek pulk ek ei yi nim.

‘Enim Esrel wumb enim ok ya konu wumb mulerik kunum ei enim kung ngii ⁴⁰ pei mulk, enim kung kou ni kung siipsiip ni ombu kułmał kalk na ngonarik elmin. Ba enim ek kend gos kułmał kalk ngok enmin. ⁴³ Enim kend Moluk gos ngii ełe sipnjing. Pe kanjip kin gos kend Rapan elmin. Enim epi ombu erik embe ambilk tonu kindik enmin. Pe na enim kindamb Bepilon konu orung orung pungii.’ Gos Owundu ek yi nim.”

⁴⁴ Siipen ek yi nim, “Sinim kupenjpin noł, ok wumb mulnjung mei ełe mulnjung. Kunum ełe Gos ek piimin nik, alap ngii endi Gos nge alap ngii tekik, nimbil erang Gos nge eim embe ambilk tonu kindngii. Erik, alap ngii ei Moses kanpi

yi mił tekei, nirim. ⁴⁵ Kunum ekii se sinim kupenjpin noł Josua kin ok en enim wumb mei singii onjung. Wumb konu tiłap eipi nge mei sinim kupenjpin noł pangin kin, Gos wumb tiłap eipi ei to kindrim. Kunum ei, Gos nge ngii alap ei sipnjing. Sipik, alap ngii takik Gos eim embe ambilk tonu kindnjing kunum ełe Deipis tonu orum. ⁴⁶ Gos eim Deipis kin noman ngang, Deipis prei erpi Gos Jeikop kin ngii endi tekmbii nim. ⁴⁷ Ba Solomon Gos ngii endi tekim.

⁴⁸ “Ba Gos Owundu mendpił wumb takilmin ngii ei mulałim. Gos nga ekii se ermba oł ei piipi niłim wu yi nirim mił. ⁴⁹ Owundu ek yi nim,

‘Epin konu ei na peł mił tep erip moł, mei konu ei na simb ełe tonu kind send konu tep erip ku moł. Ngii nipe ngii na ngii nik takinmin? Pe na kor mołup ermbii ei konu jili? ⁵⁰ Pe nga na angil ełe epi ombu pei enenj min? Gos yi nim. Gos nge ek ni tor kindilim wu endi yi mił nirim. Gos Owundu mendpił eim wumb takilmin ngii ei molalilim.’

⁵¹ Enim wumb Gos ek piinalmin, enim wii mołmun wumb noman kom, ni epi pinalim. Kunum kunum enim Gos Gui Ka to kindik kindik enmin. Enim ok kupenjing noł mulk oł ei nge enim yi mołmun. ⁵² Ok Gos ermba oł piipi niłim wu ei wu nii mułum? Pe enim kupenjing noł wu ei kin oł kis endi enjing min mon? Mon! Wumb ok tonu ok Gos ek kun pałim mił nik wu endi ekii se omba wu ei oł kis endi enałim mon. Yi nik erik wu ombu to kunduk. Wu ei wu ka; ba pe akip enim wu ei enim puk wumb opu orung mulnjung konu

nengin eim to kundnjung. ⁵³ Enim Gos nge lo ek ei sik ei, enjel gupu ele sinim kupenjpjn noł sik. Pe nga ek ei sinim piinmin ku, ba ekii sinanmin.”

Siipen Ku Tangin, Kułum

⁵⁴ Ek ei piinjing mił nenj noman ele keimi tang kin, piinjing. En enim gupu mong kongk, Siipen kin popuł kis sinjing. ⁵⁵ Ba Siipen, Gos nge Gui Ka kin piki to mułum. Mułang kin, eim ei epin konu dinga kenim ni, Gos konu ka wii tiłang ka wii er sim konu Jiisas Gos angil tunding orung engim. ⁵⁶ Pe Siipen ek nim, “Kinei! Na epin konu ka wii seng kand; wu kingam Jiisas Gos angil tunding orung anglim.” ⁵⁷ Yi neng kin, wumb wii dinga wii tunjung. En enim kom ambilk pandi tunjung. Sikir puk, Siipen ambil gii ninjing. ⁵⁸ Pe eim konu owundu ele to tor kindnjing. Kindangan pang, ku sik pum konu ku tunjung. Wumb ok kin ek kis nik enjing, wumb en enim konduk gulk, wu kongun wu endi mułum konu mandi kindnjing. Kangi wu ei embe Sol. ⁵⁹ Pe wumb Siipen ku to kundmun ni enjing. Pe Siipen prei yi erim, “Owundu Jiisas, na nge noman tuk ei nim se!” ⁶⁰ Pe Siipen eim gopsing pii poł mołpu wii dinga tum, “Gos Owundu, nim oł kis ei er orung kindnenjii.” Siipen ek yi nipi, eim kułum.

8

Siipen To Kundnjung Ei Sol Eim Noman Ka Piim

¹⁻² Siipen to kundnjung. Wumb kombur Gos nge ek ei pii gii ninjing wumb ombu Siipen kui to pendik, ke owundu ninjing. Sol noman ka piim

kunum ɛle Gos nge wumb Jerusalem konu mulnjung wumb ei oɔ embin tui enjing. Yi erangin kin, wumb Gos ek piik mulnjung wumb ei tungu punjung. Puk, Jura konu ni Sameriya konu eipi eipi punjung. Ba Jiisas nge ek se andilmin wumb Jerusalem konu er mulnjung.

³ Pe Sol eim Gos nge wumb er kis er endim. Wumb ngii konu pei nirik pupu wu amb ni sim. Sipi, kan ngii ɛle kindpi elim.

⁴ Pe Gos ek piinjing wumb tungu puk eipi eipi puk, Gos ek ka ei nik wumb ngunjung. ⁵ Pilip Sameriya konu owundu ɛle mani pum. Pupu, Jiisas nge embe Kraisi ekii se omba ek puɔ ɛle nipi wumb ngum. ⁶ Wumb pei Pilip Gos ek nim ei piik. Pe Pilip ek nim ei wumb kom se piinjing. Piik, Gos jep oɔ erim ei kanik enjing. ⁷ Wumb pei gui kis tuk muɔum; wu onjung wii dinga tok wumb nga ka mulnjung. ⁸ Yi erang kin wumb konu owundu ɛle mulnjung wumb pei ka piinjing.

⁹ Wu endi konu owundu ɛle muɔum, wu ei embe Saimon. Ok eim kum kondpu oɔ kanim kanim elim wu. Yi erang kin, Sameriya wumb noman pei piinjing. Eim yi nilim, “Na wu owundu.”

¹⁰ Pe wumb embe pim wumb pinerim, wumb pei Saimon ei piinjing. Wumb molk yi ninjing, “Wu ei Gos nge dinga piinim,” ninjing. Wumb eim kanik wu owundu dinga wii nilmin. ¹¹ Wumb Saimon ek ei dinga piinjing. Nimbil erang ei kunum kunum oɔ ombu erang kanik, jep oɔ ei keimi ni piilmin.” ¹² Ba ekii se Pilip eim Gos enim ek ka ei nipi, Gos nge epi kanim kanim ei andan tang kanik, Gos embe ɛle nipi sinim tep er muɔum ni, Jiisas embe ɛle neng, pii gii nik, wu amb ni ok noɔ

pinjing. ¹³ Pe Saimon pii gii nim ku. Pe noł pepi Pilip kin ouni mułum. Saimon mołpu kenim ni Gos nge jep oł kanim kanim Pilip erim. Erim ei, kanpi tungu erim.

¹⁴ Jiisas nge ek se andilmin wumb Jerusalem konu molk piinjing ni Sameriya wumb Gos ek piinmin, ninjing. Yi nengin kin, Piisa Jon tel konu ele kindangin punjnguł. ¹⁵ Wu tał ał mani pukuł Gos kin prei erangił, Gos wumb ombu paki topu Gos nge Gui Ka ngumba ni punjnguł. ¹⁶ Nimbił erang Gos nge Gui Ka ei mani wang kin, ei sinenjing. Jiisas kin pii gii nik, eim embe ele mendpił noł pinjing. ¹⁷ Pe wu tał wumb angil tonu kindangił wumb ei Gos nge Gui Ka sinjing.

¹⁸ Saimon kenim ni Jiisas nge ek se andilim wu tał wumb angil tonu kindangił wumb Gos Gui Ka sinjing. Yi erangił kin, Saimon kom ku si ngopu wu tał kin tu wum. ¹⁹ Eim ek yi nim, “Elip noman dinga ei nge na ngeł! Na wu endi angil tonu kindamb Gos nge Gui Ka simba,” nim. ²⁰ Ba Piisa ek nipi ngum, “Gos eim epi ei wii ngołum ei, nim ku ngop simbii ni piikin nin min? Pe Gos nim kin ku kin, ouni poru nimba. ²¹ Ei nim epi mon, nim noman tuk Gos kaninim, ba ei kapli enanim mon. ²² Nim noman to ak tokun, keimi oł kis en ei si kindkin, ninim Gos Owundu kin prei enjii. Erang kin, nim nge noman kis piin ni oł ombu Gos kil ngopu si kindmba. ²³ Na nim kand. Nim noman tuk epi kis pei noman pałim. Yi ku nim keimi poru nimba mendpił.” pa nim. ²⁴ Pe Saimon ek nipi orung kindpi yi nim, “Elip Gos kin prei erngil na paki tumba. Prei erangił kin, epi elip ek ninjngil epi ei na kin tonu onenmba.”

²⁵ Pe Gos nge ek se andilmin wu tał ek nikił poru ninjngił. Owundu ek ni poru ni pendkił Jerusalem konu nga orung punjnguł. Andlam ełe pukuł Gos ek ka Sameriya konu wumb tilap pei ni ngokuł ngokuł punjnguł.

Esiopiya Wumb Muljung Konu Pilip Ek Ka Nipi Ngum

²⁶ Owundu kindang sinim tep enim enjel ei opu Pilip kin ek nim, “Nim pukun orung tor pukun Jerusalem andlam si kindkin, Geisa konu orung mani punjii.” Andlam salim ei orung wumb mulałmin. ²⁷ Pe Pilip angpi andlam ełe pupu kenim ni Esiopiya wu endi mułum. Wu ei wu owundu mołpu, Kadesi konu Kuin kin kongun er mułum. Pe Esiopiya wu eim ku ni epi pei tep er se mułum. Wu ei Jerusalem konu Gos embe ambił tonu kindim, ek piimbii ni om. ²⁸ Pe eim nga ngii konu orung ba erim. Eim kung os karis ełe mołpu, Aisaiya Gos nge ek ni tor kindilim wu ei mon poł pendim er gerpi pum. ²⁹ Pe Gos nge Gui Ka Pilip kin yi nim, “Nim sikir tonu pukun kung os karis ei kin tep to punjii!” ³⁰ Pe Pilip sikir pupu tonu pum. Pupu, piim ni wu ei Gos Aisaiya nge ek ger pum. Pilip ek nim, “Pe nim gerin ek pule, nim piin min mon?” ³¹ Wu ei ek yi ni orung kindim, “Pe wu endi na andan tunenjing kin, na er kanip piimbii mił nenj?” Pe Pilip kanpi nim, “Nim na moł konu tonu wa!” ³² Ek ei Gos ek gerim yi mił gerim.

“Eim tu wunjung ni kung siipsiip mił to kundngii nge tu wułmun oł ei tu wunjung. Kung siipsiip wał ei enjin kopus siłmin ei ke

ninalim. ³³ Eim to mani kindik, kos er kun enenjing mon. Wumb endi opu eim tilap wumb yi muljung. Mołmun nimba wu ei kapli enanim. Eim epin konu pum.”

³⁴ Pe Esiopiya wu ei Pilip kii sim, “Gos nge ek ni tor kindikim wu piipi yi nim ek ei nii pulum? Eim kin ninim min, wumb eipi kin ninim?” ³⁵ Pe Pilip ek nipi wu ei ngum. Eim Gos ek nipi Jiisas ek ka ei nipi ngum. ³⁶ Andlam ele pukuł, noł endi pim konu punjnguł. Wu num ni yi nim, “Noł endi palim. Epi nipe endi erang na noł pinenmbii?”

³⁷ Pe Pilip ek nipi ngum, “Nim noman ele pii gii keimi nin kin kapli. Wu ei ek dinga nim, ‘Na Jiisas Kraias Gos kingam ei na pii gii ni moł,’ wu ni yi nim. ³⁸ Pe ek neng, kung os engim. Pe Pilip kin wu num ei kin noł ele mani punjnguł. Pe Pilip wu ei noł pendpi ngum. ³⁹ Wu tał noł si kindik tonu onjnguł. Pe kunum ele mendpil Gos Owundu nge Gui Ka opu, Pilip sipim. Wu num ni Pilip eim kinenim. Pe wu num ni eim ka piipi, eim ngii konu andlam ele orung pum. ⁴⁰ Pe Pilip pupu konu Asros ni konu endi tor om. Eim pupu konu owundu sim konu orung Jiisas ek ka ei nipi wumb ngum. Ekii se pupu konu Sameriya ni konu ele tor om.

9

*Sol Eim Noman To Ak Top Gos Ek Pii Gii Nipi
Noł Pim
(Aposel 22:6-16, 26:12-18)*

¹⁻² Sol nge ek dinga nipi, owundu nge wumb ei to kundmun ni ek nipi kułmał kałikim wumb Gos ek piik muljung konu kindim. Pe men ngii Jura

wumb mulnjung konu ei embe Damaskas. Pe pipe sipi Sol ngum, pipe ek yi nim, “Pe Sol wumb kombur kindang Owundu nge wumb andlam eke puk ninjing kin, kan ngopu Jerusalem tu wangli!” nim.

³ Pe Sol andlam andpi pupu Damaskas konu eke tor pum ni, ei epin tilang eke tor opu Sol om konu orung orung tilang erpi eni mił dinga tum. ⁴ Pe tilang ei Sol tang mani mei pepi piim ni ei epin ek endi tor om, “Sol! Sol! Nim nimbił erang na wumb tilap ei er kis mondun?” ⁵ Sol ek yi nim, “Owundu nim nii?” Pe eim yi nim, “Na Jiisas. Nim na tilap wumb ei nimbił erang tokun en? Ei nim na tokun en ku. ⁶ Nim angkin konu owundu eke tuk punjii. Pan, wu endi mołum wu ei, nim oł endi enjii mił yi nipi ngumba,” pa nim. ⁷ Wumb Sol kin tep to onjung wumb ei mulnjung wumb ei ek ningii; ba ningii pinerim. Ek ei epin tor om ek ei piinjing, ba wumb endi kinenjing. ⁸ Pe Sol angpi kenmbii ni erim, ba ningił tumbun mułum. Mułang, wumb eim angil ambilk Damaskas tonu tuk sipnjing. ⁹ Kunum tekliki ningił ka enerim, kuni ni noł ni ombu nunerim mon.

¹⁰ Pe Jiisas nge wu endi Damaskas konu mułum wu ei embe Ananaiyas or kumb kenim ni Gos ek nim, “Ananaiyas!” Nga eim yi nim, “Owundu na moł.” ¹¹ Owundu ek yi nim, “Nim pukun konu embe ek yi nim, ‘Kun salim’ konu eke punjii. Juras ngii konu eke kii sinjii. Wu endi mułmba wu ei Tasas konu wu ei, eim embe Sol eim prei er mołum. ¹² Prei er mułpu kunum eke eim noman kindpi piim ni wu endeim angpi mułum. Wu ei embe Ananaiyas. Wu ei opu eim angil tonu

Sol peng eġe embiġim. Yi erang kin, eim ningiġ er kun ermba,” Owundu yi nim. ¹³ Ananaiyas ek nipi orung kindim, “Owundu, na piinj wumb pei wu ei kin ek yi ninjing, ‘Wu ei oġ embin tui eġim, Jerusalem nim wumb mulnjung konu eġim,’ wumb yi ninjing. ¹⁴ Sol, kuġmaġ kaġiġim wu owundu kin wumb pipe sipi poru nim. Wumb konu eġe wumb Gos ek piik er mulnjung wumb ei, Jiisas embe ambii tonu kindik enmin.” ¹⁵ Ba Owundu ek nipi ngopu yi nim, “Nim po! Wu ei akip na nge kongun wu. Na eim kongun eipi endi kindamb pupu wumb tiġap eipi nge ni, King ni mulngii konu eġe na embe nge eġe nipi sipipi, Esrel wumb kin muġmba ku. ¹⁶ Pe na eim epi embin tui kanim kanim andan tamb kanpi, na nge embe eġe ek nimba.”

¹⁷ Pe Ananaiyas eim pum. Pupu, ngii eġe nirik pupu angii Sol nge peng, tonu kindipi ek nim, “Engnan Sol, Jiisas Owundu nim andġam eġe kenim ei na kindang ond. Nimbiġ erang nim ningiġ ka erang kenjii. Gos nge Gui Ka nim kin piki to muġmba.” ¹⁸ Pe sikir Sol ningiġ eġe pim epi omu kindin miġ ei sikir tor pang, eim ningiġ nga ka seng kenim. Eim angpi pupu noġ pim. ¹⁹ Ekii se Sol eim kuni nopu erpi dinga peng muġum. Damaskas konu Sol eim Jiisas nge wumb kin tep to muġum. ²⁰ Moġpu, sikir Gos nge ngii Jura konu orung orung sim. Konu pum, eim Jiisas ek nipi wumb ngopu yi nim, “Jiisas ei Gos kingam mendpiġ.” ²¹ Wumb pei ek ei piik, puku sinjing. Sik, ek yi ninjing, “Wu ei Jiisas embe eġe nge prei erik enjing ei eim mon nipi, Jerusalem wumb topu eġim wu mendpiġ.”

²² Ba Sol eim noman tuk dinga nga pang, Damaskas mulnjung wumb eim ek ei piik ek ei kapli enerang orung kindngii. Eim wumb andan ka topu yi nim, Jiisas ei Kraiss wu ekii se omba, nilmin ei nipi ngum.

Jura Wumb Sol Kin Opu Orung Erangin Kin Sol Tungu Pum

²³ Kunum pei o pang, Jura wumb kulou tok ek ni piik, Sol to kundmun, ninjing. ²⁴ Ba Sol wumb ninjing ek ei piim. Jura wumb konu owundu ele andlam ele epin, tinga, kui er molk, Sol to kundngii nge mulnjung. ²⁵ Ba Sol eim ek ekii sinjing wumb, eim ku ngii ele tuk tonu sipnjing. Pe Sol gerenj kon owundu endi sim konu mulum. Molang, eim nge ekii sinjing wumb kan pilngan tangin, mani mei ba ni enjing.

²⁶ Ekii se Sol Jerusalem konu pum. Eim Jiisas ekii sinjing wumb kin kulou topu nipi sipipi, wumb eim kin mund mong kulk, eim Jiisas nge wu endi min nik pii gii ninenjing. ²⁷ Ba Banapas Sol nipi sipipi, Gos ek se andlamin wumb mulnjung konu sipim. Pe eim ek pol topu Sol, Owundu Jiisas kenim mił yi pol top ngum. Pe Jiisas nge embe Sol dinga nipi Damaskas konu wumb nipi ngopu erim mił ei pol tum. ²⁸ Yi erang, Sol en enim kin tep to molpu Jerusalem konu and mulnjung. Gos Owundu ek ei dinga nipi wumb ngopu eim mund mong kulerim. ²⁹ Sol Jura wumb Griik nilmin wumb ei kin ek tangpi erim. Wumb ei kin ek mił erim. Ba wumb en enim andlam endi kan sipin, eim to kundmun ninjing. ³⁰ Ekii se Sol angim nol ek ei piik, Sol si

mengk Sisariya konu mani sipnjing. Sipik, eim Tasas konu kindnjing.

³¹ Pe Jura konu ni Galilii konu ni Sameriya konu ei pei orung Gos nge kulou tunjung wumb ei kunum ele ka mulnjung. Opu ni epi pinerang kin, Gos nge wumb dinga mulnjung. Wumb en enim Gos Owundu ek nim mił ekii sengin, Gos nge Gui Ka en enim noman tuk to dinga erim. Wumb pei Gos gii ele ok Gos ek piinjing.

³² Pe Piisa konu pei andpi pum. Pupu, Lira ngii konu ele pum. Pupu, Gos nge wumb pii gii ninjing wumb mulnjung konu ele pu mułum. ³³ Konu ele wu endi mułum. Wu ei embe Einiyas. Wu ei ngenj dinga punerim, wii sirim. Wu ei eim or minj pepi mułang, kung ngii angil orung nga tekliki o purum. ³⁴ Pe Piisa ek nipi wu ei ngum, “Einiyas! Pe Jiisas Kraiss nim er ka ermba enim. Nim angkin, or pin peł er kun enjii!” Pe wu ni sikir engim. ³⁵ Pe Lira wumb ni Seron wumb pei noman ak tok Owundu kin pii gii ninjing.

Piisa Tapisa Nga Er Konj Sim

³⁶ Jopa ni konu ele Gos nge amb endi mułum, amb ei embe Tapisa. Griik wumb ek eipi Dorkas nilmin Amb ei kunum kunum ol ka erpi, wumb epi sinalim ei eim wumb paki topu elim. ³⁷ Kunum ei eim ening endi kan sipi kulum. Pe eim nge was er ka erik tukrung palting ele tonu kind pendnjing pim. ³⁸ Lira ni konu ei Jopa konu ele mandi sim. Pe Gos nge wumb molk piinjing ni, Piisa eim Lira konu ele mułum ni piinjing. Pe wu tał kindangin pukuł ni, Piisas ek ningil, “Nim sin kin wa; mulerii!” ³⁹ Pe Piisa eim tał kin

sikir punjung. Piisa pupu tor pang, eim sik tuk palting eġe tonu sipnjing. Amb pei wenjing noġ kulnjung ombu ok Piisa muġum konu mandi ok ke nik mulnjung. Dorkas konduk ni kon enim konduk ei en enim moġum epi ombu tu wuk andan tok enjing. ⁴⁰ Piisa amb pei anda kindim. Eim gopsing pii poġ moġpu prei erim. Er pendpi, kan ak top amb ngenj eġe nim, "Tapisa, nim ang!" Pe amb ni ningiġ kanpi Piisa kenim ni kanpi angpi muġum. ⁴¹ Piisa amb ni angġ ambġpi angndang engim. Pe amb Tapisa konj muġum. Pe Piisa wumb Gos kun er molk enjing wumb wii topu, amb wenjing noġ kulnjung amb poru wii tum. Wangin kin, Dorkas en enim ngum. ⁴² Ek ei Jopa konu orung orung pang piinjing. Piik, wumb pei Gos Owundu kin pii gii ninjing. ⁴³ Jopa konu Piisa kunum kinan muġum. Piisa wu endi kin muġum wu ei kung kou ngenj kongun eġim wu kin muġum. Wu ei embe Saimon.

10

Enjel Opu Koniiliyas Moġum Konu Ek Nipi Ngum

¹ Pe wu endi Sisariya konu muġum wu ei embe Koniiliyas. Wu ei opu wumb, pei 100 tep eġim. Wu opu eġmin wumb ei, Rom opu wumb embe Esalii konu niġmin. ² Wu ei eim Gos ek piikim. Eim ni ngii ende paġmin wumb ombu Gos embe ambilk tonu kindiġmin. Jura wumb epi endi sinarpi eġim, ei eim ku pei sipi ngoġum. Kunum kunum eim Gos kin prei er ngoġum. ³ Kunum eġe eni pou neng eni tekliki erang kin, epi endi kenim ni or kumb miġ yi erim. Gos nge enjel endi kindang, eim kin opu, ek yi nim, "Koniiliyas!" ⁴ Koniiliyas enjel kanpi

mund mong erim. Erpi kin, ek yi nim, “Owundu, ei epi nipe?” Pe enjel ek nipi Koniiliyas ngum, “Nim prei erkin wumb epi sinerim ei nim paki tokun en ei Gos piipi mołum. ⁵ Pe nim wumb kombur kindan, Jopa konu puk wu endi kurngii, wu ei embe Saimon, wu endi embe Piisa wu ei wii tangin ya omba. ⁶ Wu ei Saimon endi ełe, ngii konu mołum. Wu kung kou ngenj kongun ełim wu. Eim ngii ep noł wer ełe angilim.” ⁷ Gos enjel Koniiliyas kin ek ni pendpi pum. Pe Koniiliyas eim kongun wu tał wii topu, opu wu endi wii tum ku. Opu, wu ei eim Koniiliyas kin paki topu mołpu, Gos embe ambił tonu kindim wu. ⁸ Koniiliyas enjel nim ek ei kun nipi wu tekliki ngum. Ek nipi ngopu, pe Jopa konu pei ni kindang punjung.

⁹ Andłam ełe andik puk, emii peng or pinjing; tingang puk, Jopa konu owundu ełe mandi punjung. Kunum ełe Piisa ngii ełe tonu pupu prei erim kunum ełe konu eni tinga mił sim. ¹⁰ Piisa eim kuni tang kin, kuni numba erim, kuni er ka enjing epi endi Piisa or kumb mił er kenim. ¹¹ Eim kenim ni ei muł ełe epi endi wuł ał pang kin, epi endi mani om. Ei alap owundu mendpił epi ei orung orung ambił epi tuk si ya mei ełe mani om. ¹² Tukrung ełe kung ni kei ni, epi nui nunerii, ka wembii, ni epi pei mułum. ¹³ Pe ek endi Piisa kanpi nim, “Piisa, nim angkin kung ni epi to kał nui!” nim. ¹⁴ Ba Piisa ek nim, “Owundu, na mon! Na epi nonał. Epi ei nge na nonał.” ¹⁵ Ek ei nga tor opu yi nipi, Gos ngołum. “Epi ei Gos konj erim ni nonałmin nin min?” ¹⁶ Epi ei kunum tekliki mani opu nga ei muł tonu pum.

17 Piisa noman embin to piipi, or kumb ei puḷe er palim miḷ nenj ni piim. Eim yi piipi muḷang kin, Koniiliyas wumb ei ngii ondu andaring eḷe engnjing. 18 Ok, wii dinga tok yi ninjing, “Saimon, eim embe endi Piisa konu jili moḷum; ya eḷe moḷum min mon?” 19 Piisa eim or kumb kenim ei noman embin to piim. Pe Gos nge Gui Ka ek nim, “Piisa, wu tekliki, nim kuruk onmun. 20 Pe nim pukun, wu ombu kin pungii. Nim noman embin to piinenjii. Na wu ombu na kindamb, onmun.” 21 Wu ombu mulnjung konu Piisa pupu yi nim, “Enim wu endi kur endnjing wu ei na. Enim er onmun miḷ nenj?” 22 Wu ombu ek yi ninjing, “Opu eḷmin wumb 100 pei tep erim wu Koniiliyas sin ‘Pei’ ni kindang onmun. Eim wu ka moḷpu Gos nge embe ambil tonu kindpi moḷum. Jura wumb pei molk wu ei ka niḷmin. Pe enjel ek nipi ngum wu ei ngii konu wang kin, nim ek kombur nen piimba,” ninim. 23 Pe Piisa ek nipi wu ombu, “Nirik wei!” pa nim. Eim wu ombu kin pim. Pek kin, kupiiring Piisa wu ombu kin punjung. Jopa konu wumb pii gii nik mulnjung wumb ei, eim Piisa kin ouni punjung.

Piisa Koniiliyas Ngii Konu Pum

24 Puk, andḷam eḷe andik punjung. Kunum eḷe endeim or pinjing. Pek, puk Sisariya konu tor bin ni punjung. Pe Koniiliyas eim wumb ongii ni kui er muḷum. Eim nge wumb tiḷap ei wii topu eim nge wumb puḷ ei wii to tuk sipi er muḷum. 25 Piisa ngii eḷe ni ei bii ni pum. Koniiliyas anda o pupu, Piisa kumb eḷe om. Opu, Piisa simb eḷe mong gopsing pii poḷpu pepi ka piim. 26 Ba Piisa

eim angil ambil tonu sim. Eim ek yi nim, “Na nim mił wu ende, eipi mon, na wu ku.” ²⁷ Piisa wu ei kin ek nipi nirik punjnguł. Pukuł, kenjngił, nirik wumb pei kułou to mulnjung. ²⁸ Piisa ek dinga nipi yi nim, “En enim piinmin! Jura wumb endi kin wumb tiłap eipi kin ende endnergii niłmin. Pe nga wumb tiłap ei ngii wu endi ba konu punerngii niłmin ku. Ba Gos na kin oł yi erim. Na wumb endi kis mołum nip wu endi ka mołum nip yi ninenmbii mon. ²⁹ Ei piip kin, na ek ei ni tor kindind. Na enim ek nik kindnjing ei piip kin na ya ond. Pe na enim ek ei to kindnenj. Ei nimbił erang, enim na wiı tunjung ei piip ond?”

³⁰ Pe Koniiliyas ek yi nim, “Epi endi na kin wang pe kunum tekliki o pang, ei yi mił, na nam ngii konu mołup konu eni tekliki erang, prei er muls. Kunum ełe, wu endi opu na kumb ełe engim. Eim alap telim epi ei tiłang enim mił yi erim. ³¹ Pe eim ek yi nim, ‘Koniiliyas, Gos nim prei en ei piinim. Pe Gos eim piinim, nim wumb epi sinerim wumb ei paki ton ei piinim. ³² Pe nim wu ombu kindan Jopa konu puk Saimon mułmba ei ningii. Wu ei embe endi Piisa. Wu ombu puk kin, Saimon wu endi ngii konu ełe mołum. Wu ei kung kou ngenj kongun ełim wu. Pe eim ep noł wer ełe eim ngii angilim.’ ³³ Yi neng kin, na wu ombu nim mułun konu pei nemb punjung. Pe nim oł ka erkin on. Pe sin wumb pei ya Gos kumb ełe o mołmun. Ei ek pei Owundu nim nipi ngum, ek ei ni sin ngan piimin,” Koniiliyas ek yi mił nim.

Piisa Koniiliyas Ngii Konu Ek Ka Ni Tor Kindim

³⁴⁻³⁶ Pe Piisa ek yi nim, “Keimi, pe na piind, Gos eim wumb kanpi ende kindnim. Wumb eipi eipi Gos ningil eke ende mił mołmun. Wumb pei konu orung orung wumb ende oł ka erpi Gos kin mund mong kułmba wumb ei noman Gos ngołum. Enim piinmin! Gos sin Esrel wumb kin ek nipi kindiłim. Kindang kin, eim ek ka Jiisas Kraiss wu endi Gos eim kindang om. Pe sinim pei kin Owundu mołum. ³⁷ Pe en enim piinmin! Ok Jon noł pingii ek ei nipi poru nirim. Ekii se ek kanim kanim ei enim piik. Kunum eke ek ei Galilii konu opu, Jura konu orung pei piik. ³⁸ Ek ei Jiisas Naseres ek, Gos eim Gui Ka kin dinga eim ngum. Pe eim konu eipi eipi pupu wumb paki tum. Gos eim kin mułang, Seisen wumb kin mołpu, wumb Seisen er kis mundum wumb ei, Jiisas er ka erim. ³⁹ Sin ek ni tor kindim ek, kanpin ninmin. Wumb sin konu Jura konu ni Jerusalem konu kindinmin wu ombu, konu pei wu ei ond peri eke to kundnjung. ⁴⁰ Pe kunum tekliki pang, Gos eim nga er konj sim. Sipi peni eke kindim. ⁴¹ Pe Jura wumb pei ningil eke kinenjing, mon! Gos eim erang sin Gos eim ok nirim wu ombu eim ek nipi tor kindpin ermin. Wu eim tukpu eke angpi nga orung wang, sin eim kin kuni ende nopun, noł ende nopun enjpin. ⁴² Eim sin kanpi nim, ‘Enim wumb pei kanik, ek ei ni tor kindngii. Gos Owundu eim wu ei Jiisas minj mundang mołpu, wumb kulii konj pei kos ermba ni mundum.’ ⁴³ Kraiss wu endi Gos kindang omba wu, ei Gos ek ni tor kindiłmin wumb ek dinga nik wumb ngunjung. Gos wumb ei pii gii ninmin wumb ombu oł kis ei kil ngumba.”

44 Piisa ek ei nipi mulang kin, Gos nge Gui Ka mani opu wumb pei ei piik mulnjung konu om. 45 Pe Jura wumb pii gii pim ninjing wumb Piisa kin onjung, wumb ei puku sinjing. Nimbil erang Gos Gui Ka erpi wumb tilap eipi ei ngonum. 46-47 Jura wumb ombu molk piinjing ni, wumb en enim ek eipi eipi nik Gos embe ambil tonu kindnjing ek ei yi nengin kin, Piisa ek nim, “Wumb nii endi noł pek enmin ei mon nimba? Wumb ei sinim Gui Ka sinjpin mił sinmin.” 48 Pe ek nipi wumb ngum, “Enim Jiisas Kraiss embe ele noł pingii.” Pe wumb ek ninjing, “Nim sin kin kunum kopur mulnjjii,” ninjing.

11

Piisa Konu Eipi Ek Poł Sipipi Jerusalem Wumb Ngum

1 Gos nge ek se andilmin wumb kin, pii gii wumb Jura konu orung orung molk piinjing ni, wumb tilap eipi ei Gos ek piinjing poru ninim ninjing. 2-3 Pe Piisa Jerusalem konu tonu pum. Pang kin, ngenj kopus silmin pii gii nilmin wumb, Piisa kin ek dinga ninjing. Nik, eim ek ngunjung. 4-5 Ba Piisa epi tonu om mił nipi ngum. Ek yi nim, “Jopa konu owundu ele muls. Mołup, prei erip mołup, or kumb mił endi enj. Epi ei alap owundu kupu muł si kindpi mani om. Epi ei orung orung kapli pim ni, mani na muls konu om. 6 Pe na mołup, epi ei mandil kenj ni mani mei ele, epi ei ni ka wembii ni kei ni epi pei mulnjung. 7 Na mołup piinj ni, ek endi yi nim, ‘Piisa, nim epi ombu to kał, no!’ nim. 8 Ba na yi ninj, ‘Owundu na mon!

Na epi kis mołum epi endi nop nga ka sim nop enał, mon!’ ninj. ⁹ Ei epin ek ei nga tor om. ‘Epi Gos enim epi ei ka salim, ei kis ninenjii!’ ¹⁰ Epi ei kunum tekliki tor om. Pe sikir epi ei pei ei muł ełe tonu pum. ¹¹ Pe kunum ełe wu tekliki sin mulnjpun ngii ełe tonu onjung. Sesariya wu endi, wu kei kindang na muls konu onjung. ¹² Pe Gos nge Gui Ka ek nim, ‘Nim wu kei kin ouni pungi,’ nim. ‘Nim noman embin kulerii!’ Pe wu kei kin pii gii wumb angil orung nga endeim na kin pupun Koniiliyas ngii konu nirik punjpun. ¹³ Pe wu ei eim ek nipi nim, ‘Eim Gos kindang opu sinim tep enim wumb ei nge kenim mił nipi sin ngum.’ Ei yi nim, ‘Nim Jopa konu pukun wu Saimon mołum nen omba, wu ei embe endi Piisa. ¹⁴ Eim nim ek kombur nipi ngumba. Ek ełe nim Gos nim sipi orung sipi, nim ngii endi wumb ei Gos sipi orung simba,’ yi nim. ¹⁵ Na ek nip mołamb kin, Gos nge Gui Ka wumb mulnjung konu om. Ei sinim kin ok orum mił yi om. ¹⁶ Na owundu ni eim ek ei nga piind, ‘Jon wu amb noł mendpił pendpi ngum. Ba enim Gos nge Gui Ka ełe noł pendmba.’ ¹⁷ Ok sinim Jiisas Krais kin pii gii nemin epi ka wii sinim kin wii ngumba. Gos Gui Ka sin ngurum mił ei nge akip wumb ombu ngonum. Nii na kapłi? Gos andłam owundu ngumbii min?” Piisa ek yi nim. ¹⁸ Piisa ek nim ek ei piik, “En enim ek ei si kindik Gos embe ambił tonu kindik,” enjing. “Yi erangin, Gos wumb tiłap eipi noman to ak tum ku, wumb ei noman konj sik mułngii ku.”

Andiok Wumb Gos Ek Piik Mulnjung Wumb

Tonu Ok Kongun Enjing

¹⁹ Ok Siipen kolpu pang kin, ol embin tui owundu endi tonu om. Pe pii gii wu kombur tungu puk konu eipi eipi punjung. Puk, Piniisiya konu ni Saipris konu ni Andiok ni konu ele punjung. Ek nik wumb eipi Gos ek ngunenjing; Jura wumb minj ek nik ngunjung. ²⁰ Ba wu kombur tuk ele mulk, Saipris konu ni Sairiini ni konu ombu puk, Andiok konu puk Griik wumb Jiisas ek ka ni ngunjung ku. ²¹ Gos Owundu nge dinga ele opu seng kin, wumb pei pii gii nik, Gos kin noman to ak tok Gos Owundu kin pii gii ninjing.

²² Jerusalem konu Gos nge tilap ek ei piik wu, Banapas Andiok konu kindangin pum. ²³ Eim opu kenim ni, Gos wumb ombu kaimb sipi piki to mulum. Banapas opu kanpi ka piim. Pe eim Gos ek dinga nipi wumb ngum. Wumb piik kin, Gos Owundu kin kunum kunum mandi ok mulnjung. ²⁴ Banapas ei wu ka, Gos nge Gui Ka eim kin piki to mulum. Enim Gos kin pii gii dinga pim. Pe wumb pei Gos nge tilap ele tuk onjung.

²⁵ Pe Banapas Sol kurpu, Tasas konu ele pum. ²⁶ Pupu, kur kan sipi, Andiok konu ele orung tu wum. Kung ngii endeim Gos nge tilap wumb Andiok konu mulku, Gos ek ka niki, wumb ngunjngul Andiok konu ele Gos nge wumb ele kumna embe, 'Krisin' o ninjing.

²⁷ Kunum ele, ekii se piik nilmin wu kombur Jerusalem konu si kindangin Andiok konu mani onjung. ²⁸ Ek ni tor kindilmin wumb mulnjung konu, wu endi tuk mulum wu ei embe Akapas. Wu ei Gos Gui Ka piki tang, orung orung pei kumb kuni owundu simba nim. Ekii se Kloriyas

King owundu mułum kunum ełe, kumb kuni owundu simba kunum. ²⁹ Yi neng kin, Gos pii gii wumb Andiok konu ełe ek nik piik. Jura wumb engnjing noł eipi mołmun ei paki tumun. Gos nge tilap wumb endeim ni yi piinjing. Ku seng kin, kongun ełe ku orung paki to kindmin ni piinjing. ³⁰ Ek yi ni pendik, ku ngangin Banapas kin Sol tał kindangin sipkił, peng pim wumb mulnjung konu ngunjunguł.

12

King Eros Jeims To Kondpu Piisa Kan Ngii Ełe Kindim

¹ Kunum ełe, wu King Eros tilap ełe mulnjung wumb ei topu kan ngopu oł embin tui erim. ² Pe King Eros Jeims angim Jon tui to kundum. ³ King Eros Jura wumb kenim ni, erim oł ei ka piinjing. Piyangin, kanpi Piisa kan ngum ku. Erim, kunum ei Jura wumb bres yiis punerang nunjung kunum ełe erim. ⁴ Piisa ambil gii nik, kan ngunjung. Piisa kan ngopu, opu wu kapil kapli mulnjung konu kindim. Kindang kin, tep er mulnjung wu kapil kapli mulnjung konu opu wu kapli tep er mulnjung. Wu King Eros eim yi piim, Pasopa kunum ei ekii se Gos wumb Jura wumb Piisa sipi wumb mułngii konu ełe kos ermbii ni piim. ⁵ Yi erangin kin, Piisa kan ngii ełe mułang kin, opu wu tep er mulnjung. Ba Gos nge tilap ełe prei erangin kin, Gos Piisa kan ngii pałim ei paki tumba nik prei dinga kind er mulnjung.

Sinim Tep Enim Wumb Ei Piisa Kan Ngii Ełe Si Tor Sim

⁶ Wu King Eros ‘Piisa kos eġe tumbii,’ nim, kunum eġe epinding, opu ond wu taġ enginjngiġ konu eġe Piisa eim tuk eġe or pim. Piisa simb angii eġe kan sen to pendnjing. Pe opu wu taġ kan ngii ondu eġe tep er ang mulnjunguġ. ⁷ Gos Owundu sinim tep enim wu ei kindang kin, opu kan ngii nirikring wang kin, konu eni miġ topu tiġang erim. Pe sinim tep enim wu ei opu, “Piisa, Piisa!” nipi, or pim to konj kindim. Kindpi, ek yi nim, “Nim sikir angkin,” kan sen angii to pendnjing ei Gos nge dinga eġe wii pilngan to mani pum. ⁸ Pe sinim tep enim wu ei ek nipi Piisa ngum, “Nim kan talkin, su kindkin er!” Neng, Piisa yi erim. Pe sinim tep enim wu ek nipi Piisa ngum, “Nim konduk kindkin, na ond konu wa!” nim. ⁹ Piisa muġum palting ei si kindpi, sinim tep enim wu ei pum konu ekii se pum. Ba Gos sinim tep enim wu ei kindang opu erim oġei, keimi ni piinerim. Piisa eim yi ni piim, “Na or kumb end,” ni piim. ¹⁰ Pe pukuġ andġam eġe tep mulnjung konu si kindkiġ pukuġ, endi si kindkiġ. Ekii se, pukuġ ain kin ondu dinga ngo pendnjing ni, Gos nge dinga ei eim aki to sim. Ondu ei aki tok konu owundu eġe puġmun andġam ondu eġe tor pukuġ, andġam endi punjnguġ. Pe sikir enjel sinim tep enim wu ei Piisa si kindpi am pum.

¹¹ Pe Piisa noman o peng piim. Piisa ek yi nim, “Pe na piind. Gos sinim tep enim wu ei kindang, wu King Eros angii eġe na si tor sinim ni piim. Jura wumb na kin epi kis ermin ninjing ei, kanpi eim nge dinga eġe na sip tor sinim,” ni piim.

¹² Pe ei piipi pendpi, Jon mam Mariya ngii konu eġe pum. Jon ei embe endi eipi ‘Mak’

pa nilmin. Wumb pei kulou to molk prei er mulnjung. ¹³ Piisa opu ngii ondu andaring ele to teki teki ni mulum. Pe kongun amb endi mulum, ambil opu ngii aki tumba nge om. Ambil ei embe Ronda. ¹⁴ Ambil ei opu piim ni Piisa ek tengim. Piisa anda ngii ondu ele engim. Engang piipi, eim ka piipi ngii aki tunarpi; nga sikir orung pum. Pupu kin, wumb kanpi yi nim, "Piisa om, ngii ondu ele molum," pa nim. ¹⁵ Pe wumb ambil ei kanik yi ninjing, "Nim wulu pang nin min?" Ba ambil ei ek dinga kind yi nim, "Keimi, molum," nim. Wumb molk, yi ninjing, "Piisa nge anjel onum ninjing." ¹⁶ Ba Piisa ngii ondu ele piram to mulum. Pe ngii ondu aki to kenjing ni Piisa angpi mulum. Kanik, puku si endnjing. ¹⁷ Piisa eim angil tonu kindpi, "Ek tingnerei!" nim. Piisa eim kan ngii pim, Gos Owundu er tor tu wum mil ei pol topu wumb ngum. Ngopu yi nim, "Enim Jeims kin angim nol yi nei!" a nim. Piisa ek yi ni pendpi, nga anda pupu konu eipi endi ele pum.

¹⁸ Pe ekii se tingang, opu wumb kenjing ni Piisa mulerang opu wumb mund mong kulk Piisa jili pum, nik kurnjung. ¹⁹ Pe wu King Eros Piisa kurum ba kan sinerim. Sinarpi yi nim, "Opu wu tep mulnjung wu, ombu to kundmbii," nim. Neng kin, opu wumb to kundngii enjing. Erik kin, wu King Eros Juriya konu si kind pupu Sisariya konu ele mulum.

Wu King Eros Kulum

²⁰ Wu King Eros eim Taiya wumb kin Sairon konu wumb ei popul kis piim. Wumb en enim ok, wu King Eros wu num endi monduhum, wu

ei embe Balasis kanik yi ninjing. “Nim ek nin sin noman kis ei mani pangli. Sin wu King Eros konu eġe, sin wumb pei eim kin kuni si nopun moġmun.”

²¹ Wu King Eros eim kunum endi kuġou tumun ni pendrim. Kunum ei, eim king eġmin epi ei sipi, king moġuġum konu eġe moġpu ek kinan nipi muġum. ²² “Wumb king nim ek ei piik ek kend tok yi ninjing, ek ei eim wumb gupu eġe tor onanim. Gos gupu eġe tor onum,” ninjing. ²³ Wu King Eros eim Gos mendpiġ embe ambiġ tonu kindnerim. Yi erang kin, Gos sinim tep enim wu ei kindang opu King Eros tum. tang kin, King Eros kirim kiġanj nang, eim kuġum.

²⁴ Ba Gos ek ei dinga tonu opu wumb konu orung orung eġe pei pum.

²⁵ Banapas kin Sol taġ, kongun ei Jerusalem konu er poru nikiġ, si kind orung Andiok konu punjnguġ. Pukuġ, Jon ni wu ei sinjngiġ, wu ei embe eipi endi Mak, wu taġ kin tep to punjung.

13

Banapas Kin Sol Tel Gos Ek Eġe Kongun Erngiġ Nge Punjnguġ Wu Sol Kongun Kumna Erim

¹ Andiok konu eġe, Gos nge wumb tiġap mulnjung konu eġe Gos oġ ermbe, oġ ei piik niġmin wu kombur mulnjung. Pe ek embe to ngoġmun wu kombur mulnjung ku. Mulnjung kin, wu ombu embe yi: Banapas, Simiyon, embe endi eipi Naisa ni Lusiyas, wu ei Sairiini konu eġe wu, Manain ngii endi paġmbiġ wu Eros Terak, angim endi Sol wu ombu Andiok konu eġe mulnjung. ² Wumb

ombu prei er molk, kuni mowii mulnjung. Molk kin, Gos nge Gui Ka ek yi nim, “Enim Banapas kin Sol tel to tonu kindangin nam kongun wii top ngumbii kongun ei erngit.” ³ Pe kuni mon nik mowii molk, angit tonu kindik prei erik, wu tał Gos kongun ele kindnjing. Pe wu tał kindangin punjung.

Saipris Konu Wu Tał Gos Ek Ka Ei Ninjgit

⁴ Gos nge Gui Ka ei, wu ombu kindang Selusiya konu ele punjung. Selusiya konu ele wu ombu noł kanu owundu sik Saipris mei konu kembis ele punjung. ⁵ Wu ombu puk, Salamis konu ep noł wer ele tor punjung. Puk, Jura wumb men ngii engim konu Gos ek nik wumb ngunjung; wu endi Jon Mak wu tał paki topu mułum.

⁶ Pe wu tekliki Saipris konu ele punjung. Puk, Pepos konu tor punjung. Pepos konu ele wu endi kum kondpu oł kanim kanim elim. Wu ei yi nim, “Na Jura tilap ek ni tor kindit wu moł,” ba eim ek kend tum. Wu ei embe Bar-Jiisas. ⁷ Wu ei gapman owundu kin tep to mułum gapman wu ei, eim embe Serkiyus Polas. Serkiyus Polas eim noman ka peng, Banapas kin Sol tał wii tang okuł. “Gos ek nengit piimbii,” pa nim. ⁸ Ba Elimas ni wu ei eim kum kondpu, epi kanim kanim erpi elim wu. Griik wumb ek ele wu ei embe Elimas ninjing. Wu ei eim wu tał to mani kindmbii ni erim. Erpi, wu gapman owundu wu ei noman to kis eramb, Gos kin pii gii ninim ei si kindmba nipi erim. ⁹⁻¹⁰ Ba Sol eim Pol pa ninmin ku, ei Gos Gui Ka noman dinga ngum. Elimas dinga kanpi ek nipi ngum, “Nim Seisen nge kingam, nim oł

ka ombu nim er kis mondun. Nim ek kend tołun wu. Nim Gos Owundu oł ka ei er kis mundnjii en. Nim oł ei si kindnjii nimbił enim? ¹¹ Pe Gos Owundu angil ełe nim tang, nim ningil kis mułmba. Pe nim kinarkin, mułun kunum kopur epi ei ba,” nim. Pol ei yi nipi mułang kin, kupu mił epi emii erim endi opu Elimas eim ningil ełe pandi tum. Pe Elimas eim pupu, wumb endi eim angil ambilk, andlam andan to sipngii nipi pum. ¹² Wu gapman owundu oł ei kanpi puku sim. Sipi, eim Gos Owundu ek pii gii nim.

Pisiriya Konu Oł Andiok Wu Tał Ombu Kongun Enjngil

¹³ Pol kin kongun ende er mulnjung wumb, Pepos si kindik noł kanu ełe puk Perka konu Pampiliya konu owundu ełe punjung. Ba Jon eim wumb ombu si kindpi, Jerusalem konu orung pum. ¹⁴ Perka konu si kindik, puk Pisiriya konu owundu Andiok konu tor punjung. Kunum ei, kor kunum tor punjung. Puk kin, Jura wumb Gos ngii ełe nirik puk mulnjung. ¹⁵ Gos ngii ełe wu owundu ombu Moses lo ek ei gerik, Gos nge ek keimi niłmin wumb ek ei gerik poru nik, Pol kin tep to onjung wumb ei kii sinjing. “Engnan noł enim onjung. Ek endi pim kin, nengin sin noman ełe tang piimin,” pa ninjing.

¹⁶ Pe Pol angpi angil tonu kindpi ek nim, “Enim Esrel wumb kin, wumb tilap eipi Gos kin mund mong kulnjung wumb, enim piingii! ¹⁷ Gos Esrel nge wumb, ok wumb sinim nge kupenjing noł, Eisip konu mulk kunum ei, Gos erang wumb tilap owundu tonu ok. Ekii se Gos nge dinga ełe konu

ei si kindpi tor tu wum. ¹⁸ Pe ok konu wumb muḅngii konu ele oḅ embin tui endi tonu wang kin, kung ngii 40 kinan mulnjung. Pe ok konu wumb muḅngii konu ele Gos kupenjpin noḅ paki tum; ba wumb ei Gos ek piinenjing, ei nge wumb ei kung ngii pei mulnjung. ¹⁹ Pe Keinan konu ele, Gos wumb tilap angil orung nga taḅ topu eipi kindim. Kindpi, Esrel wumb mei ele mulnjung. Mei ele no muḅangin kin, kung ngii 450 kinan no mulnjung.

²⁰⁻²¹ Ekii se Gos Esrel wumb kombur tep erngii nipi mundum. Mundum wu ombu muḅangin kin, kunum ele ek ni tor kindilim wu Samuyel muḅum. Muḅum kunum ele, king muḅmba, pa ninjing. Kis kingam Sol, Gos sipi ngum wu ei, Benjamin nge tilap ele, pe Sol king muḅang kung ngii 40 kinan muḅum. ²² Ba Gos king Sol tor kindpi, king Deipis mundum. Moḅpu, wumb kanpi yi nim, 'Na Jesii kingam kan sind. Na wu ei noman ngond. Eim na noman piimba miḅ kongun ermba,' pa nim. ²³ Gos eim ok nirim miḅ oḅ ei erim. King Deipis nge tilap ele, Gos eim kingam Jiisas kindim. Sinim sipi orung simba wu ei, Esrel wumb mulnjung konu kindim. ²⁴ Kunum ele Jiisas oneririm kunum ei, Jon wumb noḅ pendilim, wu Gos ek nipi yi nirim. 'Enim Esrel wumb, noman ak tok, noḅ pingii,' pa nirim. ²⁵ Jon eim kongun poru nimba erang yi nirim, 'Enim na er piinmin miḅ nenj? Enim kui er mulnjung wu ei na mon. Enim na nind ek ei kom se piingii! Wu endi ekii se omba wu ei, na eim simb su kan ei kapḅi si kindnermbii mon! Eim wu owundu.'

²⁶ "Engnan noḅ! Enim Eiparam nge tilap ele, pe wumb kombur Gos nge ek ele mund mong

kulnjung wumb ei, Gos sinim sipi orung simba ei, Gos nge ek sinim kin kindim. ²⁷ Jerusalem wumb ni wu mulnjung wumb ei, wu ei piinenjing. Gos epi nipe ekii se ermba ei, piik nilmin wumb ek ninjing kor kunum ele mon gerilmin ei piinenjing ku. Wumb kis ombu Jiisas sipik kos erik ngunjung. Yi mił Gos oł ermba ni tor kindilmin wumb ninjing mił yi enjing. ²⁸ Wu ei mong endi sipi erang tungii ei kapli, ba wumb Pailos kin wii to kundii minj ninjing. ²⁹ Ok Gos oł ermba ei piik nilmin, wu ek poł ek gerik poru ninjing. Ekii se ond peri ele, Jiisas si mani sinjing. Sik, tukpu ele kui tunjung. ³⁰ Ba Gos eim Jiisas tukpu ele er konj sim. ³¹ Wumb Galilii konu si kindik, Jerusalem eim kin ouni punjung wumb ei eim kenjing. Ekii se eim nga orung wang kin, kenjing wumb ei eim nga keningii ku. ³² Pe sin enim kin Gos ek ka ei yi nimin. ‘Oł ei ok Gos eim Jura wumb kupenjpın kanip ngumbii,’ nirim. ³³ Ei pe Gos eim kingam sinim ngonum. Eim Jiisas nga er konj sim, Gos ek mer mon ok nge Sam 2 pułum mił ei yi nim,

‘Nim na kangı mendpił. Pe na nim arnim moł.’

³⁴ Eim mer tukpu ele er konj sim; nga tukpu ele orung ba mił mon. Gos eim ek yi nim,

‘Na enim noman ka ngumbii. Ok na Deipis ngumbii nir, ei enim kapli pii gii ningii.’

³⁵ Sam nga pułum ek endi yi ku nim,

‘Nim kongun wu ka wii nga kulermba.’

³⁶ Sinim piimin! Deipis eim Gos nge noman ele kongun er mołpu sinim wumb mulnjung konu mei ele tuk mołpu erim. Ekii se kołpu pupu eim nge kupenjing noł mulnjung konu ele purpu

mani pum. ³⁷ Ba wu ei Jiisas Gos nga er konj sim wu ei purnerim. ³⁸ Engnan noł, enim ei dinga piingii! Sin Gos ek ka ei enim kin yi ninmin. Gos wu ei Jiisas kin enim oł kis ei kapli kil ngumba. ³⁹ Moses sinim lo kengip topu ngurum ek ei, sinim oł kis kil ngopu, sinim ka mułngii ninerim mon. Ba wu ei Jiisas eim kin pii gii ninjing wumb ei kanpi oł kis ei kil ngopu, wumb kun ka mułngii nirim. ⁴⁰ Enim oł kun ka erik mułngii! Epi kis ei enim kin onermba; ok Gos ermba oł ei piik ek dinga nilmin wumb yi nik.

⁴¹ ‘Enim wumb ek, buł mong tung, noman kis piik, enim ei epi kis tonu omba. Pe na enim kin kongun endi end. Ek ei, wu endi enim nik ngangin pii gii ninenjing.’ ”

⁴² Banapas kin Pol teł anda punguł enjingił ni, wumb ek yi ninjing. “Nga kor kunum ełip okuł, Gos ek ka ei nge nengił,” wumb piimin ninjing. ⁴³ Wumb pei Gos ngii si kindik anda puk punjung. Jura wumb pei ni wumb tiłap eipi ei, Gos ek pii gii ninjing ku. Jura wumb men tok ełmin oł ei enjing. Pol kin Banapas punjunguł konu ekii se punjung. Wu tał ek nikił ngunjnguł, wumb noman to dinga erangił, Gos nge noman ngopu, enim piik mułngii.

⁴⁴ Kor kunum endi mandi erang, wumb konu orung orung wumb pei ok Gos ek piimin ni ok kułou tok mulnjung. ⁴⁵ Ba Jura wumb molk kenjing ni, wumb pei ok kułou tunjung. Tangin kin, ei nge Jura wumb popuł kis sik, Pol ek nim ei to mani kindmin. Pol buł morung ek ambilk mulnjung. ⁴⁶⁻⁴⁷ Pol kin Banapas teł ek dinga

nikil yi ninjngil, “Keimi, sil Gos ek ei enim kin ok kanpil nimbil. Ba en enim Gos ek pinarik bul ngok. Yi nimin, sin Gos konu ka ele kunum kunum mulmun. Pinalim ninmin ei, enim piingii. Sil pe Gos Owundu yi ninim,

‘Elip wumb tilap eipi endi kin pel!’ pa nim. Gos Owundu sil kin ek yi nim, ‘Elip wumb mulngii konu dup mil tilang erang mulngul ei nge Gos wumb pei sipi orung simba.’

⁴⁸ Wumb tilap eipi Gos ek ei piik, Gos Owundu kin ka piinjing. Wumb pei en enim ka piik konu ele pupun kunum kunum konj mulmun. Nik, Gos ek pii gii nik muljung.

⁴⁹ Gos Owundu ek ei konu orung orung pei pang piinjing. ⁵⁰ Piik kin, Pol Banapas tel Gos ek nikel, wumb ngunjngul. Amb kombur ni wu owundu ni ok, Gos ek piik muljung. Ba Jura wumb ok, wumb tilap eipi kin ek nik, kunj tangin erangin wumb ok Pol kin Banapas tel ek ngunjung. ‘Sin konu ele mulerngil!’ nik, to tor kindnjing. ⁵¹ Wumb yi erangin kin, wu tal wumb keningii nikel, simb su mei ele tami to kindambil piingii. Sin ol kis enjpin ni piingii nikel enjngil. Er pendkil Aikoniyam konu ele punjngul. ⁵² Andiok konu Gos nge tilap ele tuk onjung, wumb ei Gos nge Gui Ka ek sik, ka piik muljung.

14

Wu Tal Aikoniyam Konu Gos Kongun Enjngil

¹ Aikoniyam konu wu tal, Pol kin Banapas kin pukul. Jura men ngii ele nirik punjngul. Pukul, Gos ek ka ei nikel wumb ngangil. Wumb tilap

eipi ni Jura wumb pei pii gii ninjing. ² Ba Jura wumb kombur pii gii ninenjing, wumb ei tilap eipi kan nengin, Gos tilap er kis ermin nik enjing. ³ Banapas kin Pol tel Aikoniyam konu ele kunum kinan mulku. Gos Owundu ek niki, wumb ngoku muljungu. Owundu wu ta paki dinga tang kin, wu ta jep ol kanim kanim enjing. Jep ol erangi, Gos wu ta epi noman ka ngum. Ngang kin, wumb kanik Gos ek ei keimi, ni piinjing. ⁴ Wumb konu owundu ele muljung wumb ei, sikind eipi puk, wumb kombur puk Jura wumb ek ninjing mi ei piinjing. Wumb kombur puk, Gos nge kongun wu ta Gos ek sinjing konu ele puk piinjing.

⁵ Ekii se wumb tilap eipi kin Jura wumb kin wu noman pim wumb ok, "Pol kin Banapas tep tumun," nik onjung. Wumb ombu ok, kom ku sik, "Wu ta to kundmun," ninjing. ⁶ Wumb ek yi nengin piiki, tungu puku konu kembis Lisra kin Derpii ta sim, konu owundu Laikoniya konu orung orung mandi sim. ⁷ Pe wu ta konu ele molku, Gos ek ka ei niki wumb ngoku muljungu.

Lisra Konu Ele Wu Ta Kongun Er Muljungu

⁸ Lisra konu ele wu endi muum wu ei, simb ta ouni kis muang, andlam endmba pinerim. Ok mam kirim tuk multum, eim yi er peng tor orum. Wu ei andlam endmba pinerim. ⁹ Wu ei Pol ek nim mi dinga kanpi muum. Pe Pol wu ei dinga kenim ni wu ei pii gii pim, ei eim simb ka ermaba, ni piim. ¹⁰ Pol ek dinga nipi yi nim, "Nim angkin simb kun kamb!" neng, wu

ni sikir angpi pum. ¹¹ Wumb pei Pol erim oł ei kanik, en enim Laikoniya konu ek ei dinga ninjing. “Owundu wumb mił okuł, sinim konu okuł,” ninjing. ¹² Banapas wumb eim embe ‘Sus’ ninjing. Pol ek niłim wu nik, wumb Pol embe ‘Ermes’ ninjing. ¹³ Sus ngii owundu ei konu owundu ełe torung ełe engim. Sus ngii owundu ełe kułmał kałiłim wu ei, kung kou pełe kombur tuk tu wum. Pe plawa kuk wulu kindnjing ei, sipi konu owundu ełe mandi om. Eim kin wumb kin kułmał kałpin wu tał ngumun nik onjung. ¹⁴⁻¹⁵ Gos nge ek se andiłmbił wu tał, Banapas kin Pol teł ek ei piikił oł ei nge er mulnjung. Wu tał kis piikił eł ełip konduk to kis enjingił. Erkił, sikir pukuł, wumb punjung konu ełe pukuł wii tunjnguł. “Nimbił erang, enim oł ei enmin? Sił wu sinim ngenj ende. Sił Gos ek ka ei nipił enim ngambił oł yi nge si kindik Gos ek ka piik molk Gos konu ka ełe pungii. Nipił kongun er onmbuł. ¹⁶ Keimi, ok wumb oł kis er endnjing ei, Gos eim kan wiik tum. ¹⁷ Ba ei koi enerim; wumb kinerngii ni enerim mon. Gos epi pei kanim kanim eririm. Sinim kaninmin, eim epin konu mołpu, sinim kin konu kumb ngopu, sinim erang, epi pei ka tonu onum. Gos sinim kuni ka ngang, sinim noman ka seng, ka piimin.” ¹⁸ Wu tał ek dinga yi nikił, pe wumb eł ełip kin kułmał kełngii ełmin wu ei mon nikił enjingił.

Wumb Pol Kom Ku Tunjung

¹⁹ Andiok konu kin Aikoniyam konu Jura wumb kombur ok, wumb mulnjung konu kunj tangin, wumb ku sik Pol to kundnjung. To konduk, nga

ngundundii sik, konu owundu ele tor sipnjing. Sipik, yi piinjing, kułum ni piinjing. ²⁰ Pe Gos nge tilap ok orung mułangin kin, Pol angpi konu owundu ele tuk pum. Kupiiring Pol kin Banapas tel Derpii konu ele punjnguł.

²¹ Wu tał Gos nge ek ka, ei nengił wumb pei tuk ok Gos nge kongun wumb mulnjung. Ekii se wu tał Lisra konu ni Aikoniyam konu ni Andiok konu ele orung punjnguł. ²² Pukuł, Gos nge tilap ele mulnjung wumb ei, Gos ek nikił, wumb ngangił wumb Gos ek pii gii nik mułngii nikił ek dinga ninjngił. Enim pii gii nik mułngii. “Sinim Gos tep er mołum konu tuk bin ei, ok sinim epi embin tui endi sinim kin omba ei ko wupun andpin bin.” ²³ Gos nge tilap mulnjung wumb ei, wu tał pukuł tep wumb mułngii nge to tonu kind mundunjnguł. Pe wu tał kuni nunarkił, prei erkił Gos ngunjnguł, wumb Gos kin pii gii nik mulnjung wumb pei, Gos owundu angil ele kindinjngił.

Andiok Konu Kin Siriya Konu Ele Wu Tał Orung Punjnguł

²⁴ Ekii se wu tał andkił pukuł Pisiriya konu tor pukuł, Pampiliya konu ele tuk punjnguł. ²⁵ Wu tał pukuł mani Perka konu Gos ek ka ninjngił. Nikił, ekii se pukuł Aseliya konu punjnguł. ²⁶ Aseliya konu pukuł, noł sip ele pukuł, Andiok konu tuk punjnguł. Ok konu ele, Gos nge tilap mulnjung wumb ei, wu tał Gos angil ele tuk kindnjing. Kindangin, Gos wu tał paki tumba nik ninjing. Wu tał pukuł Gos kongun er pendkił, nga konu ele orung onjnguł.

²⁷ Andiok konu tor okuḷ, Gos tilap ei nengil kuḷou tunjung, eḷ elip Gos kongun er pangil, Gos paki top erim ek yi ninjingil. Gos wumb tilap eipi noman aki tang, wumb ei Gos ek piik pii gii ninjing. ²⁸ Wu taḷ Gos tilap wumb eḷe tuk onjung wumb kin kunum kinan mulnjunguḷ.

15

Gos Nge Tilap Eḷe Mulnjung Wumb Kuḷou Owundu Jerusalem Konu Tunjung

¹ Jura konu wumb kombur mani ok Gos nge tilap eḷe mulnjung, wumb kanik kengip ek yi ninjing. “Enim Moses lo ek piinarik, ngenj kopsik enenjing kin, Gos enim sipi orung sinermba,” ninjing. ² Wumb ei ok yi nengin, Pol kin Banapas teḷ, wumb ei kin ek popuḷ kis sikiḷ. Wumb ei kin wu taḷ kin ek opu er ninjing. Pe Gos nge tilap eḷe mulnjung, wumb ek nik, Pol kin Banapas teḷ kin wu kombur kin kindangin, Jerusalem konu tonu puk, Gos ek se andik kongun eḷmin wumb kin, wumb noman pim wumb kin, ek ei nik, ka erngii ni punjung.

³ Gos nge tilap wumb, wu ombu kindangin puk, en enim Piniisa konu kin Sameriya konu tuk eḷe puk. Gos nge wumb konu taḷ eḷe mulnjung, wumb ei kanik, ek yi nik. Gos wumb tilap eipi erang, noman tuk aki tok, Gos eim ek piimin nik, Gos nge tilap wumb noman ka piik wumb ek ei nik ngunjung. ⁴ Jerusalem konu tor pangin, Gos nge tilap wumb pei ni Jiisas nge kongun wumb ni, wumb peng pim wumb kin ek tengnjing. Pe Pol kin Banapas teḷ Gos paki tum miḷ nikiḷ ngunjunguḷ.

⁵ Lo ek piilmin wumb wumb ei, ok yi ninjing. “Elip wumb nengil, ngenj kopsik, Moses lo ek palitim mił yi erngii.”

⁶ Yi nengin, Jiisas ek se andilmin wumb nin, wumb noman pim wumb, ek ei nik kun erngii nge enjing. ⁷ Ek pei nik poru nengin, Piisa angpi ek nipi yi nim. “Engnan noł, enim piinmin ok Gos sinim kongun mok topu, na kongun Gos ek ka ei wumb tilap eipi kin pup ek nip ngamb, wumb pii gii ningii kongun ei Gos na ngum. ⁸ Gos eim wumb pei noman tuk kaninim, ei eim sinim andan topu ngonum. Ei Gos eim ka kanpi sinim andan tum. Gos sinim eim Gui Ka ngum mił yi wumb ngonum. ⁹ Gos sinim kin oł eipi erpi, wumb tilap eipi kin oł erpi yi enanim, mon! Wumb Gos kin pii gii nengin kin, Gos wumb erang ka mołmun. ¹⁰ Enim nimbił erang Gos nimba mił piimin nik enmin? Enim oł embin tui ei Gos tilap ełe nimbił erang oł embin tui ngonmun? Ok sinim kupenjpın noł oł embin tui ei nge ko wunerik, oł ei nge akip sinim ko wunermin ku. Sinim pei kapli enanim. ¹¹ Sinim pii gii nimin, Jiisas Owundu noman ka ngopu, Gos sinim sipi orung simba yi mił ku, wumb ombu orung sinim.”

¹² Piisa ek yi nim, “Sinim kułou tunjpun, ek peng endi pinałim.” Kom sek mułangin, Banapas kin Pol teł ek nengil piinjing. Pe Pol kin Banapas teł ek yi ninjingil, “Wumb tilap eipi mulnjung konu, Gos sił paki tang sił jep oł ełe enjpił.” ¹³ Wu tał ek ni poru nengil, Jeims ek yi nim, “Engnan noł, enim na ek nimbii end, kom se

piyei!” ¹⁴ Saimon ek yi nim, ‘Kumna Gos wumb tilap eipi kin om. Opu, eim nge wumb tuk seng kin ok mulnjung.’ ¹⁵ Gos nge ek piik nilmin wumb ek ei ende mił ek yi mił pulnjung. Ek ei nge Deipis nge tilap wumb, ok ninjing. ¹⁶ Owundu yi nim, ‘Ekii se na orung ombii, Deipis ngii mani pum ngii ei nga tekmbii. Eim ngii konu ełe mułum epi, kis mułum ei nga konj ermbii. ¹⁷ Wumb eipi Gos nam Owundu ni kurngii. Ei wumb pei, wumb tilap eipi nam sip mundunj wumb.’ ¹⁸ Kumb ok Gos Owundu eim, ek nipi tor kindpi,” yi nim.

¹⁹⁻²¹ “Sinim piinmin, kumb ok ek ei pepi opu pe yi ku palim. Konu owundu kembis pei orung orung sałim konu ei kor kunum Moses lo ek ei ger piik minj mołmun.” Jeims ek nga yi nim, “Nimbił erang na noman ełe yi palim. Wumb tilap eipi noman ak tok Gos ek ekii sinjing. Ei sinim noman embin piingii ek ninermin. Sinim pipe topun yi nimin, ‘Kuni epi gos kend nik kuingii epi ei nunerngii. Amb wam mułang ngunduk enmin oł ei si kindik. Kung min epi nipe endi kan kulk pandangin kułang, nungii ei nunerngii. Kung min epi nipe miyem ei nunerngii ku.’ ”

Wumb Tilap Eipi Gos Nge Tilap Ełe Tuk Ok Gos Ek Piik Mulnjung Konu Pipe Pol Kindnjing

²² Yi nik kun erik, Jiisas ek se andiłmin wumb kin, wu owundu ni Gos tilap ełe mulnjung wumb pei, kułou tok yi nik. Wu tał kindangin wumb tilap eipi, Gos nge tilap ełe tuk ok mulnjung konu punguł nik. Andiok konu Pol kin Banapas teł kin kindangin punjnguł. Pe Juras ei embe endi

Basapas, kin Sailas kin kindnjing. Wu tał pukuł, Gos nge tilap wumb mulnjung konu ełe kumna punjnguł. Pukuł, tep er mulnjunguł. ²³ Pipe endi kindik yi ninjing, “Sin Jiisas nge ek se andilmin wumb kin men ngii kongun wumb ombu sin enim enginjpin noł mołmun. Sin pipe ei połpun, enim tuk wumb tilap eipi tonu ok, Andiok konu ni Siriya ni Silisiya konu ełe mołmun. ²⁴ Sin ek ei piinjpin, sin wu kombur ok ek kanim kanim nik enim noman to wulu mił kindngii, enjing. Wumb ombu ok enim noman tuk to kis enmin ei, sin yi erei ninenjpin mon. ²⁵ Sin noman ende sepin ek ka piipin, Gos ek se andilmin wu kindmin. Wu tał Banapas kin Pol teł sin noman ngołmun wu tał enim kin kindinmin. ²⁶ Wu tał eł elip ngenj ełe piinarkił, Jiisas Kraiss Owundu kongun ełe embe ambıl tonu kind punjnguł. ²⁷ Sin Juras kin Sailas teł kindinmin. Wu tał ek sikil tu wunmbuł, ek ei nengil enim piingii. ²⁸ Gos nge Gui Ka ei sin kin mułang, sin ek ei ninmin. Sin ek eipi endi nipin, enim ngunermin. Enim piinmin, ek ei minj piik mułei! ²⁹ ‘Enim kung ni epi eipi endi gos kend nik kuingii epi ei nunerei! Pe kung miyem ni kung kan kulk pindangin kułmba ei nunerei!’ yi ninjing. ‘Wu eipi embinjing ei ningil enarik, en enim ka mułngii. Pe enim ek ninmin ei piik ka mulnjung kin kapli ermba, enim ka mułeiyo.’ ”

³⁰ Gos nge tilap wumb, ek se andilmin wu ombu kindangan, Andiok konu ełe punjung. Puk, Gos nge tilap wumb mulnjung konu tuk sik pipe ei wumb ngunjung. ³¹ Konu ełe Gos nge tilap wumb pipe ei ger kanik piinjing; pipe ei gerik ka piinjing. ³² Juras kin Sailas wu tał eł elip Gos ekii

se ermba oł ei piikił, wumb kankił ek ni dinga enjngił. ³³ Wu tał Andiok konu ełe kopur kinan mulnjunguł. Pe Gos nge tiłap wumb noman ende sek, ka piik, wu tał nga orung kindangin punjnguł. Eł ełip kindangin onjnguł, wumb mulnjung konu orung punjnguł. ³⁴ Ba Sailas eim punarpi, Andiok konu ełe mułum.

³⁵ Pol kin Banapas teł Andiok konu ełe enj mulnjunguł. Pe wu tał wumb eipi kin andkił, Gos ek nikił wumb ngokuł enjngił.

Pol Kin Banapas Teł Eipi Eipi Punjnguł

³⁶ Ekii se kunum kopur o pang, Pol Banapas kanpi yi nim, “Silip orung pupuł, enginjpil noł konu owundu orung mołmun konu ełe pupuł kenmbił. Ok silip Gos ek nipił wumb ngunjpuł wumb, akip pupuł kenmbił ni wumb ka mołmun min kis mołmun, ei pupuł kenmbił.” ³⁷ Banapas, Jon kin eł ełip kin tep to bin ni piim. Jon embe endi Mak. ³⁸ Ba Pol ek yi nim, “Wu ei ok silip Pampiliya konu si kindpi konu eipi pum. Silip kin kongun ełe punerim. Pe eim silip kin ouni punermba mon!” ³⁹ Pe wu tał ek opu er ninjngił. Banapas kin Pol teł noman ende punerim. Punerang kin, wu tał konu eipi eipi punjnguł. Banapas eim Mak ni sipim. Pukuł, noł kanu endi ełe tonu pukuł Saipris konu ełe punjnguł. ⁴⁰ Sailas Pol kin punjnguł. Pe Gos nge tiłap wumb mulnjung konu yi ninjing, “Gos noman ka peng, ełip kin tep er mułang punguł,” ninjing. ⁴¹ Pol Sailas kin pukuł Siriya, Silisiya konu ełe tor pukuł, Pol Gos ek dinga nipi Gos tiłap mulnjung wumb ngum.

16

Timosii Pol Kin Sailas Kin Tep To Punjungul

¹ Pe pupu Derpii kin Lisra konu eġe tor pum ku. Konu eġe wu endi muġum, wu ei embe Timosii. Wu ei Gos nge tilap eġe tuk pupu Gos ek piipi muġum. Wu ei mam Jura amb, Gos ek piġim. Arim Griik wu. ² Gos tilap wumb Lisra konu kin Aikoniyam konu wumb molk, eim eġim oġ ei ka nik tor kindnjing. Yi ninjing, "Timosii ei wu ka," ninjing. ³ Pol Timosii kin tep to biġ ni piim; pe Pol Timosii sipipi ngenj kopsim. Pol yi ni piim, Jura wumb konu orung eġe moġmun nipi yi erim. Nimbil erang Jura wumb oġ ei erim, wumb pei piinjing, Timosii arim Griik wu. ⁴ Pe andik puk konu owundu eġe andik punjung. Ek ei ok Jiisas nge ek se andiġmin wumb ni wumb peng pim wumb, kuġou tok ek yi ninjing. Ek ei nik Gos tilap mulnjung wumb, Jerusalem konu ei ngok yi ninjing, "Enim ek ei minj piik ekii singii," ninjing. ⁵ Yi nengin kin, wumb Gos tilap wumb pei kin pii gii dinga nik mulnjung. Gos nge tilap eġe tuk onjung wumb pei.

Pol Maseroniya Wu Endi Kenim

⁶ Andik konu puk Prisiya konu kin Galasiya konu tuk eġe and punjung. Gos nge Gui Ka ek neng kin, "Gos ek eġe Eisiya konu eġe ninenei!" nim. ⁷ Puk, Misiya konu eġe puk, nga Bisiniya konu eġe bin ni piik punjung. Ba Jiisas nge Gui Ka andġam eġe puneningii mon nim. ⁸ Pe puk Misiya konu tonu eġe si kindik Trowas konu tor punjung. ⁹ Epinding Pol pepi or kumb miġ er kenim ni Masironiya wu endi moġpu ek dinga yi

nim. “Pol, nim ya Maseroniya konu ele okun sin paki tunjii.” ¹⁰ Pol or kumb er kanpi ek yi nim, “Sinim Maseroniya konu bin,” nim. “Gos sinim wii tonum. Sinim pupun, Gos ek ka ei nipi wumb konu ele wumb ngumun.”

Liriya Konu Gos Tilap Ele Tuk Om

¹¹ Na Luk mon ele puls, enim na kin tep to punjung. Yi erang kin, noŀ sip endi tonu puk, Samoreis konu ele tor punjung. Nga kunum endi puk Niyapolis konu tor punjung. ¹² Pe sin konu ele si kindpin, pupun Pilipai konu ele tor punjung. Pe konu endi ok Rom wumb mulk konu ele, konu owundu embe Maseroniya ele kunum kopur aninga mulnpjun. ¹³ Pe kor kunum, sin konu owundu andlam ele tor punnpjun. Pupun, noŀ endi pim konu ele punnpjun. Noŀ owundu ele, konu ka seng, prei ermin ni piinjpun. Pe noŀ wer ele amb kombur mulnjung, amb ombu sin kin tep to ek tang mulnpjun. ¹⁴ Amb endi embe Liriya, amb ei ek ninjpun, Gos ek ei piim. Eim Gos embe ambiŀ tonu kindim; amb ei konu Taiyasaira konu owundu ele amb. Amb ei eim alap ku owundu puŀum ei, kongun erpi ku owundu silim. Amb ei Gos paki tang piim, amb ei Pol ek nim miŀ kom sipi piim. ¹⁵ Amb ei ni wumb eim ngii ende wumb pei noŀ pinjing. Amb ei noŀ pepi, sin kanpi ek yi nim. “Enim na Gos kin pii gii dinga nind ni piinjing, na ngii konu ongii,” pa nim. Eim ek dinga nipi yi neng kin, sin eim ek piipin punnpjun.

Pol Kin Sailas Tel Pilipai Konu Kan Ngii Pinjingil

¹⁶ Kunum endi sin prei elmin konu ele punnpjun. Pe wii kongun ambiŀ endi sin andlam ele om kan

sinjpin. Ambil gui kis palilim, ambil ei epi ekii se omba ol ei piipi nilim. Yi erang kin, wu amb ei tep elmin wumb ei ku pei silmin. ¹⁷ Ambil ei sin kin andpi mulum. Moŋpu, wii topu ek dinga nipi yi nim, “Wu ombu Gos kongun mendpil enmin. Gos owundu ek ei nik, sinim Gos kin orung simba nge onmun.” ¹⁸ Kunum kunum ambil ei ek yi minj nipi endang, Pol eim piipi ten enim. Pe ek dinga nipi yi nim, “Gui kis, nim ambil ei si kindkin pui! Jiisas Krais nge embe dinga ele, na ek nind.” Yi neng kin, gui kis ni ambil sikir si kindpi am pum. ¹⁹ Ambil tep elmin wumb ombu ku sik elmin, ol ei am pang kanik Pol kin Sailas tel ambil gii nik. Sipik, wu num kombur muljung konu kulou tu wunjung. ²⁰ Wu tal sipik, kos piilmin Rom wumb mulum konu yi ninjing, “Wu tal Jura konu ele wu, sinim wumb noman er kis ermbil,” ninjing. ²¹ “Pe wu tal sinim Rom wumb mon, ei piipin sinim elmin ol ei pinarkin enmbil,” pa ninjing. ²² Wumb wu tal kin ek ngok nengin, kos piilmin wumb enim ek yi ninjing, “Wu tal konduk gulk kindik kepil tei!” ninjing. ²³ Pe wu tal kepil tok tok sipnjing. Sipik, kan ngil ele kindnjing. Wumb puk, kan ngil tep elmin wu kanik ninjing, “Nim wu tal tep dinga er mulei!” ninjing. ²⁴ Kan ngil ele tep elim wu, ek ei piipi wu tal sipi kan ngil tukrung ele pendim. Pe wu tal simb eipi eipi sipi ond tundil ele tuk kind to gii ni to pendim.

²⁵ Pol kin Sailas tel muljungul, epin tuk mii memb prei erkil Gos kin golang nikil enjngil. Kan ngil wumb kombur wu tal ninjngil ei piik muljung. ²⁶ Pe sikir konu kopu mil owundu endi

tum. Topu, kan ngii ondu tumunj, ond ei to tor kindim. Pe kan ngii ondu aki topu wii sim. Seng kin, kan sen wumb kan wumb to pendnjing, kan sen ni wii pilngan topu sim. ²⁷ Kan ngii tep wu ei kenim ni kan ngii ondu ombu pei ak topu wii sim. Kanpi, yi ni piim, “Kan wumb pei tor punjung,” ni piipi eim tui kepil sipi, eim to kundmbii ni erim. ²⁸ Ba Pol kanpi wii dinga topu yi nim, “Nim yi enerii! Sin kan wumb pei ya mołmun,” pa nim. ²⁹ Kan ngii tep elim wu ei wii topu, tilang er nipi sikir nirik om. Wu ei eim mund mong kułpu, Pol kin Sailas tel muljungul konu simb ele mani pupu mułum. ³⁰ Tep wu ni wu tal sipi anda sipi yi nim, “Elim wu owundu, na nimbil ol eramb Gos nga na sipi orung sipi paki tumba?” ³¹ Pe Pol kin Sailas tel yi ninjngil, “Nim Jiisas Owundu pii gii nin kin Gos nim sipi orung seng, eim kin muljii. Nim amb kangil ni yi ku mułngii.” ³² Pe Pol kin Sailas tel Gos ek ka nikił, wu ei ngii ende pinjing wumb, Gos ek nikił ngunjngul. ³³ Pe kunum ele mendpil, kan ngii tep elim wu ni wu tal sipipi kepil mundunjungul konu noł kindpi er ka erim. Erpi, kingam ambilam noł, Gos ek piik noł pek enjing. ³⁴ Wu ni wu tal sipipi, eim ngii konu sipipi kuni ngopu yi erim. Eim ka ka piipi, eim ngii ende wumb Gos kin pii gii nik kulnjung.

³⁵ Ekii se tingang, kos piilmin Rom wumb tep wumb kombur kindangin onjung. Ok yi ninjing, “Wu tal kan ngii si kindan pangil,” pa ninjing. ³⁶ Pe kan ngii tep mołulum wu ei ek ei piipi Pol nimba nge om. Opu yi nim, “Kos piilmin Rom wumb ninmin, ‘Elim peł!’ ninjing,” pa nim. Yi

nim, “Elip noman ka seng peł,” nim. ³⁷ Ba Pol ek nipi tep wu ombu ngum, “Sił Rom wu, ba kos piłmin Rom wu ombu sił kin kos pii kun enanmin. Mon! Sił wumb kumb ningił ełe kepıi tok yi enjing. Tok kin sipik, kan ngii ełe kindnjing. Pe akip sił kos piik ka enarik, koi erik sił kindngii enmin min? Mon mendpił! En enim ok sił sik tor sipngii.” ³⁸ Pe kan wumb tep ełmin wumb puk, kos piłmin Rom wumb mulnjung konu puk ninjing. Kos piłmin Rom wumb, wu tał ek ei piik mond mong kulnjung. Nimbił erang wu tał ei Rom wu ku. ³⁹ Pe puk kaimb sik, wu tał sik tor tu wunjung. Ok wu tał kanik yi ninjing, “Elip ya konu ełe mulerngił, tor pukuł peł!” ninjing. ⁴⁰ Yi nengin kin, wu tał ngii si kindkił kin, tor pukuł Liriya ngii konu punjnguł. Pukuł kin, Gos tilap wumb mulnjung kankił, Gos ek nik ngangıł wumb piyangin kin, konu owundu bił ni punjnguł.

17

Teslonaika Wumb Pol Kin Sailas Tumun Ninjing

¹ Pol kin Sailas teł andkił pukuł, Ampipolis konu tor punjnguł. Konu ełe si kindkił pukuł, Apoloniya konu ełe tor punjnguł. Konu ełe nga si kindkił, pukuł Teslonaika konu tor punjnguł. Jura wumb men ngii konu ełe engim. ² Pol eim ok ełim oł ei nga erim. Pol pupu wumb men ngii ełe nirik pum. Kor kunum tekliki ełe enj mołpu kin, Gos ek ei andan topu wumb ngopu mułum. ³ Gos nge ek pułe nipi wumb ngopu mułum. Gos

nge Kraiss wu endi mundum wu ei kindang om ek ei, nipi ngum ku. ⁴ Pe wumb kombur Pol kin Sailas tel, ek piik pii gii ninjing. Griik wumb kombur Gos ek ei piik elmin ku. Pe wumb tilap owundu wu tal ek piik ekii silmin ku. Pe wu num embilenjing ombu yi ku wu tal ek piinjing ku.

⁵ Ba Jura wumb wu tal kin kis piinjing. Yi erangin kin, wumb epi sinerim wumb ok, wumb mulnjung konu ele tuk molk punjung. Wumb ombu konu ele tuk puk, epi kis er mundnjung. Wumb ok Jeison ngii konu si pok erik, wu tal si tor sipipin wumb ngumun nik sipnjing. ⁶ Ba Pol kin Sailas tel sinenjing. Sinarik kin, Jeison kin Gos nge tilap mulnjung wumb ambil gii ni sipnjing. Sipik, gapman mulum konu ele sipnjing. Sipik, gapman wu kanik yi ninjing, "Wumb ombu konu orung orung pei ol kis enmin," pa ninjing. "Wumb ombu pe ya molmun ei," pa ninjing. ⁷ "Pe Jeison wumb ombu sipi eim ngii konu sipim. Wumb pei en enim wu king owundu ek nilim, ek ei piinalmin. King endi molum ei, eim embe Jiisas. Wumb en enim yi nilmin," pa ninjing. ⁸ Wumb konu ele wumb ni gapman wumb ek ei piik noman embin kulnjung. ⁹ Yi piik, Jeison ku sik, eim kin wumb epi kombur ku sinjing ku. Sik poru ni kindangin kin punjung.

Pol Kin Sailas Tel Beriya Konu Kongun Enjingil

¹⁰ Kunum ele epinding, Gos nge tilap wumb Pol kin Sailas tel Beriya konu ele kindnjung. Pol kin Sailas tep pukuł Beriya konu ele tor punjnguł. Pukuł kin, Jura wumb men ngii engim konu nirik punjnguł. ¹¹ Jura wumb Derpii konu mulnjung

ei, Gos ek kunum kunum piik mulnjung. Ba Teslonaika konu Jura wumb mulnjung ei, Gos ek kopur piik kun erik mulnjung. Wumb ombu Gos ek piik ka piik mulnjung. Kunum kunum Gos ek gerik kanik, wu tał ei keimi ninmbil min, ni ger piik minj mulnjung. ¹² Wumb pei pii gii ninjing. Griik wumb num pei pii gii ninjing ku. Wu amb pei pii gii ninjing. ¹³ Ekii se Jura wumb kombur Teslonaika konu piinjing, ni Pol Beriya konu opu Gos ek ka nipi wumb ngopu mołum ninjing. Yi nengin piik, konu ełe punjung. Puk kin, wumb konu ełe wumb noman to wulu kindik ek kend tok ngok enjing. ¹⁴ Yi erangin kin, wumb Gos tiłap wumb molk, Pol mani ep noł wer ełe kindangin pum. Ba Sailas kin Timosii teł Beriya konu mulnjunguł. ¹⁵ Wumb Pol sipik andłam ełe tu wunjung wumb ombu Pol sipik Asenj konu sipnjing. Sipi kindik kin, orung omun ni erangin kin, Pol ek nipi kindim. Ek nipi kindpi Sailas kin Timosii kin, ‘Ełip sikir weł!’ nim.

Asenj Konu Pol Ek Ni Tor Kindim

¹⁶ Pol Asenj konu wu tał onguł nipi kui er mułpu kin, kenim ni konu ełe wumb ek kend gos mendpił konu ełe piki topu mułum. Mułangin kin, eim noman embin to piim. ¹⁷ Wumb yi nge mułangin kanpi pupu Jura wumb men ngii ełe pupu, wumb Gos ek niłmin wumb kin ek nipi mułum. Kunum kunum pupu wumb kułou tangin konu andpi, men ngii konu wumb kanpi nipi yi erim. ¹⁸ Pe wumb ek mon wumb Epikuriyan wumb kin Soik wumb kin ek orung eim kin ek ngok ninjing. Wumb kombur molk yi ninjing,

“Wu ei ek owuł owuł nipi endim, wu ei nimbił erang ek ei ninim ninjing?” Pe wumb kopur molk yi ninjing, “Eim gos konu eipi endi mułang nipi onum,” ninjing. Pol eim Jiisas nge ek ka nipi, Jiisas konj angpi nga orung pum, ek ei nipi wumb ngum. ¹⁹ Pe wumb Pol sik sipik, Ariyopakas konu kaunsil mułum konu sipnjing. “Wu ei ek konj endi nim, ek ei neng sin piimin,” ninjing. ²⁰ “Sin nim ek ei piimin. Ei ek eipi mił endi pałim. Ek ei pułe er pałim mił ei sin piimin,” ninjing. ²¹ Asenj konu wumb kin konu eipi wumb ok Asenj konu ełe mołmun wumb ei, oł eipi endi enałmin mon. Ba ek konj ningii min, ek poł konj minj piik nik ełmin.

²² Yi nengin kin, Pol Ariyopakas konu kaunsil mułum konu tuk mołpu ek yi nim. “Enim Asenj wumb, na enim kand ei Griik enim men ngii ełe puk oł ełmin oł ei dinga peng ełmin pałim. ²³ Ok na enim konu ombu andip, Griik enim men ngii ek nik enmin ei kanip endinj. Enim kułmał kełngii konu endi er ka er sek mon yi pułmun. Ku mon endi polk pendik yi niłmin. ‘Gos endi sin pii poł tunanmin. Ba wii embe sipin kułmał kałmin ninjing. Ok enim gos kinarik wii noman je piik yi ełmin. ²⁴ Akip na Gos epi pei eririm. Epi mei ełe epi kanim kanim eririm. Gos ei Gos Owundu ei, epi ni mani mei konu pei tep er mołum. Pe Gos eim wumb angil kin, Gos ngii tekinmin ei nirik mułam. ²⁵ Gos eim epi sinerang wumb endi epi sipi Gos ngunałim mon. Gos eim mendpił, eim epi kanim kanim er pendpi, sinim wumb tep erpi, noman konj ngopu mułang kin, sinim oł yi er mołmun. ²⁶ Wumb kupenjpın endeim mendpił

nge eġe, opu opu pe sinim wumb pei moġmun. Wumb erang konu orung orung pei moġmun; Gos eim wumb kunum eġe ei konu muġngii nipi er sirim. ²⁷ Wumb kuruk ok kan singii, Gos nipi piim. Wumb endi Gos kan simbii nipi piimba, wu ei piipi er moġpu kaninim. Gos konu turii molaim; ya sinim wumb pei endeim endeim ni tep er moġum,” pa nim. ²⁸ “‘Gos eim kin sinim noman konj ngoġum. Ngang kin, sinim andpin moġpun enmin.’ Ei yi miġ ku enim nga wumb noman piilmin wumb kombur ei yi miġ polk pendnjing. ²⁹ ‘Sinim Gos kingam noġ moġmun.’ Yi miġ Gos kingam noġ moġamin kin, pe sinim noman yi piinerman, Gos wu angil eġe ku ni ond ni endi er kindang, Gos miġ endi moġum ni piinerman, mon! ³⁰ Ok wumb pii poġ tunarik mulnjung kunum ei, Gos eim wumb epi pei yi erangin ei, ek ninanim. Ba pe Gos wumb pei kanip nip, konu orung orung wumb noman ak tok nam kin wei!” pa ninim. ³¹ “Gos eim kunum endi nipi mondpu, kunum eġe wumb oġ kis min ka enmin ei kanip, kun er muġmbii,” pa nim. “Gos eim wu endi Jiisas to tonu kindim, wu ei gupu ek nimba, ek ei piimin. Wu ei eim tukpu si kindpi, tonu opu konj moġum. Muġang kin, yi miġ Gos wumb pei andan topu, eim ek nilim ei keimi nilim.”

³² Piik tukpu eġe pepi nga konj angpi tonu omba ninim, ek ei wumb kombur yi ninjing, “Nim ek ei nga nen piimin,” ninjing. ³³ Yi nengin kin, Pol wumb ombu si kindpi pum. ³⁴ Ba wumb kombur Pol nim ek pii gii ninjing. Wu endi embe Daiyonisiyas, eim Ariyopakas konu eġe, kaunsil wu endi, amb endi embe Damaris. Pe wumb eipi

pii gii ninjing ku.

18

Pol Korin Konu Kongun Erim

¹ Ekii se Pol Asenj konu si kindpi, Korin konu pum. ² Pol pupu Jura wu endi kan sim wu ei, embe Akuila. Eim ngii konu embe Ponsus. Eim ambim embe Pisila. Pe Esalii mei owundu molkuł onjnguł. Nimbił erang, King Kloriyas Jura wumb pei kanpi nim, “Enim Jura wumb Rom konu owundu si kindik pungii,” pa nim. Pe Pol wu amb tał mulnjunguł konu pum. ³ Eim kin wu amb tał kongun ende ełmin. Pol eim wu amb tał kin mułum. Molk kin, kongun er mulnjung. Molk kin, alap ngii ei nge kongun er mulnjung. ⁴ Kor kunum kunum Pol eim Jura wumb men ngii ełe pupu ek nipi tep to mułum. Pol Gos ek ka ei dinga nemb, Jura wumb kin Griik wumb Gos kin pii gii peng mułngii ni piim.

⁵ Ba kunum ekii se, Sailas kin Timosii teł Maseroniya konu si kindkił mani punjnguł. Kunum ełe Pol Gos ek ei kunum kunum wumb kanpi nipi minj endim. Jura wumb kanpi ek dinga nipi yi nim, “Jiisas ei Kraias mendpił, Gos wu endi kindang om,” pa nim. ⁶ Ba Pol nim ek ei piinarik, Pol buł morung ek embilnjing. Yi nengin kin, Pol eim konduk ełe kułman mułum ei, sik sik topu kindim. Pol ek yi nim, “En enim oł kis erik mulnjung kin, en enim dup konu ełe pungii. Na ek endi pinałim. Akip na pup wumb tiłap eipi endi kin bii,” pa nim. ⁷ Pol men ngii ei si kindpi, wu endi ngii konu pum. Wu ei embe Taisas. Wu ei eim Gos kin pii gii peng mułum wu. Eim Jura

wumb men ngii engim konu eim ngii konu mandi engim. ⁸ Jura wumb men ngii tep er mołum wu ei, embe Krispas. Wu ei eim ambim kingam noł pei Gos Owundu kin pii gii ninjing. Pe Korin wumb pei Pol ek nim ek ei piik, ekii sik, pii gii nik, noł pek enjing.

⁹ Kunum endi emii peng kin, Pol or kumb mił er kenim ni Gos Owundu ek yi nim, “Nim mund mong kulerii! Gos ek ni tor kindnjii; nim gupu mum tunerii mon!” nim. ¹⁰ “Na Gos nim kin moł, wumb endi nim topu enermba mon! Nam wumb konu ełe tuk pei mołmun,” pa nim. ¹¹ Pol Korin konu ełe mołpu, kung ngii endeim mołpu, oi angil orung nga endeim pei mułum. Mołpu kin, Gos ek nipi wumb ngopu mułum.

¹² Ba ekii se Rom gapman wu Galiyo Akaiya konu ełe, wu owundu mułum. Kunum ełe, Jura wumb en enim Pol kin opu orung enjing. Pe Pol kos ełe tonu tu wuk yi ninjing. ¹³ Wu ei wumb ek nipi ngonum, “Gos embe ambilk tonu kindngii yi mił yi erei!” nim. Ek ei nipi ek lo pałim mił kun er ninanim mon, ninjing. ¹⁴ Pol eim ek nimba erang kin, Galiyo ek nipi Jura wumb ngum, “Enim Jura wumb, wu ei ek kis endi nipi, lo ek endi kis erpi erim. Na enim ningii ek ei piimbii,” pa nim. ¹⁵ “En enim ok na kanik ek endi ningii min, enim lo min embe kombur ningii ei na piinermbii mon. En enim nik kun erngii. Na ek ei kos piinermbii!” pa nim. ¹⁶ Yi nipi kin, wumb kos ngii ełe to anda kindim. ¹⁷ Pe wu num endi Jura wumb men ngii tep er mułum wu ni ambił gii ninjing. Wu ei embe Sosreniis kos ngii konu ełe kepii tunjung.

Ba gapman wu Galiyo oł ei enjing ei noman to piinerim.

Pol Andiok Kin Siriya Konu Ele Si Kind Orung Pum

¹⁸ Pol pupu konu ele, kopur kinan mułum. Moł kin, pendpi Gos tilap wumb mułei nipi, noł sip endi tonu pupu si kindpi pum. Pang sip, ei pupu konu endi Siriya ni konu ele bii ni pum. Pisila kin Akuila eim kin tep to punjung. Puk, Senkriya konu ele, Pol eim peng pek tum. Nimbil erang eim ek dinga nipi tonu kindim. ¹⁹ Pe puk Epesas konu ele tor punjung. Pol wu amb tał konu ele si kindpi, Pol eim pupu Jura wumb men ngii engim konu nirik pupu, wumb kin ek tangpi mułum. ²⁰ Wumb Pol kanik yi ninjing, “Kunum kopur sin kin mulnjii!” ninjing, ba Pol wumb ninjing ek ei piinerim mon! ²¹ Pol eim orung ba pendpi yi nim, “Gos noman ele na orung pui nim kin, nga orung ombii,” nim. Gos tilap wumb angil sipi, “Mułei!” nipi pum. Noł sip ele tonu pupu Epesas konu si kindpi pum.

²² Noł sip pupu Sisariya konu tor pang kin, Pol Jerusalem konu Gos nge tilap mulnjung wumb ei, kanpi mułei nipi pendpi, Andiok konu mani pum.

²³ Andiok konu ele Pol kunum kinan mułum. Mołpu, nga si kindpi pum. Pupu kin, Galesiya konu kin Perkiya konu tuk andpi, Gos nge tilap mulnjung wumb ei kanpi ek nipi, dinga erpi endim.

²⁴ Jura wu endi eim Aleksandriya konu ele wu eim opu Epesas konu mułum. Wu ei embe Apolos. Wu ei ek ka nipi Gos ek ei piipi nipi elim. ²⁵ Wumb kombur eim ok Gos Owundu ek ei nik ngolmun.

Wu ei eim noman ka ele dinga pim. Wu ei wumb kanpi, Gos ek ka nipi wumb ngopu yi nilim. Jiisas elim ol ni epi ei nga nipi kun er ngolum. Ba wu ei Jon wu wumb nol pendpi ngolum, ek ei mendpil piilim. ²⁶ Wu ei eim pupu, Jura men ngii sim konu ele tuk pupu Gos ek nipi Jura wumb ngum. Gos ek palim mil kun Pisila kin Akuila tel wu ei ek dinga nikil ngunjngul. Ekii se wu Apolos noman ka dinga kindpi mulum. ²⁷ Ekii se wu Apolos Akaiya konu ele tor pum. Epesas konu wumb Gos nge tilap ele mulnjung wumb, ombu pipe polk Akaiya konu Gos tilap mulnjung konu kindik, Apolos eim singii nge ninjing. Wu Apolos Akaiya konu ele tor wang kin, wumb Gos noman ngang mulnjung konu pupu, wumb ombu Gos ek ka ei nipi ngopu, eim wumb tilap ei paki ka topu mulum. ²⁸ Pe eim kongun dinga erpi, Jura wumb ek kanim kanim nik ei to mani kindpi, "Gos ek andan kun ka topu wu amb ngumbii," nim. "Gos nge ek ele wumb andan ka tum. Topu, Jiisas eim Krai wu endi Gos kindang om," pa nim.

19

Pol Epesas Konu Kongun Erim

¹ Apolos Korin konu mulum kunum ele, Pol Andiok konu molpu, Epesas konu ele om. Epesas konu ele opu, Jiisas nge er se andilmin wumb mulnjung kenim. ² Pol opu wumb kii sim, "Ok enim pii gii ninjing kunum ei, enim Gos Gui Ka sinjing min?" Pe wumb ek yi ninjing, "Mon! Gos Gui Ka molum min? Sin ok ek ei piinenjpin," ninjing. ³ Pol ek yi nim, "Enim nol nipe nol

pinjing?” Wumb ek yi ninjing, “Jon wumb noł pendpi ngolum wu ei ek yi mił nirim, ełe nge sin noł pinjpin.” ⁴ Pe Pol ek yi nim, “Ok Jon wumb noł pendim wu ek yi mił nirim, “Enim wumb noman ak tangin kin, noł pendim. Pe enim eim om konu ekii se omba wu ei pii gii ningii. Omba wu ei embe Jiisas.” ⁵ Wumb ek ei piik kin, Jiisas owundu embe ełe noł pinjing. ⁶ Pol eim angil tonu kindang kin, Gos Gui Ka wumb kin om. Pe wumb en enim ek eipi eipi nik, Gos oł ekii se ermba oł ei, wumb piik niłmin mił yi nik mulnjung. ⁷ Pe wu mulnjung wumb ei engki nga tał, mił mulnjung.

⁸ Pol Jura wumb men ngii engim konu tuk pupu, Gos ek ka nipi wumb ngum. Pol eim kunum tekliki konu ełe mołpu, Gos ek ka nipi wumb ngum. Pol eim Gos ek nipi, Gos tep er mołum konu ełe, ek ei nipi wumb ngum. ⁹ Ba wumb kombur en enim noman dinga peng, noman ak tunarik molk kin, Gos ek pii gii ninarik, wumb kanik ek kis nik, Gos Owundu ek ei pii kun enenjing. Yi erangin kin, Pol Gos nge wumb sipi sipim, wu Tiranas ei nge konu men ngii mił ełe, Pol wumb sipim, wumb Gos ek ka ei kunum kunum nipi ngum. ¹⁰ Yi erpi mołang kin, kung ngii tał o pum. Pe Eisiya mei konu owundu ni, Jura wumb ni Griik wumb ni wumb pei ok Pol ek nim ek ei piinjing.

¹¹ Pol angil ełe Gos nge jep oł dinga wii mendpił pei erim. ¹² Wumb ok, Pol mułum konu alap ni epi tu wuk Pol ngenj ełe minjin tok sipik, wumb gui kis pim wumb ni ening pim wumb ei embilangin kin, gui kis ni ening pim wumb pei erpi ka erpi

ngum. ¹³ Jura wumb kombur puk andik, wumb gui kis mułum konu puk kunji erik to tor kindik enjing, wumb kombur Jiisas Owundu nik embe ei nge nik ełmin. “Pol, Jiisas ek niłim wu embe ełe niłim, ek na nip enim ngond,” yi mił niłmin. ¹⁴ Jura wu Gos kin kulmał kalilim wu ei, kingam noł angil orung nga tał wu ei embe Skiipa. Wu ombu kongun ei nge ełmin. ¹⁵ Ba wu endi gui kis tuk mułang kin, eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Jiisas eim na piinim, Pol eim na piinim ku. Enim ei nii? Na pii poł tunand,” pa nim. ¹⁶ Pe wu ei gui kis pim wu, ni puku sipi wumb ombu topu topu se endim. Topu, wu ombu kepil topu, wumb ngenj er kis mondpu, konduk ni to piltan to er kis erim. Erang kin, wumb ei ngii ełe si kindik ngenj wii punjung. ¹⁷ Ekii se Jura wumb kin Griik wumb kin Epesas konu mulnjung wumb ei, piik mund mong kis kulk mulnjung. Molk kin, Jiisas Owundu nge embe ambil tonu kindik mulnjung. ¹⁸ Wumb pei pii gii pim wumb, kum erik, oł ok nge oł kanim kanim enjing, wumb ei en enim ok nik tor kindik enjing. ¹⁹ Wumb pei kum konduk oł kanim kanim ełmin, mon ei tu wuk wumb mulnjung konu dup kalk enjing. Pe wumb en enim mon ei ku ngok ełmin ei ku yi mił 50,000 mił pei. ²⁰ Oł ei nge Gos Owundu nge embe opu dinga pum. Pe Gos ek dinga mendpil pupu tonu pum.

Epesas Wumb Pol Kin Ek Kis Nik Wii Tunjung

²¹ Ekii se, Pol Gos nge Gui Ka je Pol ek nipi pendim. Pendpi kin, Pol Maseroniya konu ełe andpi pupu kin, Griik konu ełe pupu Jerusalem

konu ele bii ni piim. Pe Pol ek yi nim, “Konu ele pup kin, nga Rom konu ele orung bii ku,” nim. ²² Pol eim paki toľmbuľ wu taľ, embe Timosii kin, Erasmus teľ, Maseroniya konu ele, kindang punjnguľ. Pol eim Eisiya konu ele kunum kopur muľum. ²³ Kunum ele, wumb kombur Gos nge tılap wumb ei, ek kanim kanim nik, wii tok, ek owuľ owuľ ninjing. ²⁴ Konu ele, wu endi muľum wu ei, eim embe Demiisriyas, wu ei, kom ku epi kongun ele epi kanim kanim elim. Wu ei, eim epi kombur kom ku epi ombu erpi, Aremiyas kend gos ngii ele nirik kind monduľum wu ei, oľ yi nge elmin wumb ei, ku pei silmin. ²⁵ Pe wu ei, eim kongun wu ombu wii topu kin, wu kongun wii elmin wu ombu wangin kin, kuľou tok, Demiisriyas ek nipi wumb ngum. “Wu kei sinim kongun ka ei erpin kin, ku pei wang sipin enmin. ²⁶ Wu ei, Pol wumb pei ek neng kin, wumb eim ek nilim ek ei, Epesas konu ele mendpiľ enerim. Enim piik kanik enmin konu orung orung ni, Epesas konu ele pei andpi, yi nim, ‘Sinim gos angıľ ele enmin ei gos mendpiľ mon?’ ²⁷ Pol ek ei je erpi kin, sinim kongun ei to mani kindmba. Yi nge mon. Pol ek ei erpi, sinim noman ele tang kin, sinim gos amb Aremiyas ngii owundu ei, ni piinerim. Kumb ok, Eisiya ni konu ele orung orung pei, gos amb Aremiyas ei kin, embe ambıľ tonu kindilmin. Ba Pol ek ei erpi, gos amb Aremiyas embe to mani kindnim.”

²⁸ Wumb ek ei piik kin, wii dinga tok yi ninjing, “Sinim Epesas konu ele gos Aremiyas embe, am ei tonu kin ba!” ninjing. ²⁹ Pe wumb en enim wumb pei wii tok puk konu owundu ele tor pangin kin,

wumb pei wii tok punjung. Puk kin, wumb kułou tołmun konu ele kułou tunjung. Wumb puk kin, wu Geiyas kin Arisakas kin, ouni sik, ngii owundu ambıl gii nik, tor sik punjung. Maseroniya wu tał Pol kin tep to andılmin. ³⁰ Pol eim wumb punmun konu bii ni erim; ba Gos nge tilap ele tuk punjung wumb ei, ambıl gii ninjing. ³¹ Eisiya gapman owundu pei, Pol kin wu puł mił mołangin kin, ek ni Pol kin kindim. Nik kin, yi ninjing, “Pol wumb kułou tonmun konu ele nim tor punerii!” nik yi ninjing. ³² Wumb tilap owundu ei, wumb noman eipi eipi peng mołmun. Wumb kombur ek endi nik nengin kin, wumb kombur wii eipi tok enmin. Pe wumb pei kułou tok ninmin, ek piinarik, wii ok kułou tonmun. ³³ Pe Jura wumb kombur wu Aleksander ekii se kindangin pupu kin, tuk ele angpi, angıl tonu kindpi, wumb ninjing ek ei, ni orung kindmbii ni erim. ³⁴ Ba wu Aleksander ei, wumb wu ei Jura wu ni piik, gupu endi kindik, yi ninjing, “Sin Epesas konu ele gos Aremiyas ei, eim embe ambıl tonu kindmin,” ninjing. Nik kin, wu dinga to er mołangin konu eni tał o pum.

³⁵ Ekii se Epesas konu ele mon kongun elim wu ei, eim wu amb kin ek tingnerei mon! Nipi, ek dinga nipi, yi nim, “Enim Epesas wumb, wumb nii endi Epesas konu ele owundu seng gos kend Aremiyas men ngii owundu ele Epesas konu ele tep elim ei wumb endi pinalim min? Pe nga tonu epin konu ele Gos nge kom ku mowii niłmin mani om min? ³⁶ Wu endi ek nipi, orung kindmba ei, kaplı en enim wiik to mulnjung. Enim nge epi endi sikir ermin ningii ei, enerngii,” pa nim. ³⁷ “Enim wu tał enim tu wunjung; ba wu tał enim

gos kend amb Aremiyas ngii owundu ele, epi waning enenjingi. Pe wu tał enim gos kend amb ei, endi ek buł morung ninenjingi mon. ³⁸ Pe wu Dimiisriyas eim kongun wumb kin, enim wu endi, ek kis nipi ermbe ei, kos piingii ningii ele kunum salim. Pe gapman owundu ombu mołmun ei, ek ei piik kin, kos er kun erngii,” pa nim. ³⁹ “Enim ek endi ningii pimbe ei, en enim kułou tołmun konu ele ni kun erngii. ⁴⁰ Pe sinim kapli kos silmin. Pe kunum ele, sinim mong sinmin; ba ek pułe endi pinalim.” ⁴¹ Nga kułou tołmun ngii ele tep elim wu ek yi nipi, kułou tunjung ei to tor kindim.

20

Pol Maseroniya Kin Griik Konu Ek Ka Nipi Andpi Mułum

¹ Wumb ek dinga nik enjing ei, poru neng kin, Pol eim Gos tilap ele muljung wumb wii to, tuk sim. Pol ek ei nipi, wumb Gos tilap wumb ngopu, noman to dinga erim. Wumb ek ka nipi, angil sipi pendpi kin, Maseroniya konu ele pum. ² Pe Pol konu ele angpi kin, Gos nge tilap muljung wumb ei, Gos ek nipi ngopu, noman to dinga erim. Erpi andpi kin, nga Griik konu ele pum. ³ Pol pupu Griik konu ele oi tekliki mułum. Ekii se sip endi pupu kin, Siriya konu ele bii ni piim. Pe Jura wumb kengip erik, eim to kundmun ninjing. Ba Pol eim noman dinga kindpi kin, nga Maseroniya konu ele orung bii ni piim. ⁴ Wu Sopasa, Beriya konu ele wu ei, eim arim Piras Pol kin tep to pum. Pe Teslonaika konu ele wu tał, endi Arisakas kin Sekandas, Geiyas ei, Derpii konu ele wu, Eisiya

konu eġe wumb Timosii kin Tropimas wu ombu, Pol kin ouni ok punjung. ⁵ Wumb ombu kumb se puk kin, Trowas konu eġe sin omun ni, kui er mulnjung. ⁶ Sinim bres yiis sinaġim kuni ei, noġmun kunum ei, pe Gos Esrel wumb Eisip konu eġe sipi orung sirim kunum ei sinjpin. Sipi eġe piimin, sin pupun Trowas konu punjpin ei, kunum angġi orung eġe tor punjpin. Sin kongun endeim Trowas konu eġe punjpin.

Trowas Konu Eġe Pol Yusikas Er Konj Sim

⁷ Kor kunum sin kuġou topun kuni numun. Pe Pol Gos ek nipi wumb ngum. Kupiiring sin bin kunum, Pol ek nipi pang kin, emii pim. ⁸ Sin tuk ngii eġe kuġou tunjpin konu eġe dup alam pei muġum. ⁹ Wu kangi wu endi embe Yusikas. Wu kangi wu ei, eim ngii ondu eġe mandi muġum. Pe Pol ek kinan nipi pang kin, Yusikas eim Pol ek ei piipi moġpu kin, or tumek er bok tum ngii ei, tonu kin engim. Wumb mani puk kin, Yusikas simin ni punjung; ba Yusikas kuġum pim. ¹⁰ Pe Pol mani pupu, ek yi nim, “Enim noman embin tunerii! Ke ninerii mon! Wu ei, eim konj kindpi kin, eim konj muġmba,” pa nim. ¹¹ Pol nga tonu opu kuni nopu, ekii se wumb kin ek kinan nipi moġpu kin konu tengim. Tingang kin, Pol si kindpi pum. ¹² Wu kangi wu ei, si pangin wu ei, konj muġang kin, wumb en enim ka piinjing.

Pol Trowas Konu Si Kindpi Milirus Konu Pum

¹³ Ba sin ok pupun sip eġe tonu pupun kin, Asos konu eġe tor punjpin. Pupun kin, Pol Asos konu eġe muġum. Sin sip eġe bin ni pamin kin, Pol eim yi ninim. “Andġam eġe andip pup Asos konu eġe bii,”

nim. ¹⁴ Sinim pupun Asos konu eġe pupun Pol kan simin. Kan sipin kin, sip eġe pupun, Misiliini konu eġe punjpun. ¹⁵ Pe sin Misiliini konu eġe si kind punjpun. Pupun, singiġ pepin kin, tingang Kiyos konu eġe mandi tor punjpun. Nga pupun, Samos konu eġe kan sipin kin eġe pinjing. Kupiiring nga pupun, Milesis konu eġe tor punjpun. ¹⁶ Pol eim noman dinga eġe yi piim, “Epesas konu eġe si kindpin bin,” ni piim. Pol eim Eisiya konu eġe kunum ei, “Mulermbii,” ni piim. “Eim sikir bii,” ni piim. Kapġi tor punj kin, wumb Gos Gui Ka mani kindrim kunum eġe, tor pup Jerusalem konu eġe wumb kenmbii ni piirim.

Pol Eim Epesas Konu Eġe Wu Num Ombu Angiġ Sipi Pum

¹⁷ Sin pupun Maileisas konu eġe si kindpin. Pol ek nipi Epesas wumb mulnjung konu eġe kindim. Nipi yi nim, “Gos nge tiġap eġe moġmun wumb ei, wu num kombur wangin,” nim. ¹⁸ Wu num ombu eim kin wangin kin, Pol eim ek dinga nipi wu num ombu ngum. “En enim piinmin, na Eisiya konu eġe ok op, erir oġ ei piinmin. Yi erip kin, na enim kin tep to mulnjpun. ¹⁹ Enim piinmin! Jura wumb na to mani kindinmin ni erangin kin, na noman embin owundu tum. Ba na nam ngenj ei piinarip kin, Gos Owundu nge ek ka ei kongun erip punj. ²⁰ Na ek endi mund mong kularip kin, ek endi nip, enim ngunenj. Na ek ninj ei, enim paki toġum. Wumb kuġou toġmun konu ni, ngii konu pei, na enim ek nip ngoġ ei, enim piik moġmun. ²¹ Kunum kunum na Jura wumb kin, Griik wumb kanip yi miġ niġ, “Sinim noman ak

topun Gos kin bin. Pe Jiisas sinim sipi orung simba wu ei, Jiisas kin pii gii nimin,” pa nim. ²² “Pe enim piyei! Na Gos nge Gui Ka ei je na Jerusalem konu ɛle sipnim. Jerusalem konu ɛle epi ni endi, na kin tonu omba ei, na piinand. Ba Gos piinim,” pa nim. ²³ “Ei na piił, konu orung orung puł ei, Gos nge Gui Ka ei, ek dinga nipi na ngołum. Nipi ngopu kin, yi niłim, ‘Nim oł embin tui kan sikin, kan ngii punjii,’ nipi na ngołum. ²⁴ Ba na nam ngenj ei kaimb kulenj. Na nam ngenj ei piinenj. Na nam andind andlam ei, endmbii minj ni piinj. Nam Jiisas Owundu kongun ngum kongun ei minj erip, poru nimbii,” ni piinj. “Kongun ei, Gos ek ka nip wumb ngop, wumb Gos eim wumb noman ka ngumba ek ei minj nip, endinj.

²⁵ “Enim piinmin! Ok na andip, Gos kingam Jiisas ek mon nip ngunj; ba ekii se, enim pei na kineningii mon,” nim. ²⁶ “Ei piip kin, na ek ei nip enim ngond. Pe tuk ɛle, enim wu endi am pum kin pułe, na kin pinermba,” pa nim. ²⁷ “Na Gos ek ka wii mund mong kularip kin, enim ngunenj mon! ²⁸ En enim ka molk, Gos nge tiłap wumb mułngii ei, tep er mułngii. Gos nge Gui Ka ei, enim kongun ei nge ngonum. Gos nge tiłap wumb ei ka molk kin, Gos nge wumb tep ka er mułngii. Gos eim nge kingam miyem ei, sinim oł kis kil ngum. ²⁹ Na piind, na enim si kindip pund. Ekii se wumb kombur enim kin tuk ok, Gos nge tiłap wumb ei, ek kis nik, noman to wulu kindangin kin, enim Gos keimi ek ka ei nge, pii gii ninerngii,” pa nim. ³⁰ “Pe wumb kombur enim tuk mołmun

konu ɛle tilap endi, wumb ok, ek kis kend kanim kanim nik erangin kin, Gos nge tilap ɛle tuk puk mołmun. Wumb ei nge, yi ningii ek ei, piingii,” pa nim. ³¹ “Yi piik kunum kunum enim tep ka er mułngii. Enim oł ei piingii nip kin, na enim kin tuk kung ngii tekliki mołup kin, ek dinga wu endeim endeim ni ngunj. Na ningił ɛle ka mani wang kin, ek ei ninj. ³² “Akip na enim Gos angil ek mundamb mołmun, Gos eim enim noman ka ngumba. Eim enim kapli er dinga ermba, Gos wumb nii endi noman ka ngumbii ni piilim. Enim wumb pei pii gii ninjing wumb ei ngang kin, epin konu ɛle ka pungii. ³³ Na nam noman ɛle, alap ni, ku ni, ei wu epi pei seng mołmun ei, kom se piinenj mon!” pa nim. ³⁴ “Enim piinmin, na angil tał ei nge, kongun erkił. Na epi endi sinerim ei, sip yi ɛł. Wumb na kin ende mołmun wumb ei, paki tołum ku. ³⁵ Na kongun pei ɛle kongun ei, enim andan top kin, sinim kongun ei, dinga kind er bin. Sinim kongun yi erpin kin, wu endi epi sinermba ei, paki tumun. Sinim Jiisas Owundu ek ni mił piipin ermin. Wumb endi eim ka ka piipi kin, eim epi wumb eipi ngumba ei, ka wii. Pe wumb endi epi ngang sipi kin, ka ka piimba ei, aninga ka piipi simba.

³⁶ “Pol eim ek ei nipi poru nipi kin, eim mong gopsing pii połpu prei erim. Erang kin, wu num ombu ni prei ouni enjing. ³⁷ Ekii se Pol ba erang kin, wumb Pol ambilk gii nik, ke nik, kaimb sinjing. ³⁸ Pol ek yi nim, “Enim nga na kinerngii,” pa nim. Yi neng kin, wumb kaimb kis sik, noman embin tang mulnjung. Mułangin kin, noł sip ɛle ouni si pangin pum.

21

Pol Sip Ete Tonu Pupu Jerusalem Konu Ete Ba Pum

¹ Sin wumb wakin topun, sip eke pamin kin, kos konu eke ba pum. Kun pupun pupun kunum endi, Kos konu eke tor punjpun. Nga Kos konu eke si kindpin kin, Pasara ninjing konu eke tor punjpun. ² Sip endi, Piniisiya konu eke ba nge bin ni, kui er mulnjpun. Pe sip eke tonu pupun, punjpun. ³ Pe sin pupun, Saipris konu eke orung pupun, si kindpin punjpun. Sin pupun, Siriya konu eke tor pupun, Taiya konu eke mulnjpun. Sip epi sipim ei, konu eke tor kindim. ⁴ Pe sin pupun, Gos tilap mulnjung wumb kan sipin, kunum angil orung nga tal mulnjpun. Gos Gui Ka ei Gos tilap wumb noman eke ek ngang kin, wumb Gos tilap wumb molk yi ninjing, “Pol, nim Jerusalem konu eke punerii!” ninjing. ⁵ Sin konu eke mol pendpin kin, nga punjpun. Gos tilap eke mulnjung wu amb kangi ambil pei, sin sinim konu owundu eke tor tu wujung. Pe ep nol wer eke molpun kin, Gos kin prei enjpin. ⁶ Pe sin sip eke bin, pendpin, angil sipin, sip eke pamin. Wumb en enim si kindik, ngii konu eke orung orung punjung.

⁷ Sin sip eke tonu pupun, Taiya konu eke si kindpin kin pupun, Solemes konu eke tor punjpun. Sin Gos tilap eke mulnjung wumb kin, kunum endeim molpun, nga punjpun. ⁸ Pepin kin, kupiiring sin konu eke si kindpin kin, Sisariya konu eke punjpun. Sin pupun, Gos ek ngolum wu Pilip, ngii konu eke punjpun. Pupun kin, eim kin mulnjpun. Eim Gos nge wumb mulangin kin, angil orung nga

taɫ nge wu endi mulnjung konu ɛle muɫum. ⁹ Wu eim ambilaḡ kapɫ kapɫi mulnjung ambilaḡ wii ombu, Gos epi ermba ek ei piik niɫmin. ¹⁰ Pe sin Sisariya konu ɛle, kunum pei muɫmun. Gos oɫ ekii se ermba oɫ ei piipi niɫim wu ei, eim embe Akapus. Eim Juriya konu ɛle si kindpi kin, Sisariya konu ɛle mani om. ¹¹ Eim sin kin mani opu, Pol kan mum pendim kan mum ei sipi, ei eim simb angɫ ɛle, kan mum topu, yi nim, “Gos Gui Ka ek yi nim, ‘Jerusalem konu ɛle Jura wumb, en enim kan mum arim kan, yi miɫ tungii,’ pa nim. ‘Yi erik sipik, wumb tiɫap eipi endi ngungii,’ ” nim. ¹² Sin wu amb pei ek ei piipin kin, Pol kin ek dinga nik kin, “Pol Jerusalem konu ɛle tonu punerii!” pa ninjing. ¹³ Ba Pol ek yi nim, “Enim nimbɫ erang ke nik? Na noman embin tungii. Na kan ngii ɛle bii nip er kun er mulaɫ mon. Ba na Jerusalem konu ɛle kuɫmbii ei kapɫi ku. Jiisas Owundu nge embe ambɫ tonu kindip eramb kin, na tungii ei nge, ngenj ɛle gaɫ kularip moɫ.” ¹⁴ Pe sin eim noman ɛle eipi enermin. Sin ek tingnarpin wiik tunjpun. Sin yi ninjpin, “Owundu eim noman ɛle kapɫi,” ninjpin.

Jerusalem Konu ɛle Pol Eim Opu, Kongun Er Endim Miɫ Nim

¹⁵ Kunum kopur o pang kin, sin Jerusalem konu ɛle bin ni, epi er kun er mulnjpun. ¹⁶ Pe wumb kombur Gos tiɫap ɛle tuk puk kin, Sesiriya konu ɛle mulnjung wumb ei, sin kin tep to punjung. Sin pupun, Neson ngii konu ɛle sipinjpin wu ei, Saipris konu wu ei, eim am kumb ok eim Gos

tılap ełe tuk purum. Eim yi piim, sin eim ngii ełe mułmun ni piim.

¹⁷ Sin Jerusalem konu ełe tor punjpun wumb ei, Gos tılap ełe mulnjung wumb ei, tor ok, sin kanik, ka piik, angıl embilk enjing. ¹⁸ Pe kupiiring, Pol eim sin kin pupu kin, Jeims mułum konu ełe pupun, kenmin ni punjpun. Pe Gos ngii engim konu ełe wu num Jeims kin mulnjpun. ¹⁹ Pol eim kongun er endim mił, ek poł topu, Gos eim paki topu erang kin, Pol eim wumb tılap eipi ełe, tuk kongun er endim mił, ni wumb ngum. ²⁰ Wumb ek ei piik, Gos embe ambıl tonu kindnjing. Wumb ek nik, eim ngunjung, “Pol nim ek piik! Jura wumb pei, Gos kin pii gii ninjing wumb ei, pei ek dinga nik, lo ek ambıl gii ninjing. ²¹ Ba wumb kombur, wumb kanik nik kin, ek nim kanik ninjing. Pol eim Jura wumb kanpi, wumb tılap eipi tuk ełe mułangin kin, ek nipi, Moses lo ek ei si kindngii ni elim. Enim kangıl ngenj kopisnarik kin, ok ełmin oł ei, ekii sinerei nipi elim. ²² Pe sinim nimbıl oł ermin? Keimi, enim piik ni nim ya on. ²³ Pe akip sin nim ek nimin ei, akip enjii, ninjing. Sin wu kapıl kaplı mułmun wu kei, ek keimi endi ninjing. Nik kin, tonu kindnjing. ²⁴ Nim wu kei kin, Jura wumb men ngii pungii. Enim ełmin oł ei, Moses lo ek ei nim ekii sikin eran kin, enim pei ka mułngii. Pe nim wumb ombu ku ngan kin, wumb en enim peng enjin pek tungii,” pa nim. “Nim yi eran kin, wumb molk keningii ek ei, nim kanik ek kend ni piingii. Wumb nim kin piingii wu ei, lo ek elim ni piingii. ²⁵ Wumb tılap eipi, Gos ek piik, tuk ok mułmun wumb ei, sinim pipe Pol kindinjpın ei, kindpın kin, sinim ok ek ni

pendinjpun ek ei, nipin ngunjpun. Nipin yi nipin kin, enim kan kun er muŋgii. Enim kung ni, epi eipi endi, gos kend nik kuingii epi ei, nunerei! Pe kung miyem ni, kung kan kuł pindangin kin, kułmba ei nunerei!” yi ninjpin. “Wu amb eipi ningił enerngii mon; ka muŋgii.” ²⁶ Pe Pol wu ombu seng kin, kupiiring wu ombu seng kin, en enim ka muŋgii er punjung. Pe yi erpi opu kin, men ngii owundu ełe tuk om. Opu kin, Gos kin kułmał kałiim wu ei ek nim, “Kunum nenj wumb en enim konj molk kin, en enim endeim endeim ni ok, Gos kin kułmał kełngii nge ongii?”

²⁷ Ekii se kunum angii orung nga tał poru neng kin, Eisiya konu ełe Jura wumb ok kenjing ni, Pol tuk men ngii owundu ełe mułum. Kanik kin, wumb pei ek dinga nik piik kin, Pol ambii gii ninjing. ²⁸ Pe wumb wii dinga tok ninjing, “Enim Esrel wumb, sin paki tei! Ya wu ei, epi konu orung orung pei wumb andan topu ngonum. Esrel wumb to mani kindpi kin, sinim lo ek to mani kindpi kin, sin men ngii owundu ek nipi kis enim,” pa ninjing. “Pe eim epi endi sinim men ngii ełe tuk tu wupu kin, er penj mondpu kin, Griik wumb kombur sinim men ngii ełe nirik tu wum,” ninjing.

²⁹ Nimbił erang, wu Tropimas Epesas konu ełe wu ei, ok Pol eim konu owundu ełe tuk tu wupu kin, men ngii owundu ełe tuk tu wupu mundum, ni piinjing. ³⁰ Pe Jerusalem konu ełe wumb ni, wumb pei sikir ok kułou tunjung. Pe Pol ambii gii nik kin, men ngii owundu ełe sik, anda tu wunjung. Nga ngii ondu sikir ngunjung.

Rom Konu Ete Opu Ełmin, Tep Elim Wu Pol Sim

³¹ Pe wumb si andik, Pol ek tangin ek ei nik kin, to kundngii enjing. Wu owundu opu ełim wu mułum konu ei piipi, wumb ek yi ninjing. Jerusalem wumb pei puku si endnjing. ³² Yi erangin kin, eim opu wu kombur sipi, wu opu ełmin wu tep ełmin wu kombur sipi, wuł mani pangin kin, pe Jura wumb molk kenjing ni, wu num owundu opu wumb sipi, tu wang kanik kin, Pol kepii tunarik, wakin tunjung. ³³ Pe opu ełmin wu num ni opu, Pol ambił gii nim. Nipi opu, wumb neng kin, kan sen tał tu wuk kin, kan tunjung. Eim wumb kii sipi, yi nim, “Wu ei nii? Wu ei nimbił oł erim?” ³⁴ Wumb tiłap owundu molk wumb kombur ek endi nik, wii tok erangin kin, wumb kombur ek eipi nik, wii tok nengin kin, ek tał er pim. Pe wumb eipi eipi dinga nengin kin, opu ełmin wu num ni, ek ei pułe pii poł tunerim mon. Yi erangin kin, wu num ei, ek nipi, eim opu wu ngum. “Enim Pol, enim ngii dinga ełe nirik sipei!” nim. ³⁵ Pol ngii ond peri ełe kamb piip tonu pum. Pang kin, wumb ek dinga nik, Pol to kundngii erangin kin, opu wumb Pol ko wuk sipnjing. ³⁶ Wumb tiłap owundu ekii se puk kin, wii tok yi ninjing, “Eim to kunde! Eim to kunde!” yi nik punjung.

³⁷ Opu ond wumb en enim, Pol sik sipik, en enim ngii ełe nirik sipnjing. Sipangin kin, Pol ek nipi, opu wu num ni ngum, “Na kapli, nim kin ek endi nip ngumbii min?” Pe opu wu num ni yi nim, “Nim Griik wumb ek piilin min? ³⁸ Na piind, nim Eisip wu ni piind. Ok kembis kin nim gapman kin opu enjii en wu 4,000 tui kepii ambił

sipinjing. Sipik puk kin, mei wumb mulenjing konu eŕe punjung.” ³⁹ Ba Pol ek yi nim, “Na Jura wu moŕ,” pa nim. “Na konu eŕe Tasas kin Silisiya konu eŕe owundu ei, embe puŕum. Na kapŕi ek nip kin, wumb ngumbii min?” ⁴⁰ Pe opu eŕmin wu num ni kapŕi neng kin, Pol angil tonu kindang kin, wumb ek tingnarik mulnjung. Pol eim Eipru wumb ek eŕe, nipi yi nim.

22

¹ “Engnan noŕ ni, arnan noŕ ni, enim wumb kom sek muŕangin kin, na ek endi nip, orung kindmbii end.” ² Ek ei Pol nipi wumb ngum. Pol Jura wumb ei nipi wumb ngang kin, wumb ek ei piik, kom ka sek, ek tingnarik er mulnjung.

³ Pol ek yi nim, “Na Jura wu,” pa nim. “Na manan, na Tasas kin Silisiya konu eŕe mengim. Na konu eŕe ya moŕup kin, owundu enj. Pe na ek emb top ngum wu ei, Gameliyel eim, na ek emb to ngum ei, sinim kupenjpın noŕ eŕmin oŕ ei kin, lo ek nipi, na ngum. Yi nipi ngang kin, na Gos ek eŕe dinga piip muls. Yi miŕ ku, enim dinga puk enmin.” ⁴ Nam pii gii ninj eŕe ei nge, ok wumb Gos kin pii gii ninjing wumb ei, se andip top eŕ. Wu amb ni, to kondup eŕ. Wumb kopur kan sen eŕe top kin, kan ngii kindip yi eŕ,” pa nim. ⁵ “Wumb kuŕmaŕ kaŕiŕmin wumb owundu, ek pii kun eŕmin wu num ni, wumb ei kapŕi ek ei piingii. Wumb ombu, na kin pipe ngangin kin, Damaskas konu eŕe Jura wumb pipe to ngopu kin, na Damaskas konu eŕe andip puŕ. Andip puŕ ei, wumb kan si sipip, kan sen top kin, kan ngii kan ngop eŕ.

*Pol Pii Gii Nirim Kunum Ei Ek Pol Tonum
(Aposel 9:1-19, 26:12-18)*

⁶ “Na andip pup kin, konu eni tonu tuk mii memb palim oł ei peng kin, Damaskas konu ełe mandi punj. Pe sikir ei, epin dup mił tiłang dinga na muls konu ełe erim. ⁷ Tiłang yi erang kin, na mei ełe mani pup pemb kin, ek endi ei epin tor opu yi nim. ‘Sol! Sol! Nim nimbił erang, na kin oł embin tui ngon?’ ⁸ Na ek yi nip orung kindinj, ‘Owundu, nim nii?’ Ek na nipi yi nim, ‘Na Jiisas Naseres konu ełe moł. Nim na kin oł embin tui en,’ pa nim. ⁹ Wumb na kin punjpun wumb ei, dup mił epi tiłang erim ei kenjing. Ba wu endi na ek nipi ngum ei, piinenjing, mon. ¹⁰ Pe na ek yi ninj, ‘Owundu, pe na nimbił oł ermbii?’ Pe Owundu ek nipi, na ngopu yi nim, ‘Nim angkin Damaskas konu ełe pui!’ nim. ‘Konu ełe wu endi mołum wu ei, nim kongun enjii mił nipi ngumba,’ pa nim. ¹¹ Pe tiłang ei, dinga erang kin, na epi kan dembin tumbii pinerim. Wumb na kin tep to onjpun wumb ei, na angil ambilk kin, Damaskas konu ełe sipnjing.

¹² Konu ełe wu endi mułum wu ei, eim embe Ananaiyas. Wu ei lo ek pei ekii silim wu mułang kin, Jura wumb en enim, Damaskas konu ełe mołumun wumb ei molk kin, wu ei ka ni piilmin. ¹³ Wu ei, na muls konu ełe mandi opu angpi, ek nipi yi nim, “Engnan Sol, nim ningił nga kenjii,” nim. Pe kunum ełe mendpił, na ningił ka seng kin, na kan poł tunj. ¹⁴ Pe eim ek yi nim, “Sinim kupenjpin noł paki topu elim Gos ei, eim tonu nim kindang molkun kin, eim ermba oł pii poł tokun. Pe Krai mułmba ei, kan poł tukun kin, ek nimba

ei piikin, yi enjii ni to mundum,” pa nim. ¹⁵ “Nim pe nimbił oł erang kankin kin, piikin en? Nim oł ei pukun, wumb pei kankin kin, ek ni tor kindnjii. ¹⁶ Pe nim nimbił erang nim kui er mołun? Nim pukun noł pii nim. Nim Jiisas embe ełe nikin ke nen, Gos eim nim oł kis kanim kanim ełin oł, ei kil ngopu si kindmba,” pa nim.

Gos Pol Kindang Wumb Tiłap Ei Kin Pum

¹⁷ “Ekii se na Jerusalem konu ełe Gos ngii op kin, Gos kin prei er mołup kin, or kumb mił endi enj. ¹⁸ Or kumb mił erip kinamb kin, Gos Owundu na kin ek yi nim, ‘Sikir Jerusalem konu ełe si kindkin po! Nim na ek ya ełe ninjii ei, wumb nim ek ei, kapłi pii gii ninerngii,’ pa nim. ¹⁹ Na nam ek yi ninj, ‘Owundu, na konu ełe orung orung nim ngii ełe pup kin, wumb nim kin pii gii niłmin wumb ei, mon nipi, kepii topu, kan ngii ełe kindił. ²⁰ Ok Siipen nim ek se andiłim wu ei, to kundnjung kunum ełe, na eim kin mandi engir. Na orung kanip engamb kin, wumb konduk gulk tungii nip, orung engir.’ ²¹ Ba Gos eim ek yi nipi na ngum, ‘Nim po! Na nim konu turii endi kindamb pukun kin, wumb tiłap eipi endi kin mulnjii,’ pa nipi kindang punj. ²² Jura wumb Pol nim ek ei piik, ek dinga nik kin, “Eim to kundei” ninjing. “Wu ei nge, ya mei ełe mulermba wu ei, konj mulermba,” ninjing. ²³ Wumb wii dinga tok kin, en enim konduk gulk kin, mei kułman si tonu kindnjing. ²⁴ Yi erangin kin, wu num mołpu ek yi neng kin, Pol sik sipik, opu wumb ngii ełe nirik sipnjing. Wu num ei ek yi neng kin, opu wumb Pol kepii tok, Jura wumb ek dinga ninmin, “Ek

pule piimin,” pa nim. ²⁵ Pe opu ond wumb kan sik kin, kan tunjung. Opu elmin wu tep elmin wu ei, Pol engim konu eŕe mandi engang kin, Pol ek yi nipi wu ei ngum. “Lo ek nipi, Rom wumb yi kan ngei nim min? Enim ek nik, ka enarik, kepil ok tok enmin ei, kapli min?” ²⁶ Opu wu tep elim wu ei, ek ei piipi pupu kin, wu num owundu muŕum konu eŕe pupu, ek dinga nipi yi nim. “Nim wu ei kin nimbiŕ oŕ enjii en? Wu ei Rom wu,” pa nim. ²⁷ Pe wu num ni, Pol muŕum konu eŕe ek nipi Pol ngum, “Nim Rom wu min?” Pol moŕpu yi nim, “Na Rom wu,” pa nim. ²⁸ Wu num ek yi nim, “Na ku owundu ngopu kin, na Rom wu moŕ,” pa nim. Ba Pol ek nipi, yi nim, “Na manan na Rom konu eŕe ok mengim. Pe na Rom wu moŕ.” ²⁹ Pe wumb Pol kii sik, kepil tok enjing wumb ei, mund mong kulnjung. Wu num ni, Pol Rom konu eŕe wu endi kan ngumbii enj ni piipi kin, gal kuŕum.

³⁰ Wu num ei, eim Pol paŕim miŕ ei, pule piimbii nim. “Pol eim nimbiŕ oŕ erim ei piimbii,” nim. Yi nipi kin, kupiiring ok, eim Pol kan sen si kindpi kin, wumb kuŕmaŕ kaŕilmin owundu wumb ni, kaunsil wumb pei ok, kuŕou tungii nim. Pe wu num ni, Pol sipi ngii eŕe mani tu wupu kin, wumb ombu kumb eŕe engndim.

23

Jura Wumb Ek Pii Kun Elmin Wumb Mulnjung Konu Eŕe Pol Ek Nipi Ngum.

¹ Pol kaunsil wumb mulnjung konu eŕe dinga kanpi kin, ek nim, “Engnan noŕ, na Gos kumb eŕe endinj. Endinj ei, nam noman ka seng, andip

op kin, akip ya moł. Nam oł kis endi enj ni piinand.”² Pol ek yi neng kin, kułmał kałiim owundu Ananaiyas wu ei, ek yi nim, “Enim wumb Pol engim konu ełe mandi mołmun wumb ei, Pol gupu ełe angil kum tei!” nim.³ Pe Pol ek nipi, Ananaiyas ngum, “Nim ngenj torung orung ambilk ka ka en; ba tukrung ka sinałim. Gos ek nim kapli tumba,” pa nim. “Nim ya ełe molkun lo ek ełe piikin kin, na ek ngond; ba ninim lo ek ei to kindkin, wumb na tei!” pa nim.⁴ Wumb Pol engim konu ełe mandi engnjing wumb ei, yi ninjing, “Nim Gos nge kułmał kałiim wu owundu ei, ek kis nikin ngon,” pa ninjing.⁵ Pol ek yi nim, “Engnan noł, na wu ei kułmał kałiim wu owundu ei na piinenj, ‘Nim wumb tiłap ełe wu num ei, ek yi ni kis enenjii mon!’ Gos lo ek niłim ek ei pałim ei, na piip moł.”

⁶ Pol kaunsil wumb kombur eim piim. Piipi kin, wumb ek pii kun ełmin wumb wii topu, ek dinga nim, “Engnan noł, na lo ek piil wu. Na lo ek piilim wu nge kingam. Na pii gii nind ei, wumb kulnjung wumb ei, wii nga konj tonu pungii ei, na pii gii nind. Ek ełe nge nip wumb ngop erip endamb kin, wumb na akip tu wuk, kan ngii ełe kindangin kep mił nind.”⁷ Pol ek ei neng kin, lo ek piilmin wumb kin wumb kolk nga konj tonu ongii ni piinałmin wumb ba, tuk ełe ek mił enjing. Yi erangin kin, en enim eipi eipi punjung.⁸ Pe wumb kombur en enim yi niłmin, ‘Wumb kołmun wumb ei nge angk tonu punengii,’ niłmin wumb ei, tep wumb mulałmin kin, gui ełe mulałmin ni piilmin. Ba wumb ei, lo ek ekii sik ełmin wumb ei, ek pei pii gii niłmin.⁹ Yi erangin kin, wumb

wii dinga tok onjung. Lo ek piilmin wumb ei, eim nge tilap ele punjung. Puk angk kin, ek dinga nik yi ninjing, “Wu ei oł kis endi en enim mon,” pa ninjing. Guimeng sinim tep enim wumb ei, min endi opu wu ei kin, ek ninim,” pa ninjing.

¹⁰ Wumb ek mił owundu enjing ei, wu num ei piipi kin, ek yi nim, “Wumb orung orung molk kin, Pol angil ambilk orung seng kin Pol kulmba,” ni piim. Yi piipi kin, opu wumb ni kindang puk kin, Pol sik, “Ya tuwei!” nim. Neng puk kin, Pol sipik, opu wumb en enim ngii konu ele nirik sipnjing.

¹¹ Ekii se emii peng kin, Gos Owundu Pol kumb ele angpi ek yi nim. “Pol, nim noman dinga peng piinjii! Jerusalem konu ele ek dinga nin, nim yi mił ku Rom konu ele na ek ninjii!” pa nipi, Gos Owundu ek yi nim.

¹² Tingang kin, Jura wumb ek endi yi ni pendnjing. Ek dinga nik, “Pol to kundmun ninjing, ‘Sinim Pol to kundmun pendpin kin, kapli kuni noł ni, epi nunermin, mon!’” ninjing. ¹³ Wumb ek keimi nik, ek ei ni tonu kind pendnjing. Wumb mulnjung ei, wumb pei 40 mił mulnjung.

¹⁴ Pe wumb ei puk kulmał kałim wu owundu ni, wumb kin men ngii ele kongun wumb kin kanik, ek yi ninjing, “Sinim Pol to kundmun kunum, kuni noł mowii piimin, wii pepin, Pol to kundamin poru nimba,” ninjing. ¹⁵ “Enim kulmał kałimin wumb owundu ni, kaunsil wumb ni, enim ek nik, ‘Wu num mołum konu ele nengin, Pol sipi mani tu wangli,’ ninjing. ‘Enim ek nga nik kii sik, Pol ek ninim ek pułe nga nipin piipin kin, tor kindmba,’ ninjing. ‘Sin tumun nge, er kun er

mołmun,' ninjing. 'Pol eim opu, enim kin opu kun enermba. Sin Pol to kundmun," pa yi ninjing.

¹⁶ Pol eim aim kingam ei mułum ni ninjing ek ei piipi kin, opu ond wumb ngii konu ełe mułum konu nirik pupu, Pol kanpi, nim. ¹⁷ Pol eim opu ełmin tep ełim wu ei, Pol wii tang kin, om. Wang kin, ek yi nim, "Kangi wu ei, wu num mołum konu ełe sipi, kangi ei, wu num ei kin ek endi nimbii, ninim. Kangi wu ei ek endi nipi wu num ei nipi ngumbii ninim," pa nim. ¹⁸ Opu ełmin tep ełim wu ni, kangi wu ni sipi, wu num mułum konu ełe sipim. "Kan pim wu Pol, na wii topu, kangi wu ei nim mołun konu ełe si pang kin, ek endi nimbii," pa nipi onum. ¹⁹ Pe wu num ni, kangi wu ni angil embilim. Ambilpi kin, sipi orung sipim. Pukuł kin, eł ełip mendpil mulnjunguł. Pe wu num nipi yi nim, "Nim na kin nipe ek ninjii on?" ²⁰ Pe wu kangi wu ni, ek nipi yi nim, "Jura wumb kengip er pendik, nim kii semin kin, Pol, kupiiring nim si mani tu wunjii," ninjing. "Pe wumb en enim ek kend tok, ek dinga nik, Pol, eim nim ek pułe, am kii si piimin ninjing," pa nim. ²¹ "Ba nim wumb ombu ek pinerii! Pe wumb kopur mołmun wumb ei, kopur aninga 40 mił kopur mołmun. Wumb ei ek dinga nik, kuni noł ni, epi nunarik molk pangin kin, Pol to kundmun kunum ei, kuni noł epi numun ninjing. Pe wumb andlam ełe kui er mołmun. Pe nim en enim ek ninjii ek ei, kapli nik mulnjung. ²² Pe opu wu num ni, kangi wu ni kindang orung pum. Pang kin, ek yi nim, "Nim na kankin nin ek ei, nga wumb eipi endi kan ninerii, mon!" nipi kin, kindang pum.

Opu Etmin Tep Elin Wu Ei, Pol Piilikis Gapman Wu Ei Kin Kindim

²³ Pe opu wu num ni, opu ełmbil wu num tał wii tang wangil, ek yi nim. “Ełip opu wumb 200 sikił, kung os ełe mułngii wu 70 sikił kin, kiłeng embiłngii wu 200 sikił, pukuł kin, Sisariya konu eni emii peng 9 erang kin, andik pei! ²⁴ Pe enim kung os endi, er ka er sengin kin, Pol mułmba nge er ka er mułang kin, puk gapman wu owundu Piilikis mułum konu ełe, pei neng pungi. ²⁵ Opu wu num ni, pipe end yi pułum.

²⁶ “Na Kloryas Lisiyas, na pipe ei połup kin, gapman wu owundu Piilikis mułum konu ełe kindind. ²⁷ Jura wumb wu ei, ambil gii nik to kundmun nik enjing. Ba na wu ei kii sip piinj ni, wu Rom konu ełe wu peng kin, na nge opu wu pei sip op kin, Jura wumb angil ełe si tor tu wunj. ²⁸ Na wu eim nimbił oł erim oł ei, pułe piimbii. Nip kin, kaunsil wumb mulnjung konu ełe mani sipinj. ²⁹ Yi erangin kin, na pup kenj ni, wumb en enim lo ek ełe nge piik kun enarik kin, wu ei, wii tumun, ninjing. Wu ei oł kis enerim. En enim wumb kepil to si pipin kin, kan ngii kindpin erpin ei, kapli enanim. ³⁰ Ek endi akip tor wang kin, piind ei, wumb en enim ek koi nik, wu ei to kundmun ninjing, piind. Yi nengin kin, na kanip wu sip nim kin kindind. Wumb wu ei kin ek ngok enjing ei, nim kanik ni tor kindik yi erangin kin, gapman wu owundu ei, pipe ełe ek yi ninim ni pułum.”

³¹ Opu wu num neng kin, opu wumb Pol sik sipik, Ansiparis konu ełe, emii peng sipnjing.

³² Konu tingang kin, opu wu en enim ngii konu

eġe orung punjung. Pe opu ond wumb ombu, kung os eġe mulnjung wu ombu, Pol sik, Sisariya konu eġe sipnjing. ³³ Kung os eġe mulnjung wumb ei puk kin, pipe ni sik, wu gapman owundu ni ngunjung. Ngok kin, Pol sik gapman owundu kumb eġe engindnjing. ³⁴ Pe wu gapman owundu ni, pipe gerpi kanpi kin, Pol kii sim. ³⁵ “Wumb pei ya ok nim kin ninjing ek ei nengin kin, na piimbii,” nim. Pe wu ni, ek yi nim, “Eros gapman ngii eġe kan ngo pendngii,” pa nim.

24

Wumb Peng Pim Wumb Pol Kin Kos Piinjing

¹ Ekii se kunum angil orung o pang kin, wu kuġmaġ kaġim owundu wu ei eim embe Ananaiyas. Eim ni, wu num kombur ni, wu endi ek nilim wu endi kin onjung. Ok kin, wu ei eim embe Tursulas. Puk kin, wu gapman owundu ei kanik, Pol kos enjing ek ei piik kin punjung. ² Gapman wu owundu ni Pol wii tang wang kin, Tursulas eim ek nipi ngumba nge om. Opu yi nim, “Wu owundu Piilikis, nim sin paki tang kin, sin ka moġmun. Moġpun kin, opu ni epi kis endi tonu onanim mon. Ninim noman ka peng kin, sinim wumb tilap ei pei kumb ok kis moġpun onjpin; ba pe opun, konu pei ka seng moġmun. ³ Nim yi eran kin, nim kin noman ka piipin ngopun, nim kin noman ngumun. ⁴ Sin nim kin ek kinan nipin kis piinjpin kin, na ek aninga nip ngamb kin, nim noman ka seng kin, sin ek ei piinjii,” pa nim. ⁵ “Sin wu kenjpin, ba wu epi pei kis erpi, wumb pei kin ek opu ngopu erim ei, eim kenjpin.

Jura wumb ni, konu mei orung orung pei wumb kin, ek opu ngopu yi elim wu,” pa nim. Yi erpi kin, eim wu num mił mołpu kin, sin wu tilap ei sipi, tilap eipi Naseres tilap embe sim. ⁶⁻⁸ Pe wu ombu yi ninjing, “Pol, sin Gos ngii owundu er kis mundmbii, ni piipi elim. Erang kin, sin eim ambil gii nipin. (Sin sinim lo ek ei nge piipin, Pol Jura wumb kos ele tunmun. Ba wu num owundu Laisiyas ni opu kindpi kin, eim Pol sin angil ele, si tor kindnim ninjing. Eim yi nim, wumb Pol kin kos erngii wumb ei, nim kin tonu ok, nim kanik ningii,” nipi yi nim.) “Pe ninim wu ei, ek nikin kii sinjii. Sin wu ei kin kos ermin enjpin ei, Tursulas ek yi mił nipi ngum. ⁹ Jura wumb pei paki tok, Pol ek ngok, wumb ek ninmin ek ei, keimi mendpil ninjing.

Pol Ek Nipi Piilikis Ngum

¹⁰ Wu gapman owundu ni, Pol peng tonu kindpi erang kin, Pol ek yi nipi orung kindim. “Na piind, nim kung ngii pei, wumb tilap ei kin lo pii kin mołulun. Yi erang kin, ei na noman ka piip nim ek ni orung kindind. ¹¹ Ninim wumb kii se piin kin, ninim ek yi mił piinjii. Na Jerusalem konu ele Gos kin prei ermbii nge onj ei, kunum kinan endi op punanim kunum 12 o pum. ¹² Jura wumb na men ngii owundu ele, wu endi kin ek opu mondup ninenj. Pe na wumb nip sip, kułou top, men ngii ni, konu owundu ele ni, na wumb endi nip, si kułou top yi end nip enenj mon. ¹³ Akip ek endi nik, na kin kos er ngungii ei, ek ei pułe enim piik kun enanmin. Enarik kin, ek ei ningii ei nim keimi piinjii,” pa nim. ¹⁴ “Ba na ek endi nip nim

ngumbii. En enim wumb yi mił ninjing, ‘Na ek epi oł ełmin oł kin ekii sip, wumb en enim yi mił,’ ninjing. Ek ei kend ek yi ninjing. Oł ei na piip, ekii sił; ba oł ei keimi mendpił. ¹⁵ Na Gos kin nimbił oł ermba oł ei, kui er moł ei, wumb yi mołmun. Gos wumb kulnjung wumb erang kin, nga tonu ok konj pungii. Pungii wumb ka mulnjung wumb kin, wumb kis mulnjung wumb ouni konj angk tonu ongii. Na Gos kin kui er moł ku. ¹⁶ Yi pałim ei piip kin, nam noman dinga kunum kunum piip end. Nam oł kis endi, Gos kumb ełe ni wumb kumb ei pei na enał; nam kun moł.

¹⁷ Na pup wumb konu epi ełe kung ngii kombur mołup kin, na nim Jerusalem konu ełe op kin, nam wumb tiłap ende kin mołup yi eł. Wumb endi epi sinarpi ełim wumb ei, paki top ngoł. Ngop kin, Gos kin kułmał nge epi tu wuł ku. ¹⁸ Na kongun ei nge erip, oł ełe erip, men ngii owundu ełe mułamb kin, nam ngenj konj kindrim. Wumb na kanıłmin ku. Pe wumb pei na kin mułalmin wumb ei, ek endi na kin ninalmin mon. ¹⁹ Ba Jura wumb Eisiya konu ełe mołmun wumb ei, ok na ambıl gii ninjing. Wumb ei na kin ek ningii pim kin, nim kumb ełe ok, na kin kos nengin piimbii,” pa nim. ²⁰ “Pe mon pim kin, wumb ombu ya mołmun wumb ei, na nimbił oł enj ei nengin kin, na kunum endi kaunsil kin engir kunum ei, na erir oł ei ningii,” pa nim. ²¹ “Mon pim kin, ek endeim mendpił. Ok na wumb mulk konu tuk mołup kin, wumb wii tur. Na Gos wumb kułii wumb ei nga er konj simba nipi, wii topu, wumb ngur konu ełe, akip nim kumb ełe, na sik kos ełe tu wunmun ni piind,” pa nipi Pol ek yi nim.

²² Wu gapman Piilikis ek ei piim kin, Gos tilap eġe tuk punmun wumb, wu kopur piilim wumb gapman owundu ek yi piipi kin, Jura wumb kanpi nim, “Enim kui er muġangin kin, opu wu num Lisiyas eim ya mani wang kin, na enim kos ei piip kun ermbii,” pa nim. ²³ Pe opu eġmin wu owundu ni Pol sipi kin, kan ngii eġe sipim. “Pol kan dinga miġ ngunerei! Pol wumb puġ endi ongii ei, mon ninerngii! Ninarik kin, Pol paki tungii nge ongii,” pa nim.

²⁴ Kunum kopur o pang kin, Piilikis ambim Drusila kin onjnguġ. Drusila ni amb ei, eim Jura amb. Piilikis eim Pol wii topu, ek kombur neng piimbii ni om. Pol Gos nge tilap eġe tuk pu molk kin, Jiisas Kraiss kin ek pii gii ninmin miġ puġe pol topu nipi ngum. ²⁵ Ba Pol ek ei piipi, oġ kun eġe, kun eġmin miġ ku pim kin, noman pim epi to mani kindpi, ekii se Gos wumb pei kos owundu ermba. Piilikis ek ei piipi kin, mund mong kuġpu, “Pol, pui!” nim. “Ekii se na kunum endi sim kin, nim wii tumbii,” nim. ²⁶ Piilikis ni wu gapman owundu ei, eim noman eipi endi peng piipi kin, Pol kunum kunum neng opu kin, ku ni, epi endi ngumba ni piipi, wii tang oġum. ²⁷ Ekii se, kung ngii taġ o pang kin, wu eipi Porsiyas Peses ni, wu ei Piilikis kongun eġim kongun ei, wu ei sipi erim. Pe Piilikis eim, Jura wumb kanip nimbii ni piipi kin, Pol kan ngii eġe enj pendngii nge, nimbii ni piim.

25

“Pol Siisa Wu Num Owundu Neng, Kos Piimba,”

Pa Nim.

¹ Peses eim opu konu owundu ełe kunum tekliki mołpu kin, Sisariya konu ełe si kindpi, Jerusalem konu ełe tonu pum. ² Wumb kułmał kalımin owundu wumb ni, Jura wu num ni, wumb puk kin, Pol kin ek to monduk mił nik yi enjing. ³ “Nim sin paki tunjii, min? Tokun kin, wu ei Jerusalem konu ełe sipnjii, ninjing. Wumb en enim ok andlam ełe koi er pek kin, Pol tumun ni piik, tu wunjung.” ⁴ Ba Peses ek nipi, orung kindpi yi nim, “Pol Sisariya konu ełe kan ngii kan pim. Pepi kin, kunum aninga kopur mołup kin, nga Sisariya konu ełe orung bii,” nim. ⁵ “Enim wu num ombu, na kin ouni bin,” pa nim. “Wu ei oł kis endi erim kin, sin kos ni piimin.”

⁶ Peses eim wumb ombu kin, kunum nendii mił engki mułum. Mołpu kin, Sisariya konu ełe mani pum. Pupu kin, kupiiring eim kos ngii ełe mołpu kin, “Pol si tu wei!” nim. ⁷ Pol wang kin, Jura wumb Jerusalem konu ełe si kindik kin, mani onjung wumb ei ok, Pol engim konu ełe mandi angk kin, ek kis kanim kanim nik, Pol ngunjung; ba wumb en enim wu owundu Peses piimba ek mendpił, endi ninenjing. ⁸⁻⁹ Pe Pol ek nipi, orung kindim, “Na oł kis endi enenj mon! Jura wumb lo ek ei mon; pe men ngii owundu ek ei mon; Rom wu king owundu ei ek ei mon; na ek kis min oł kis ei endi enenj mon! Wu num Peses eim Jura wumb kin, ek ni piimba pendpi kin, yi nim, “Pol nim, Jerusalem konu ełe tonu pu mułan kin, na tonu op kin, kos piimbii,” pa nim. ¹⁰ Pol ek nipi yi nim, “Kos ngii, ya na angıł ngii, ek king owundu angıł konu ełe mendpił, na kos piingii,”

pa nim. “Nim wu owundu nim piin. Na oł kis endi Jura wumb kin enenj mon! ¹¹ Na oł kis endi erip kin, mong endi sip eramb kin, enim na kaplı to kundngii,” pa nim. Pe ek nik, na kos enmin ek ei, keimi mon! Wu endi na angıl ambılpi, wumb ngunermba mon. Wu king owundu ei, na kos piimba,” pa nim.

Pol Nipe Oł Erim Ei Wu Peses King Akripa Kii Sim

¹² Peses eim kaunsil kin ek nipi pendpi kin, Pol kanpi nim, “King owundu ei kin kos pinjii pim kin, king owundu kin kos ełe piingii,” pa nim.

¹³ Kunum kopur o pang kin, king Akripa kin, Berniis kin Sisariya konu ełe okuł. Peses kanpił, angıl simbił ni onjnguł. ¹⁴ Wu amb tał pukuł, Sisariya konu ełe kunum kinan mulnjunguł. Mułangıl kin, Peses Pol ek ombu ni, king wu owundu ei ngum. “Wu endi mołum wu ei, ok Piilikis kan ngo pendrim wu ei, pıram palim,” pa nim. ¹⁵ Ok, na Jerusalem konu ełe mult kunum ei, kułmał kalılmin owundu wumb ni, Jura wumb pei, wu ei ek ngok, “Na nim wu ei oł kis erim; ek eim kin ngunjii min, nik ełmin. ¹⁶ Ba na ek nip, orung kindip yi ninj, ‘Sin Rom wumb wii endi, kos erpin enałmin mon! Wu ei opu, kos piingii konu ełe engmba. Angpi kin, eim kos ernгии ek ei nipi, orung kindpi, yi elim. ¹⁷ Wumb ei, na kin ouni onjpun kin, na op kunum kinan, kui er mulał. Kupiiring kos ngii ełe mołup kin, wu ei, ‘Tu wei!’ ninj. ¹⁸ Pe wumb kos er ningii, wumb ei ok, engnjing. Ek kis endi nik, wu ei elim, oł kis nik, ngunenjing. Na piinj; ba wumb en enim ek eipi

endi nik enmin ni piinj,” pa nim. ¹⁹ “Wumb en enim ek opu erik ninjing, Pol eim yi niim, ‘Wu ei Jiisas kułum wu ni, nga konj mołum. Nga men ngii ełe mołpu kin, ek nirim ku.’ Ek nik sipik, Pol kin ek ngok, kos ermin ni sipnjing. ²⁰ “Pe na wu num kos piimbii, wu yi nind. Na ek ombu kii simbii ei, embin enim, ‘Ei nim pukun, Jerusalem konu ełe mułan kin, na Jerusalem konu ełe op kos piimbii min?’ ²¹ Ba Pol ek yi nim, ‘Na kan ngii pemb kin, Siisa king owundu ei na kos piimba,’ pa nim. Neng kin, ‘Na Peses kan ngii ełe nga pindamb pimba. Pepi kin, Siisa king owundu mołum konu ełe kindmba,’ ” pa nim. ²² Pe King Akripa ni, wu num Peses kii sipi, yi nim, “Na nam wu ei ek piimbii,” pa nim. Pe wu num Peses yi nim, “Topuł piinjii,” pa nim.

²³ Kupiiring, King Akripa kin Berniis kin okuł, alap epi ka sikił, onjnguł. Okuł pukuł kin, kos piik, kułou tołmun ngii, wumb num ni konu owundu ełe opu, tep ełmin wumb pei kułou tołmun ngii ełe nirik punjnguł. Pe Peses ek yi nim, “Pol, tu wei!” nim. ²⁴ Pe Peses ek yi nim, “Wu King Akripa ni, wumb pei kułou tok mołmun. Enim ya wu ei kenei!” a nim. “Jura wumb pei ni Jerusalem konu ełe ya wumb pei ni enim wu ei kin, ek dinga ninjing. Nga wu ei konj mołpu kin, enermba,” a nim. ²⁵ “Ba na kanip kin, eim to kundmun oł endi enerim. Wu ei, eim wu owundu King Siisa nam kos piyamb kin, ekii se, “Na eim kindmbii end,” pa nim. ²⁶ “Na eim ek piip kin, pipe połpu, sinim wu num King mułum konu ełe kindmbii ei, na wu ei, ek endi kan sinenj, mon!” pa nim. “Wu King Akripa ni, enim wu pei mołmun

konu eġe tu wamb kin, sinim wu ei, ek piipin, na pipe poġ kindmbii,” pa nim. ²⁷ “Na kan wu endi, eim wu num kindamb kin, kos piipin enjpin ek ei ni, kindnermbii ei, na piind ei kapġi enanim,” pa nim.

26

Pol Ek Nipi Wu King Akripa Ngum

¹ King Akripa Pol kanpi yi nim, “Ninim ek endi piimbii,” pa neng kin, Pol angpi eim ek yi nim.

² Pol yi nim, “King Akripa, nim ek nin ei, na piip kin, ka piind. Jura wumb na kin ninmin ek ei, na nip orung kindmbii end,” pa nim. ³ “Nim sin Jura wumb eġmin oġ ei, nim piikin si kindġin. Pe sin noman kanim eipi eipi paġim ei, nim piikin. Nim piikin ek ei, na nip ngamb kin, nim ek ei piikin kin, ten sikir kulenjii.

⁴ Ok na kangġi moġup op kin, pe piram moġ. Moġuġ kunum ei, nam nge tiġap eġe moġup kin, Jerusalem konu eġe andiġ ei, Jura wumb na piilmin. ⁵ Kumb ok, na ek nip eġ ei, enim kanik eġmin. Eġmin ei na ek nip eġ miġ, ni tor kindngii,” pa nim. “Wumb piinmin, na wumb lo ek piik eġmin oġ ei nge, miġ lo ek piilmin wumb oġ ei oġ endi eipi miġ; sinim men ngii lo ei miġ kapġi sinaġim mon. ⁶ Akip na ya eġe engamb kin, na kin kos enmin, ei puġe yi paġim. Na Gos kin pii gii nip kin, ok sin kupenjpin noġ, Gos ek dinga piilmin wumb oġ ei nge, na yi piip moġ. ⁷ Sin nge wumb tiġap engki nga taġ wumb ei, Gos keimi kin, emii peng, tinga, Gos ek ei minj piilmin. Piik kin, ek ei pii gii nik kin, kui er moġmun. Na yi ku, King owundu,

na ek ei pii gii nip, kulii wumb nga konj ongii nge, kui er moł. Ełe nge, Jura wumb, na sik, kos ngii ełe, tu wunmun,” pa nim. ⁸ “Nimbił erang, enim wumb kopur kulnjung wumb ei, Gos nga er konj simba. Nimbił erang enim pii gii ninanmin?

⁹ Kumb ok, na yi piir. Nam epi pei erip kin, Jiisas Naseres wu ei, eim embe to mani kindmbii, ni pir. ¹⁰ Na erip kin, ya Jerusalem konu ełe kulmał kałiłmin wumb owundu ei, pipe na sip, yi erip kin, Gos nge tiłap ełe mulnjung wumb sip, kan ngii ełe kindip, wumb eipi kin yi ni piip kin, Gos nge wumb to kundmbii nip yi eł. ¹¹ Kunum kunum wumb Gos ngii ełe mułangin kin, oł embin tui erip yi eł. Na erip kin, yi nił. ‘Enim pii gii ninjing kin, ek kis ni ngok, yi erei!’ pa nip kin, na yi nił. Na wumb kin kis piip kin, wumb pułmun konu ełe ekii se pup, konu owundu turii sałiım konu ełe puł ku.”

*Pol Eim Gos Tiłap Ełe Tuk Om Mił Pol Tum
(Aposel 9:1-19, 22:6-16)*

¹² “Na kulmał kałiłmin wumb owundu pipe sip kin, Damaskas konu ełe punj. ¹³ King owundu konu ełe seng kin, andłam andip punj. Pup kenj ni, dup endi ei epin tonu ełe mani om. Opu kin, dup mił tiłang owundu erpi kin, eni tiłang ei kapli enerim mon. Tiłang eipi mił erang kin, na kin tep to onjpun wumb ei kin ouni erim. ¹⁴ Sin onjpun wumb pei, mei ełe kanpin mani punjpun. Na pep piinj ni, epin wumb ek mił ei, tonu muł ełe tor opu yi nim, ‘Sol, Sol, nimbił erang, nim na embe to mani kindin? Nim Gos opu en ei yi mił, nim epi mul mołum epi ełe ton ei, ninim ngenj kumbii

sinjii,' pa nim. ¹⁵ Pe na ek yi ninj, 'Owundu, nim nii?' Owundu ek nim, 'Na Jiisas, nim na nimbił erang ton? ¹⁶ Nim tonu simb ełe angkin mułii!' nim. 'Na nim kin ond ei, nim en oł ei kanip kin ond,' pa nim. 'Na nim kongun ngamb kin, nim na kongun enjii. Erkin kin, na end oł ei, kan mił ninjii. Ekii se, na nim epi endi andan top ngumbii,' pa nim. ¹⁷ 'Ekii se na nim wumb angil ełe sip, wumb tiłap eipi ełe simbii ku. Na nim wumb ei mołmun konu ełe kindind. ¹⁸ Nim pukun nen kin, wumb noman ak tok emii konu ełe si kindik kin, tiłang enim konu ełe ongii,' pa nim. 'Seisen nge dinga ei, si kindik kin, Gos kin ongii. Wangin kin, na wumb oł kis ełmin ei, kil ngop wumb ei na kin pii gii nik kin, na nge wumb mołmun konu ełe ouni mułngii,' " pa nim.

¹⁹ Pol ek yi nim, "King Akripa, na ei epin Gos ek ei piip kin, na ek ei to kindnenj. ²⁰ Mon, na ek nip, Damaskas konu ełe wumb ok ngop; ekii se Jerusalem wumb mulnjung konu ełe pup, ni ngop; nga pup, Jura wumb konu ełe orung nip; nga pup, ek ka ei nip, wumb ngamb kin, enim wumb noman ak tok, Gos kin orung ongii nge ninj. Nip yi ninj kin, enim noman ak dinga tok, Gos kin orung ongii ninj," pa nim. ²¹ "Ek ełe nge mendpił, Jura wumb na men ngii owundu ełe, ambii gii nik kin, na to kundngii nge enjing. ²² Gos Owundu na kin paki tang kin, na ek ei akip ya angip nip, wumb num ni, wumb pei mulnjung konu ełe nind. Moses gupu ełe ni, ek ni tor kindiłmin wumb gupu ełe ni, tor om ek ei minj na nind. ²³ Gos ek ni tor kindiłmin wumb ek yi ninjing. 'Krais eim ngenj kumbii kułmba ninjing.

Pe eim kulpu kin, nga angpi konj orung omba. Ekii se wumb kulii wumb pei eim kin tonu ongii ku. Eim opu ek yi nimba, Gos wumb orung simba nge tilang Esrel wumb kin wumb wumb eipi wumb kin, ouni ni tor kindmba,” pa nim.

²⁴ Pol eim ek yi mił piipi nirim. Wu owundu Peses, Pol kin wii dinga tum, “Pol, nim noman wulu punum. Nim epi kanim kanim pei piikin sin epi ei, nim to wulu kindnim.” ²⁵ Pol ek yi nim, “Wu owundu Peses, na wulu punand mon! Na ek keimi nind, na noman kun peng nind,” pa nim. ²⁶ “King epi ombu pei piikim ek ei piip kin ek pei ni poru nip kin, na mund mong kuland. Na piind ek ombu, wu king ei eim ningił ełe ke kanpi, ek piinanim ni piinenj min? Eim piikim. Nimbił erang epi ombu endi koi er tonu onanim?” ²⁷ King Akripa, nim Gos nge ek mendpił niłmin wu ninjing, ek pii gii nin min? Na piind, nim pii gii nin.” ²⁸ Pe King Akripa ek nipi Pol ngum, “Kunum aninga mołpuł, nim na Gos ek andan ton ei, na Gos kin tuk pup mułmbii,” pa nim. ²⁹ Pol ek yi nim, “Kunum olt min aninga ei kaplı ku. Enim wumb pei akip kunum ełe mołpun kin, na prei er Gos ngamb kin, enim wumb ya mołmun wumb ei pei, na moł mił yi mułngii; ba kan sen ei enim angıł ełe, pendnermba ni piind,” pa nim. ³⁰ Pol ek yi neng kin, pe king ni, wu num ni, amb Berniis ni, angk muljung. ³¹ Wumb pei anda puk poru nengin kin, en enim molk ek dinga nik yi ninjing, “Wu ei sinim kin oł endi enerang kin, sinim kan ngii ełe kindmin, min to kundmun ei kaplı enanim.” ³² King Akripa ek nipi Peses ngum,

“Wu ei Siisa kin kos piinenmbii niłang kin, nim wu ei kindan pułang,” pa nim.

27

Pol Noł Kanu Ełe Pupu Rom Konu Ba Pum

¹ Wumb ek ni poru nengin kin, sin sip ełe pupun, Rom konu ełe bin nge punjpun. Oł ełim tep erpi, opu wu 100 se andpi ełim wu mułum konu ełe kan wu kombur ni, Pol ni punjung wu ei, eim embe Juliyas. Wu ei wu owundu king Siisa nge opu tep wu num mołum. ² Sin sip endi tonu pupun kin, Aramisim konu ełe punjpun. Pe sip ei pupu, noł wer ełe Eisyas mei owundu ełe tor pum. Pe sin punjpun kin, Arisakas ni, Tesalonaika konu ełe ni, Maseroniya ni konu ełe wu ei, sin kin tep to punjpun. ³ Pe kupiiring sin Sairon konu ełe tor punjpun. Juliyas ni wu ei, Pol kin oł ka endi erim. “Pol eim kapli pupu kin, wumb puł kanpi, kuni si ngopu ermba,” pa nim. ⁴ Sin Sairon konu ełe si kindpin pamin kin, konu pop owundu endi topu, sip konu eipi pupu kin, konu pop kembis topu, Saipris konu ełe orung pum. ⁵ Pe sin ep noł pupun Pampiliya kin Silisiya konu ełe pupun kin, Maira kin Lisiya konu ełe tor punjpun. ⁶ Kunum ełe, opu ełmin tep ełim wu ei, opu kenim ni Aleksandriya konu ełe sip endi Esalii mei owundu ełe bii ni om. Pe sin sip ełe pamin neng kin, sin sip ełe tonu punjpun.

⁷ Pe sin sip ełe mon kind pupun pamin kin, konu pop tang, sip ei andlam punerim. Nga orung pupun, wumb sip kongun ełmin wu kongun dinga erangin kin, Nairas konu ełe pupun. Sin pupun,

mei owundu mandi pamin kin, Kriis ni Salmoni konu e le mandi punjpun. ⁸ Pe sip wumb kongun dinga erangin kin, taki taki pupu, konu endi tor punjpun. Konu ei embe 'Konu ka' nilmin, konu e le Lasiya konu owundu e le mandi punjpun.

⁹ Kunum pei o pang kunum endi konu pop owundu topu kin, no le owundu tum. Tang kunum pei poru neng kin, Pol ek nipi wumb ngopu yi nim. ¹⁰ "Enim wumb sinim pupun pamin kin, kongun owundu tonu wang kin, epi pei am ba. Ei epi ni, no le sip ni kis ermaba. Sinim pei poru nimba ku," pa nim. ¹¹ Opu elmin wumb tep elim wu yi piim. Sip ambilim wu ek nim piimbii, ni piim. Pe sip amblim wu ni, sip e le tep elim wu ni, Pol nim ek ei piinenjing mon! ¹² Pe sip tor opu, pek elmin konu ni, konu ei sip konu pop topu ermaba ei, pimba mi le konu ka sinerim. Pe wumb en enim sip e le mulnjung, wumb kengip erik, "Pamin," ninjing. "Sinim pupun, Piiniks konu e le mulmun. Wumb kengip erik pamin," ninjing. "Sinim pupun Piiniks konu e le pupun mulmun sip tor opu pa ilim konu ei konu ka seng kin, pop onermaba, konu e le pu mulmun," pa ninjing.

Konu Pop Owundu Topu, No le Dinga Om

¹³ "Ekii se konu ka seng kapli sikir pupu, en enim ninjing konu tor bin," ni piinjing. "Pe epi embin elim epi e le, pimba epi konu endi ni tonu sik, no le e le puk, Kriis konu bin," ni punjung. ¹⁴ Ba ekii se konu pop owundu endi opu, Kriis konu e le tor om. ¹⁵ Konu pop owundu tang kin, sip ba pinerim. Pinerang kin, pop owundu topu, sip si mengpi konu e le orung pum. ¹⁶ Sin si

kindpin tor pupun, noł tuk ele mei kembis endi sim konu ele punjpun konu ei, embe Kora. Sin kongun dinga erpin kin, noł kanu kembis kan kuł sipmin ni enjpin. ¹⁷ Pol noł kanu kembis ei kan se andik, kan kuł gii nengin kin, sip yi ku kan kuł enjing; ba mund mong tang, er mulnjung. Molk kin, en enim yi piinjing, “Sinim konu ku mołum pupu kin, enim konu ele sipipi, Aprika konu ele simba enim nik, sip pop to sipim alap kan ei mani pendik, tonu noł ele enj mulnjung.” ¹⁸ Konu pop ni noł owundu tang pepin kin, kupiiring sip ele mułum epi ei, sip noł ele si kindpin enjpin. ¹⁹ Kunum tał poru neng kin, kunum endi ele, en enim kongun dinga erik kin, sip ele kan epi ni endi si kindik. ²⁰ Kunum kunum sin pop owundu ni, noł owundu topu elim. Erpi kin, sin eni ni, kanjip endi kinalmin mon. Ba sin noman pep kun enerang kin, sin konu endi ele tor bin pinalim. Sin pupun kułmun mendpił onmun ni, yi piipin punjpun.

²¹ Kunum kinan wumb kuni sinarik, wii mułangin kin, Pol ekii se opu, tuk angpi, ek nipi wumb ngum. “Enim wu ok na ek nir ek ei piik, Kriis konu ele si kindnarik. Pe yi ku epi enim kin pei am punermba. ²² Ba pe na kanip enim nind. Enim noman ka sengli! Sin wu endi am punermba mon. Noł kanu ei kapli pupu mani ba minj. ²³ Na Gos nge wu, na Gos nge embe ambił tonu kindip ku moł. Pe oltin epin emii pep erang kin, Gos kindang sinim tep enim wumb ei, endi opu, na or peł konu ele mandi engim. ²⁴ Pe ek yi nim, ‘Pol, nim mund mong enerii! Nim pukun, wu king owundu mołum konu kumb ele,

pu engnjii. Nim piin! Wumb pei konu mołmun ei, Gos nim ngopu poru nim; enim wumb konj mulngii,' pa nim. ²⁵ Yi mił peng piipin kin, enim wumb mund mong kularik mułei! Gos eim epi pei ermbii nim ek ei, nind ei, na pii gii nip moł. ²⁶ Ba sinim sikir pupun, konu mei wii sałim punmun," nim.

²⁷ Kunum engki nga kapil kapli noł sip peł ełe or pepin, wamin kin, konu eni beli sirim. Seng kin, noł sip ełe kongun ełmin wumb, en enim piinjing ni, mei konu ełe mandi onmun ni piinjing. ²⁸ Puk, kan su sipin ei simb 120 mił pirim. Nga pupun su epi kindim ei simb 90 mandi mił sim. ²⁹ Mei konu ełe mandi mił seng kin, sip kongun wumb en enim mund mong kulk, sip noł pimba nik, epi embin owundu ełim kapil kapli epi ei, mani kindnjing. Kindik kin, prei erik, eni sikir tonu wangli, nik er mulnjung. ³⁰⁻³¹ Sip ełe kongun ełmin wumb en enim andlam endi kan sipin tor bin ni piinjing. Sip wurup owundu epi si to mani kindmin yi kend tok ninjing. Nengin kin, noł kanu kembis ełe kan topun bin ni enjing ba, Pol ek nipi opu ełmin tep ełim wu ei nipi ngum. "Sip ełe kongun er andilmin wu mulenjing kin, kapli enim konj mulerngii," pa nim. ³² Yi neng kin, opu ond wumb kan ni kilip tangin kin, noł kanu kembis mani wii pum.

³³ Eni tonu omba mandi erang kin, Pol wumb ek nipi ngum. Wumb to konj kindpin, kuni endi kan si numun ni piim. "Kunum engki nga kapil kapli pepin onjpun, ba kuni endi nunenjpun. Akip wii ku mołmun," pa nim. ³⁴ "Yi peng piip kin, na nind, 'Kuni nei! Neng nok kin, enim embil dinga

pinba. Enim peng enjin ei endi opu punermba. Enim wumb pei konj muḷngii.” ³⁵ Pol ek yi nipi, “En enim kumb eḷe angpi kin, Gos ka piipi ngopu,” bres sipi, engin topu, nopu erim. ³⁶ Yi erang kin, wumb pei noman ka peng, wumb en enim kuni nunjung ku. ³⁷ Sin ya sip eḷe tuk mulnjpun wumb ei, 276 pei yi mulnjpun. ³⁸ Wumb kuni nunjung kapli erang kin, kuni wiis muḷum kuni ei moḷpu, sip embin ermba nik kin, ep noḷ eḷe mani si kindnjing.

Noḷ Sip Er Kis Muḷum

³⁹ Konu eni topu erang kenjing, ba konu ei pii poḷ tunenjing. Molk kenjing ni, konu ka endi sepi, tuk pupu, ku kulta ka sepi erim. Eḷe nge kindangin kin, ka sim konu eḷe pepin; nga noḷ wer eḷe tonu bin ni piinjing. ⁴⁰ Epi embin owundu erim epi pei, kan kuḷ mani kindnjing ei, kopis kilip tok kindangin kin, ep noḷ eḷe pim. Ok sip buḷ morung kumb eḷe, kan kuḷ kilip tunjung. Kan ei pos kindangin kin, pe endi sel tonu kindangin kin, sip eḷe tor ok muḷangin kin, sip pupu, ep noḷ eḷe pupu pim. ⁴¹ Ba sip pupu, noḷ ku poḷpu tonu opu pim konu eḷe pupu pim. Sip kumb ei pupu, ku pim konu eḷe dinga er pim. Sip buḷ morung ei, noḷ ep noḷ topu, to kis erim.

⁴² Opu wumb yi ni piinjing, “Kan eḷe pinjing wumb ei, angil noḷ si kinaḷmin ei pei to kundmun,” ni piinjing. ⁴³ Ba opu eḷmin tep eḷim wu ei, “Pol paki tumbii,” ni piim. Ba Pol eim opu wumb mon nipi, yi nim, “Wumb angil noḷ sik kaniḷmin wumb ei puku sik kin, angil noḷ sik, tor pangin,”

nim. ⁴⁴ Pe wu eipi sip epi kis mułum epi ei sik, noł peł ełe pek puk, tor pungii nge punjung.

28

Pol Molta Konu Ełe Mułum

¹ Sin konu ełe opun, tor opun, konu embe Molta, pa ninjing, piinjpin. ² Wumb konu ełe wumb, sin kin oł ka enjing. Pe konu kumb topu, sin jii neng kin, wumb ond tukuk, dup kalk, sin sik dup ełe mundangin kin mulnjpun. ³ Pol eim ond apirip kułou topu si dup kełim. Pe ka wembii endi dup muł erang kin, tor opu, Pol angil ełe tumbłum. ⁴ Wumb konu ełe, wumb molk kenjing ni, ka wembii ei Pol angil ełe nop enj pim. Kanik kin, yi ninjing, “Wu ei, wumb keimi to kundum. Wu ei ep noł kularpi kin, ya piram mołum. Ba wu owundu ei, kun ełim gui ei, wu ei konj mulermba ni piinim,” pa yi ninjing. ⁵ Ba Pol ka wembii ni erang kin, pupu dup ełe peng kin, Pol eim oł endi enerim; ba eim ka mułum. ⁶ Wumb yi ni kanik, mulnjung. Pol eim angil ei oupu mani opu pepi kin, kułmba ni kanik, mulnjung. Ba wumb kunum kinan molk, kenjing ni, Pol oł endi enenim, mon. Pe wumb en enim noman endi sek yi ninjing, “Wu ei gui min?”

⁷ Konu sim konu ełe wu num endi, eim mei ełe tep ełim wu ei, eim embe Publiyas. Wu ei sin sipipi, eim ngii konu ełe sipim. Pe wu ei, sin tep ka erpi, kuni ngopu, yi er se mułang kin, kunum tekliki o pum. ⁸ Pe Publiyas nge arim ei ening peng mułum. Enjing tang kin, ngenj muł erang kin, enj kunum mułum. Pol wu ei mułum konu ełe mandi pupu, ambilpi, prei erang kin, wu ni

eim ka mułum. ⁹ Pol yi erang kanik kin, wumb konu ełe wumb ening peng tang pinjing wumb ei wangin kin, Pol yi ku erang kin, wumb en enim ka mulnjung. ¹⁰ Yi eramin kin, wumb sin kin oł ka wii enjing. Ekii se en enim sin kin epi pei paki tok sipik, sip ełe kindnjing.

¹¹ Sin konu ełe oi tekliki moł kindpin. Konu ełe sip endi sin tu wum kunum ei, konu pop owundu tum kunum ei, sin sip ełe sipim. Sip ei, Eleksandriya konu ełe nge, kumb ełe orung wu kangıl min men tał mułum ei, gos kend Sus nge er mondułmun. ¹² Sin pupun, Sairakus konu ełe tor punjpun. Pupun kin, kunum tekliki mulnjpun. ¹³ Sairakus konu ełe si kindpin kin, pupun Telim konu ełe wang kin, nga kunum endi konu pop owundu tum. Tang kin, nga ekii se kunum tał pupun, Pusiylolai konu ełe tor punjpun. ¹⁴ Konu ełe, Gos nge tilap wumb kombur mulnjung. Wumb ei molk yi ninjing, “Sinim kin kongun endeim ya ełe mułei!” ninjing. Yi nengin kin, sin opun kin, Rom konu ełe punjpun. ¹⁵ Rom wumb Gos tilap ełe tuk pu mulnjung wumb ei, sin tor wamin ni piinjing. Pe wumb ombu, ok epi top konu ełe Apiyas epi top ngii tekliki engim konu ełe tor ok, sin andłam ełe kenjing. Pol wumb ombu kanpi kin, Gos kin ka piipi, eim noman dinga piim.

¹⁶ Sin Rom konu ełe tuk punjpun konu ełe, gapman wu kaplı nipi, ngii endi Pol ngang kin, pinjing. Opu ond wu endi tep er mułum.

¹⁷ Kunum tekliki o pang kin, Pol Jura wumb num mulnjung wumb ei, wii tum. Pe wumb ok kułou tangin kin, Pol ek yi nim, “Engnan noł, na

oġ endi erip, sinim tiġap ei to mani kindnenj, min sinim nge kupenjpin noġ eġmin oġ ei, to kindnenj mon. Ba wumb na wii kan ngii Jerusalem konu eġe kindnjing. Rom wumb kin kindnjing. ¹⁸ Rom wumb na kin kos piinjing. Piinjing, ba ek endi ni to kundnenjing; nga to kundngii pinerim. Ei kanik kin, na wak tunjung. ¹⁹ Ba Jura wumb ek ei piinenjing. Yi erangin kin, na bii andlam endi sinerim. Pe nam yi ninj, ‘Wu num owundu ei, na ek ei pii kun ermba,’ ninj. Ba ei na wumb tiġap ei kin, oġ kis endi ermbii ni piinenj. ²⁰ Pe ek puġ ei minj, ‘Na enim wii tamb onmun,’ pa nim. Na enim kanip ei nimbii ninj. Na pii gii nip, epi ei kui er moġ, yi miġ ku, sinim Jura wumb pei epi ei minj kui er moġmun oġ ei, min na simb eġe kan tangin peġ,” pa nim. ²¹ Wumb ek ni Pol ngunjung, “Jura wumb endi pipe polk, ek endi yi ninenjing mon.” Pe Jura wu endi opu ek nipi, “Nim kin ek ni kis erpi, ermba ei mon. ²² Pe sin sinim nim noman eġe, ek pimba miġ nenj piimin ni, onmun?” pa ninjing. “Sin piinjpin, wumb konu eġe orung pei wumb yi ninjing, ‘Tiġap ei eipi eipi punmun,’ ” yi ninjing.

²³ Kunum endi Pol paġim ngii eġe, kuġou tumun nik pendik, ok kuġou tunjung. Kupiiring nik pangin kin, eni wuġ mani pum. Eim ek ei puġe nipi, wumb ngum. Pe eim Gos sinim kanpi, er moġum miġ nipi, Moses lo ek ei nipi, Gos ermba oġ noman eġe piik niġmin wu, ek ei ngang kin, wumb Jiisas kin pii gii ninjing. ²⁴ Wumb kombur Pol nim ek ei, pii gii ninjing. Ba wumb kombur pii gii ninenjing. ²⁵ Wumb en enim, noman eipi eipi peng punjung; ba Pol ek endi, kumna ek dinga

nipi ngum. “Gos Gui Ka ek dinga nipi, Gos ermba oġ piipi nilim wu ei, Eisiya pultum ek yi nim.

²⁶ ‘Nim pukun wumb tilap moġmun ei, kankin yi ninjii. Pe enim ei dinga piingii; ba puġe piinerngii,’ pa nim. ‘Pe enim epi endi dinga keningii; ba epi endi kun enerngii,’ pa nim. ²⁷ ‘Wumb noman tuk ek ei, pii kun enenjing. Kom eġe, ek piingii kis erim. Pe en enim kom eġe, ambiġ pelkip ninjing. Yi erangin kin, en enim ningiġ eġe, epi endi kinenjing; kom eġe ek piinenjing, noman tuk ek puġe piinenjing. Pe en enim puk puk, nga noman ak tok, na kin onenjing mon. Wangin kin, na en enim er ka ermbii; ba onenjing.’

²⁸ Pe en enim noman tuk piingii, Gos Owundu eim ek ka eipi sinim wumb sipi, orung simba nge erim. Gos eim ek yi nipi kindang kin, wumb tilap eipi ei ek piingii.” ²⁹ Pol ek ei nipi poru neng kin, Jura wumb en enim punjung. Puk kin, wumb en enim ek opu, er monduk ninjing.

³⁰ Kung ngii taġ Pol eim ngii endi top to sim konu eġe, pep moġpu kin, wumb eim kin onjung wumb ei, oġ ka erpi, ngopu muġum. ³¹ Pol eim Gos sinim kanpi moġum ek ei nipi, wumb ngopu, wumb Jiisas Krai Owundu ei nipi, ek dinga neng kin, wumb piinjing. Wu endi opu, Pol ek to mani kindmba pinerim mon!

Gos Nge Ek Ka Ei Sinim Kin Ngołum
The New Testament in the Nii Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tok ples Nii long Niugini

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nii

Dialect: Central Wahgi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

57529bce-9e23-5350-904d-243a1b359818